

Monnikskap

Roman

Frans Hoppenbrouwers

Na *Wolfsklauw*, *Slechtvalk*, *Vrouwenmantel* en *Zomereik* is *Monnikskap* de laatste roman van Frans Hoppenbrouwers. Het was bij het begin van de reeks al de opzet dat alle verhalen zich zouden afspelen in de Kempen. Hoppenbrouwers kent de mensen uit de Kempen uit eigen ervaring, hij weet zo ongeveer hoe ze denken en voelen en in veel gevallen is hij het met hen eens.

Monnikskap is een nogal narrig verhaal, waarin de hoofdpersoon zich op een originele manier afzet tegen de uitwassen van de democratie. Dat wil zeggen, hij protesteert op zijn manier tegen het oeverloze overleg, dat de slagkracht uit het regeren, het werken en het leven heeft gehaald. Als gevolg daarvan weten de goedgebekten in onze samenleving een onevenredig groot aandeel op te eisen als er beslissingen genomen moeten worden. Stille wijsheid is naar de uiteinden van het bestaan verdrongen. Schreeuwerige onwetendheid voert de boventoon. Platvloersheid wordt meer en meer de norm. Geen Bekende Nederlander die daar wat aan wenst te veranderen.

Het is een zogenaamde *roman grotesque* geworden, dat wil zeggen dat de feiten van het normale leven hier en daar even uit hun voegen worden gelicht om het lachwekkende van de situatie wat meer reliëf te geven.

In de tachtiger jaren van de vorige eeuw is *Monnikskap* onder de titel "De Bijenman" door de AVRO als hoorspel uitgezonden en daarna nog diverse keren herhaald. Hoppenbrouwers heeft het verhaal, dat onder de titel 'Een stille dinsdag in september' al eens in boekvorm verscheen, duchtig en rigoureuus onder handen genomen, uitgebreid en aangepast aan deze tijd.

MONNIKSKAP

Roman

Frans Hoppenbrouwers

Het was zo'n grauwe, grijze voorjaarsdag, zo'n dag die alweer vergeten werd, voordat hij helemaal voorbij was. Boven de stad hing een dik wolkendek, waaruit zo nu en dan wat regen viel. Geen eerlijke plensbui, maar een miezerige, druilerige regen, die het vermoeden wekte, dat een paraplu niet nodig was. Maar binnen een paar minuten was iedereen die zich buiten waagde tot op de huid doorweekt. Ongemerkt sloop er een zichtbare humeurigheid in de stadsmensen en nergens viel er ook maar enig plezier te beleven.

In de stad ging het daagse leven echter verder, zoals het elke werkdag verder ging. Auto's raasden door de straten, mensen liepen haastig over de trottoirs en passeerden elkaar met starre, om niet te zeggen chagrijnige gezichten en zonder te groeten. Zo was het leven in de stad nu eenmaal en niemand kon, wilde of wenste daar ook maar iets aan veranderen.

Omdat er aan die dag totaal geen herinneringen kleefden, geen daverende lach noch een luide huilbui, verdween hij voor het merendeel van de mensen al snel in de prullenmand der vergetelheid. Maar niet voor Simon Witlox. Die stond aan de vooravond van een opmerkelijke dag, waarop hij een totaal nieuwe start zou maken. Na vandaag mocht hij zich bevrijd voelen en noemen. Meer dan veerig jaar had hij op de Inspectie der Directe Belastingen gewerkt. Zodoende had hij al die tijd met de bus of per fiets op en neer gereisd van het dorp waar hij woonde naar de stad waar zich het Belastinggebouw bevond.

Voor miljoenen anderen op deze wereld zou het leven morgen gewoon weer verder gaan, alsof er niets was gebeurd. Soms zou dat leven eentonig zijn, soms aarzelend, soms als een wervelstorm. Maar het zou onveranderlijk verder gaan, het onberekenbare, onontkoombare bestaan van de anderen.

Voor Simon Witlox braken er na vandaag echter, zoals gezegd, nieuwe tijden aan. Vrienden had hij nooit gehad. Nabestaanden en kennissen zouden hem ongetwijfeld beschrijven als een grijzige, kleurloze man. In de ogen van buitenstaanders was hij ook altijd zo geweest: nooit gedurfd of gevat, nooit op de voorgrond of ad rem. Eigenlijk miste hij de gave van het woord. Maar de binnenwereld van die grijze, kleurloze man was dieper, kleuriger en raadselachtiger dan het diepste ven in de Kempen. Morgen zou hij een begin maken met het plan om op een onschadelijke maar opvallende manier wraak te nemen op een zeer bepaald deel van de mensheid. En die wraak zou zoet zijn, honingzoet.

***

Gelukkig was er iemand van zijn collega's zo attent geweest om de tekst van de afscheidsspeech ter gelegenheid van zijn pensionering op te nemen, zodat hij achteraf niet hoefde te gissen naar de juiste bewoordingen van hetgeen er gezegd was. Want ook die speech muntte weer uit door de holle retoriek, waaraan hij zich zijn hele leven had geërgerd. Simon Witlox zag het, terugdenkend aan het tafereel, nog voor zich als de dag van gisteren: de emotieloze gezichten, de spreker die zijn tekst oplas van één mager velletje papier en het doffe, ondefinieerbare gemurmel achteraf.

Op die gedenkwaardige dag stond Simon Witlox naast zijn vrouw Agnes, rechts vooraan in het bedompte zaaltje, dat verder gevuld was met enkele tientallen collega's. Die waren overigens nauwelijks in hem geïnteresseerd, maar grepen de gelegenheid dankbaar aan om de sleur eventjes te ontvluchten en een gratis drankje te nuttigen.

Agnes vond het echter best amusant. Ze was toen al veertig jaar met hem getrouwd en hij wist beter dan zichzelf, dat ze absoluut geen sterke drank kon verdragen. Al na twee glaasjes rode port, haar favoriete drankje, begon ze hinnikend te praten. Maar Simon was blijkbaar de enige die het merkte.

Toen het geroezemoes in het veel te kleine zaaltje zijn hoogtepunt zo ongeveer bereikt had, tikte het hoofd van de afdeling comptabiliteit, tevens de directe chef van Simon Witlox, tegen zijn inmiddels lege sherryglas en verkreeg op den duur de gewenste aandacht.

“Beste Simon, mevrouw Witlox, geachte aanwezigen,

Als hoofd van de afdeling comptabiliteit is het mij een grote eer namens al je collega's het woord tot je te mogen richten. Het is zeker geen gemakkelijke taak om bij jouw afscheid het woord te moeten voeren. Meer dan vijfenveertig jaar ben je ambtenaar geweest bij onze dienst. Altijd was je stipt en correct. Al was je nu niet bepaald een gezelschapssmens, nooit heeft een collega iets op je gedrag aan kunnen merken. Zeker mag ik niet vergeten – je collega's hebben me dat op het hart gedrukt – je bescheidenheid te roemen.”

-Bang was hij, bang als een wezel. Nooit had hij durven zeggen waar het op stond. Later wel ja, later, als hij in zijn eentje naar huis fietste, met de wind pal op kop. Dan balden zijn vuisten zich om het stuur, dan kwamen de woorden als flitsende degens uit zijn binnenste, dan argumenteerde hij op het scherpst van de snede, dan werd zijn tong vinnig als een getergde cobra, dan brulde hij als een leeuw...

“Nooit stelde jij jezelf op de voorgrond, Simon. Nooit eiste je succes op voor jezelf. Toch spraken de jonge ambtenaren, de jongens van de post en de jeugdige dames, vol respect over mijnheer Witlox. Ze waardeerden je om je correctheid en je sprekende zwijgen.”

-Wat had hij hen graag een draai om de oren gegeven, die snotneuzen, als ze achter zijn rug grapjes maakten over zijn stiptheid, zijn nette pak en zijn altijd keurige stropdas. Met het grootste genoegen had hij hen driehoog het raam uitgesmeten, als ze weer eens ginnegapten over zijn ernst, als hij hen het verschil tussen een punt en een komma probeerde uit te leggen. Maar de oudere collega's waren misschien nog erger...

“Maar ook de oudere collega's mochten je graag, Simon. Ze wisten maar al te goed, dat ze altijd blindelings op je konden rekenen. Het lag ook niet in je aard, beste Simon, blijken van waardering toe te laten. Maar wees ervan overtuigd, dat je in ieders hart een warm plekje hebt veroverd.”

-Daar maakte de baas het helemaal mooi. Minstens drie collega's hadden er een fikse maagzweer aan overgehouden, toen hij, Simon Witlox, tot hoofdcommies werd bevorderd. En de rest keek er nog steeds scheel van...

“Het doet me dan ook veel genoegen, Simon, om je, als blijk van grote waardering, een prachtig geschenk te mogen aanbieden. Het is dat je er zelf uitdrukkelijk om hebt gevraagd, anders waren we nooit op het idee gekomen. Zelfs je vrouw had er geen flauw benul van, dat jij iets had met bijen.

Beste Simon, mag ik je dan nu dit schitterende boek aanbieden, dat als Duitse titel draagt: Aus dem Leben der Bienen. Helaas is het werk nog niet in het Nederlands verkrijgbaar, maar jij hebt, na vandaag, alle tijd om je kennis van de Duitse taal op te halen. Alsjeblieft, Simon. Dat het je goed moge gaan.”

2.

Dat was dan dat. Eindelijk had hij het beroemde boek van professor von Frisch in handen. En nog wel in het Duits. Van verkeerde en knullige vertalingen of andere slordigheden kon nu gelukkig geen sprake zijn, want aan dat soort dingen ergerde hij zich groen en geel.

Toen hij het gewicht van het boek in zijn handen voelde, kreeg hij plotseling het idee, dat hij opnieuw geboren werd. Als verdwaasd stond hij erbij te kijken, afwezig knikkend en handen schuddend, ontroerd door het prachtige geschenk.

En ondertussen gleden het oude leven als een doodskleed van hem af.

Hij zag vanuit zijn ooghoeken dat Agnes met twee collega's stond te praten. Aan haar stem kon hij feilloos horen, dat ze haar derde port achter de kiezen had. Hij kon slechts flarden van het gesprek opvangen, maar dat was voldoende om in te schatten hoe het gebabbel verliep.

“Zo, mevrouw Witlox, u gaat het er van nemen samen met uw man? Hebt u al plannen gemaakt? U hebt nu volop tijd om eens heerlijk te gaan reizen.”

“Och, u weet hoe Simon is. Hij houdt niet zo van verrassingen. Ik vrees dan ook dat alles bij het oude zal blijven. Overdag zit hij in zijn tuin en 's avonds in zijn boeken. Zo is het altijd geweest en zo zal het ook altijd wel blijven.”

“Ik wist niet dat Simon geïnteresseerd was in literatuur. Wat leest hij zoal? Zeker de oude garde, zoals Herman de Man, Antoon Coolen en Stijn Streuvels?”

“Neem me niet kwalijk dat ik er tussen kom, Anton,” zei Gerrit, “maar Herman Brusselmans en Jules Deelder leest hij in elk geval niet, dat staat als een paal boven water. Hij zou van zijn stoel vallen.”

Anton begon overdreven hard te lachen en sloeg zich uitbundig op de knieën. Agnes kirde luidkeels mee.

Zelfs van zo'n zes meter afstand kon Simon Witlox horen, dat hij het slachtoffer was van een grap.

“Ik wéét eigenlijk niet wat hij leest,” ging Agnes verder. “Boeken over insecten en spinnen geloof ik. Pas heeft hij nog een boek aangeschaft over vliesvleugeligen of iets dergelijks.”

“O, over wespen, bijen en mieren,” zei Anton. “Vandaar dat hij voor deze feestelijke gelegenheid een boek over bijen heeft gevraagd. Ben jij ook in dieren geïnteresseerd, Agnes? Het is anders een erg boeiend wereldje, vol verrassingen en onvermoede raadsels. Ken je de evolutie-theorie van Darwin? Geweldig interessant...”

De rest van de verheffende discussie volgde Simon al niet meer. Anton had intussen blijkbaar al zoveel gedronken, dat hij Agnes meteen maar tutoyeerde. Maar dat scheen ze al niet meer te merken na haar vierde glas port. Hij begreep haar eigenlijk ook wel. De laatste jaren waren ze inderdaad niet vaak onder de mensen geweest en meer dan dertig woorden per week wisselden ze niet. Zeg maar dat de stilte zich onverstoort maar dwingend had opgedrongen in hun gezamenlijke leven. Eigenlijk hadden ze elkaar al vele jaren niks meer te zeggen. Maar dat zou zelfs na een eeuw huwelijk niet tot Agnes zijn doorgedrongen. Dat hij soms dagen niets zei, bracht haar totaal niet uit haar evenwicht, integendeel. Ze nam de kans met genoegen waar om haar eigen woordenstroom te laten vloeien. Soms kreeg ze wat hij noemde een ratelaanval. Dan praatte ze werkelijk urenlang tegen hem aan, terwijl hij een boek zat te lezen.

“We hebben nog eens ouderwets gepraat,” zei ze daarna zichtbaar opgelucht.

Intussen zeurde zijn afscheidsreceptie verder, tot er vrij abrupt een eind aan kwam. Zoals altijd had hij

part noch deel aan het gebeuren. Het geheel trok als een wazige, trage film aan hem voorbij, zoals al die vergelijkbare en voorspelbare gebeurtenissen in zijn leven, waarin hij ongewild centraal stond. Maar deze keer was er één verschil.

Schril en schel vulde zijn hoofd zich met deze ene zekerheid: hij sprak een andere taal. Hij bediende zich van andere woorden. Hij was een ander wezen. Een heel ander wezen dat zich in nagenoeg alles onderscheidde van die keuvelende, giechelende, gewichtig doende meute om hem heen. Hij was niet zómaar anders, zoals de een dik is en de ander dun, niet zoals de een 'n hoge stem heeft en de ander een diepe bas, niet zoals de een slaafs is en de ander dominant. Nee, Simon Witlox was van binnen anders. Onder zijn huid ging een ziel schuil die totaal verschilde van wat hij om zich heen aan menselijks ontwaardde. Hij stak ontegenzeggelijk in een menselijk vel, maar daarmee hield elke vergelijking op met die pratende, argumenterende, beuzelende, bekvechtende, snierende, converserende, badinerende, kruiperig vriendelijke wezens in zijn omgeving.

Op het laatst zag hij tijdens de afscheidsreceptie alleen nog de pratende bewegingen van hun lippen. Wat hij nog hoorde was enkel een kwaadaardig gezoem, als van bijen die hun verstoorde korf of kast woedend verdedigen. Dat gezoem werd allengs schriller en gierender, tot zijn hoofd er bijna van barstte.

Hij wist in de verste verte niet meer hoe hij na de receptie buiten was gekomen. En dat was erg vreemd, want je moest met de lift zes etages naar beneden. In zijn verwarring, vanwege het gezoem in zijn hoofd, had hij Agnes uit het oog verloren. Hij besloot maar vast naar de auto te gaan in de hoop dat zij daar vroeg of laat ook zou arriveren. Omdat hij zich nog steeds wat duizelig voelde, maakte hij met zijn zakdoek heel secuur een stukje van de motorkap droog, ging er op zitten en luisterde naar de geluiden die tot hem doordrongen. Voor het overgrote deel werd het oorverdovende geraas veroorzaakt door optrekkende auto's, want er was een stoplicht in de directe omgeving. Soms viel er een stilte in het verkeer als het stoplicht de ene helft stil liet staan en de andere helft nog geen toestemming had gegeven om te vertrekken.

In het kader van een van die stiltes hoorde hij Agnes roepen. Aan het geluid te horen kwam ze zijn richting uit, maar hij had niet de moed en de puf op haar geroep te reageren. Bovendien wist hij precies waarom ze hem aan het zoeken was. Na een paar glaasjes van om het even welk alcoholisch spul dan ook, moest ze altijd iets eten. Haar toch al buitengewoon bolle ogen kregen een mogelijk nog legere uitdrukking en haar hele lijf schreeuwde dan om de een of andere vorm van orale bevrediging. Om wat voor voedsel het ging, deed er absoluut niet toe, als het maar te kauwen was en als het maar vulde. En als ze eenmaal een voedselbron gevonden had, at ze op dezelfde manier als iemand die per ongeluk in plaats van een knapperige kroket een vezelig stuk karton tussen de kiezen krijgt.

Het geluid van haar stem kwam steeds dichterbij.

“Simon, Simóóón, waar zit je?”

“Hij zal wel in de auto liggen te slapen. Ik heb hem warempel een glaasje droge sherry zien drinken.”

Simon herkende de metalige stem van Anton. Dan kon Gerrit niet ver uit de buurt zijn. Ze waren allebei namelijk zeer bedreven in het zoeken naar mogelijkheden om na het werk niet meteen naar huis te hoeven.

Wat vertraagd reageerde Agnes op de opmerking van Anton, dat hij Simon een glaasje droge sherry had zien drinken. Uiteindelijk drong het grapje toch tot haar door.

“Een glaasje droge sherry,” zei ze met gierende stem. “Hoe kom je er toch zo op, Anton. Een glas droge sherry voor droge Simon. Wat een vondst. Ik heb in jaren niet meer zo gelachen.”

Het bewijs dat Gerrit zich inderdaad bij het humoristische tweetal had aangesloten, kwam bijna direct. “Ja, en dróóóge sherry nog wel. Een hele braspartij voor zo'n heikneuter,” zei hij, zeker van zijn succes. “Heikneuter?” gilde Agnes. “Heikneuter? Simon de heikneuter. Ik heb nooit geweten dat die stijve hark zulke gezellige collega's had. Jammer dat we elkaar niet vaker hebben ontmoet.” “Kom, we gaan nog ergens een afzakkertje halen,” stelde Anton voor. “Nee, eerst iets eten,” lalde Agnes. “Eerst iets eten. Waar kan me niet schelen, al is het bij de chinees.”

3.

Op dat moment kregen ze in de gaten, dat Simon op de motorkap van de auto zat. Het gepraat ging over in een vervelend soort geproest. Ze konden immers niet weten wat hij precies gehoord had. Maar van enige gêne was geen sprake. Ze waren er alledrie uitstekend van op de hoogte, dat hij zijn gevoelens nooit liet blijken. Voor het gemak gingen ze er daarom maar van uit, dat hij er geen had.

Het was niet druk in de cafetaria. Twee meisjes aten samen uit een en hetzelfde bakje patat en een oude man beet met weinig enthousiasme in een frikadel, zodat Simon Witlox onwillekeurig weer aan vezelig karton moest denken. Agnes was direct verkocht toen ze al die lekkernijen gewaar werd die achter glazen klepkastjes in de muur waren uitgestald. Nog steeds duidelijk merkbaar onder invloed somde ze lallend de namen op: slaatje, frikadel, kroket, bamischijf, nasibal...

“We gaan dus uit de muur eten,” zei Anton hatelijk.

Maar Agnes zag vandaag klaarblijkelijk alleen de lollige kanten van het leven.

“Hoe noem je dat, Anton?”

“Uit de muur eten. Uit – de – muur.”

Hij stopte een euro in de gleuf en deed het klepkastje open.

“Hier, pak aan, een kroket.”

Terwijl ze een hap nam van het ongetwijfeld lauwe product, keerde Agnes terug naar het rijtje heerlijkheden. Alsof ze zich plotseling weer bewust werd van Simons' aanwezigheid, liet ze zich van haar moederlijke kant zien, die hij nu juist in al die jaren was gaan verfoeien.

“Moet jij niks, Simon? Er is van alles, hoor. Je hoeft maar te kiezen. Frikadellen, bamischijven, nasiballen, n-a-s-i--b-a-l-l-e-n, gehaktballen...”

“En toverballen,” kwam Gerrit ertussen. “Toverballen voor Simon.”

“Nou, dan heeft hij tenminste iets om mee te pronken,” zei Anton. “Kom er eens bij Simon. Op slot van rekening hoor jij vanaf vandaag bij het bevrijde deel der mensheid.”

“Bij de ouwe lullen, zul je bedoelen,” zei Gerrit.

“Nou niet grof worden, Gerrit,” antwoordde Anton. “Volgens mij was Simon al een ouwe lul toen hij nog geboren moest worden. Nietwaar, Agnes?”

“Dat is niet aardig, Anton,” zei ze. “Kom maar eens hier, Simon. Kom maar eens bij het vrouwtje... ouwe zak van me.”

Er werd langdurig en hikkend gelachen, maar Simon stond er gelaten en een beetje sullig bij. Wat moest hij met die dronkenmanshumor. Hij kon die ongein moeilijk door het toilet spoelen. Maar het raakte hem wel degelijk. Van de andere kant moest hij toegeven dat hij nooit had begrepen, naïef als hij was, wat nu precies het doel was van die zeer voor de hand liggende, veelal platvloerse grappen, die meestal ten koste van een ander werden gedelibereerd door zogenaamde grapjassen, die zichzelf voortdurend het predikaat “ik ben lollig” op wilden spelden. Met name in de wereld van het cabaret zag je dat fenomeen tegenwoordig hand over hand toenemen.

Tergend langzaam trokken er een aantal vernederende situaties uit zijn leven als een film aan hem voorbij. Plotseling voelde hij de bijna niet te bedwingen neiging in zich opkomen om een geweldige schreeuw te lanceren. Zoiets als de schreeuw die Edvard Munch voor ogen moet hebben gehad, toen hij de zinloosheid van het menselijk bestaan op doek wilde vastleggen. Met een uiterste krachtsinspanning wist Simon zich nog net op tijd te beheersen. Zijn tijd zou spoedig komen.

Agnes had zich intussen zowat volgevreten en haar geuwwhonger ging over in een niet te beschrijven landerigheid. Ze kwam traag naar hem toe en begon hinderlijk zwaar op hem te leunen. Hij rook haar

vettige adem en hij moest alle moeite doen om zijn walging te onderdrukken.

Anton en Gerrit waren blijkbaar tot de conclusie gekomen, dat er vandaag verder niet veel meer te halen viel. Zonder veel plichtplegingen, een slappe hand kon er nog net af, namen ze afscheid. Ze hadden alle reden om ergens anders nog een stevig glas te gaan drinken en de lolbroek uit te hangen. Het was hun ten volle gegund. Simon schatte de kans dat hij hen nog ooit zou tegenkomen op minder dan nul procent en dat bevrijdende gevoel was ruim voldoende om zichzelf helemaal te hervinden. Hij ging nu weldra het laatste deel van zijn leven voor eens en voor altijd goed op de rails zetten.

Agnes was moeilijk te hanteren. Als een zak nat zand hing ze over hem heen en met de grootste moeite kreeg hij haar door de deur en de cafetaria uit. Tot rijden was ze al lang niet meer in staat en hij besloot dan ook de auto op de parkeerplaats te laten staan, want zelf had hij nooit een rijbewijs willen en kunnen halen. Bovendien zou hij in het verdere verloop van zijn leven geen auto meer nodig hebben. Dat zou een van de eerste dingen zijn die hij Agnes moest vertellen, als morgen zijn tijd was aangebroken.

De uren begonnen intussen te tellen. In de taxi die hen via de rondweg naar het dorp bracht waar ze woonden, keek hij op zijn horloge. Het was al over zevenen. Nog vijf uur en zijn nieuwe leven zou een aanvang nemen. Voor mensen zou er in zijn nieuwe wereld niet veel plaats meer zijn. Al zijn dienstbaarheid en stiptheid had hem na vijftenzestig jaar niet méér opgeleverd dan een grijs verleden en een voortdurende achtergrondpositie, om van de spot en de botte lol rond zijn persoon nog maar niet te spreken. Nee, van mensen had hij voorlopig de buik vol.

Terwijl Simon Witlox dat alles nog eens overdacht, overwoog en proefde, kwam er een onbedaarlijk gesnurk uit het forse lijf van Agnes. Voor het eerst sinds jaren voelde hij een soort deernis voor haar. In alle vernederingen die hij de afgelopen veertig jaar had moeten slikken, had zij in feite een niet al te groot aandeel gehad, hield hij zichzelf voor, overigens tegen beter weten in. Agnes ademde zwaar en af en toe kreunde ze, alsof ze voorvoelde wat haar boven het hoofd hing. Hij werd er zowaar wat sentimenteel van.

Maar toen de taxi voor hun huis stopte en hij haar zware lichaam naar binnen zeulde, werd de woede weer een fel brandende vlam in zijn binnenste. Zo goed en zo kwaad als het ging, hielp hij haar de trap op, leidde haar de slaapkamer binnen en legde haar op bed. Het kostte hem bijna een uur om haar van de meest noodzakelijke kleren te ontdoen, zoals haar schoenen en haar winterjas, en haar min of meer fatsoenlijk onder de dekens te krijgen. Maar hij hield verbeten vol. Ze had hem uitstekend opgevoed, vooral ten aanzien van dingen die horen of juist niet horen in de ogen van de anderen.

Eenmaal beneden keek hij weer op zijn horloge. Het liep naar half negen. Nog drie en een half uur, dan zou de metamorfose moeten plaats vinden.

Om zichzelf wat tot rust te brengen, zette hij een CD op met Gregoriaanse muziek. De stijgende en dalende golven van de muzikale patronen brachten een voelbaar evenwicht in het ritme van zijn geest en zijn lijf. Hij werd er zelfverzekerder van dan ooit. Waarom alleen het Gregoriaans dat vermogen had, was hem nooit helemaal duidelijk geworden, al had hij wel een vaag vermoeden. Al vroeg in zijn jeugd had hij kennis gemaakt met deze muziek, die hem tegelijkertijd rustig en ingetogen maakte, alsof hij boven de dingen van deze wereld werd uitgetild, geen deel meer had aan het laag bij de grondse en het aardse stof van zich af kon schudden. Staande in de houding van een koorzanger luisterde hij lange tijd naar het volmaakte samengaan van woord en muziek. Zonder dat de betekenis van de Latijnse

teksten tot hem doordrong, wist hij perfect waar het over ging. Hier werden geen woorden verspild of van hun waardigheid ontdaan, hier kwamen klank en betekenis zo dicht bij elkaar, dat er geen onderscheid meer aan te wijzen was. Hier was overdaad een doodzonde.

Terwijl Simon Witlox daar stond, voelde hij zijn ziel eerst leegstromen, waarna hij langzaam weer gevuld werd met een bijna onaantastbare zekerheid. Hij wist dat hij de komende taken aan kon en dat hij er klaar voor was.

Diep ontroerd sloot hij de ogen en riep zo het gevoel op, dat hij langzaam maar zeker naar een hoger plan werd getild.

4.

Pas tegen half twaalf kroop hij bij Agnes in bed. Ondanks haar liederlijke gesnurk liet de slaap wonderlijk genoeg niet lang op zich wachten. Hij had blijkbaar behoefte aan nieuwe energie om de komende bevrijdingsdag naar behoren aan te kunnen pakken, want hij moest rekenen op nogal wat weerstand van de sociale omgeving, met name van Agnes.

De volgende morgen was hij al om vijf uur wakker. Het begon net te gloren en de spreeuwen op de dakkapel van het huis begonnen hun gevarieerde, vooral kwetterende ochtendlied. Het ging om een snelle wisseling van hoge en lage geluiden, zo nu en dan onderbroken door een hoge pieptoon of de imitatie van een mus, een tjtjtjaf of zelfs een hinnikend paard. Veruit de meeste mensen, zo bedacht Simon Witlox, hadden er geen flauw benul van, dat spreeuwen over een zeer gevarieerd muzikaal talent beschikken. Meestal beheersen ze meer dan één instrument en zowel improvisatie als imitatie behoren tot hun geliefde uitingen: van het piepen van een luik tot het ratelen van een wiel, ze doen het feilloos na.

Hij luisterde altijd met veel plezier naar dat gekwinkeleer. Het onafgebroken geluid van de vogels gaf hem het idee, dat hij deel was van hun wereld en dat ze hem onvoorwaardelijk accepteerden, iets wat hem in de mensenwereld eigenlijk nooit was overkomen. Maar voor Agnes was die herrie, zoals zij het noemde, nou echt iets om zich mateloos over op te winden. Gelukkig sliep ze nog als een roos, of, liever gezegd, als een slagschip dat al een tiental jaren geleden uit de vaart was genomen.

Simon Witlox had de bijna niet te bedwingen neiging om op te staan en slechts met uiterste krachtsinspanning lukte het hem om te blijven liggen. Tot op het moment dat Agnes wakker zou worden had hij ruimschoots de tijd om de hele strategie nog eens grondig door te nemen.

Met grote zekerheid kon hij er ervan uitgaan, dat Agnes zo rond de klok van acht uur wakker zou worden. Ongeveer drie uur had hij derhalve nog om voor de laatste keer en in alle rust na te denken over de discrepantie tussen zijn innerlijke denken en voelen enerzijds en zijn feitelijke doen en laten anderzijds. Welbeschouwd, zeker als je op zijn waarneembare gedrag afging, had zijn hele leven tot nu toe in het teken gestaan van andere mensen. Hij was in al die jaren niet in staat gebleken nee te zeggen tegen de eisen die anderen aan hem stelden. Het verschaftte hem zelfs de nodige voldoening om op hun meest absurde verlangens in te gaan, vooral als dat met een voor hem pijnlijke vernedering gepaard ging. De zeurende pijn die hij voelde, als er weer eens iemand met twee grote voeten op zijn ziel ging staan, gaf hem een gevoel van extase, waaraan hij in de loop der jaren in zekere zin verslaafd was geraakt. Het had iets van geestelijke automutatie en hij kon zich, zonder zich echt te hoeven inspannen, vele momenten uit zijn leven herinneren, dat hij er daadwerkelijk om gevraagd had vernederd te worden. Nog niet eens zó lang geleden zou bijvoorbeeld de katholieke kerk zo iemand als Simon Witlox heilig hebben verklaard, ware het niet, dat de uiterlijke tekenen ontbraken en dat hij buiten het dorp waar hij woonde en het belastingkantoor waar hij gewerkt had, geen enkele bekendheid genoot.

Simon moest in zichzelf lachen om die vreemde gedachte. Hoewel het in zijn binnenste aanvoelde of hij schuddebuikte van de lach, brak die niet naar buiten door. Zijn buik en zijn schouders bleven volkomen stil en zijn gezicht bleef strak tot in de kleinste spieren.

Toen de interne lach was uitgewoed, herinnerde hij zich opeens een droom, die nog zeer vers in het geheugen lag. De betreffende droom moest vannacht in hem gekomen zijn, want hij zag alles tot in

detail voor zich. Meestal herinnerde hij zich 's morgens niets van dromen of visioenen of dergelijke zaken. Daarom deed hij zijn uiterste best om de hele droom terug te roepen in zijn bewustzijn, want hij zou wel eens iets te maken kunnen hebben met het belang van deze dag. Zijn eigen grote dag die eindelijk was aangebroken.

Gelukkig kwam, na enige tijd, elk facet van de droom traag maar duidelijk en herkenbaar voorbij en kroop langzaam maar zeker uit zijn duistere hol.

Hij zat buiten in de zon en voor hem lagen vijf landelijke dagbladen in het gras. Op de voorpagina's van al die kranten, zonder uitzondering, stond in kapitale letters:

SIMON WITLOX BREEKT DE BAN

Op een foto daaronder stond het belastinggebouw waar hij altijd gewerkt had. Er zaten enorme scheuren in de voorgevel en het dak was over de volle lengte ingezakt. Ergens op de voorgrond stond hij zelf, breed lachend en wijzend op de schadde die hij had aangericht, God weet hoe en waarom. De vernieling was in ieder geval opvallend genoeg om alsnog in aanmerking te komen voor de heiligverklaring van de katholieke kerk. Want het was zonneklaar een uiterlijk teken, om niet te zeggen een wonder, dat zo'n mager en rank kereltje dat voor elkaar had gekregen.

Opeens viel er een schaduw over de vijf voorpagina's van de landelijke dagbladen. Na de eerste schrik herkende hij de hand van zijn vader als de oorzaak van de schaduw. De arm was meer dan vijf meter hoog en zo dik als een flinke boom. Dat de arm aan zijn vader toebehoorde, zag hij aan de mouw en de rangaanduiding, die hoorde bij een marine-officier, want dat was zijn vader in zijn tijd. In de hand die bij de arm hoorde, zat een groot, rood potlood, waarmee er vijf kruisen werden gezet door zijn naam op de vijf pagina's.

Op dat moment moet iets zijn droom hebben verstoord, want verder hield zijn herinnering op. Het was zonder twijfel een erg vreemd en zelfs beangstigend voorval, maar het bracht Simon op geen enkele manier van zijn stuk. IJzig kalm overdacht hij de betekenis van de droom, maar hoe hij ook zijn best deed, hij kon er geen bevredigende uitleg voor vinden. Het enige wat hij er aan overhield, was een sterke vastberadenheid, die ter hoogte van zijn maag een plezierig aandoende jeuk veroorzaakte, waartegen, dat wist hij zeker, hoewel hij het nog nooit had geprobeerd, krabben niet zou helpen. Het was een zeer lijfelijk gevoel, maar wel degelijk van geestelijke oorsprong. En tegen zoiets helpt geen stoffelijk verweer.

Intussen had Agnes enkele pogingen gedaan om wakker te worden. Maar ze kwam niet verder dan een onderdrukt gekreun, waarna ze zich wild omdraaide en het dekbed strakker om zich heen trok. Simon was als de dood dat ze te vroeg zou ontwaken, want hij voelde zich nog niet helemaal klaar voor de grote confrontatie. Juist Agnes had misschien wel het meest recht op zijn mededogen, want vooral haar vernederingen hadden hem zeer vaak tot hoge, geestelijke verheffing gebracht.

Hij ging op zijn rug liggen en concentreerde zich op de jaarlijkse opdracht van Agnes, die hem steeds een enorme voldoening gaf. Als de eerste geuren van het naderende voorjaar in de vorm van een doordringende gierlucht het dorp kwamen binnendrijven, zei ze op haar rustige commandotoon: het wordt tijd om de riolering te ontstoppen.

5.

De riolering bestond uit een tamelijk ingewikkeld stelsel van putjes en buizen. In totaal waren er drie putjes. De buizen die de verbindingen naar de putjes vormden, liepen diagonaal onder de stoep door. Omdat het reinigingsritueel jaarlijks terugkeerde, had het ondergrondse netwerk in de loop van de tijd al zijn geheimen prijs gegeven. Het was dan ook niet de moeilijkheidsgraad die Simon Witlox in eerste instantie tegen het karwei deed opzien. Telkens als hij er ook maar aan dacht, kwam er een vettig soort walging in hem op, zodat hij zijn adamsappel voelde verschuiven. Meestal kostte het hem een hele zaterdag om het werk in zijn geheel te voltooien, maar dan was alles ook tot in de kleinste details in orde.

In het schuurtje bewaarde Agnes zorgvuldig de kleren die voor dit speciale doel bestemd waren. Ze stonden intussen stijf van de smeerlapperij, want Simon droeg ze al vele jaren tijdens die gedenkwaardige plechtigheid. De broek en de schoenen had hij nog gedragen op hun trouwdag. De eerste keer dat hij ze voor deze gelegenheid aantrok, had hij er nog een gevat grapje over willen maken, maar de ervaring dat Agnes dit soort humor zeer traag verwerkte, deed hem op het laatste moment van dat voornemen af zien.

Ze waren toen pas een jaar of acht getrouwd en soms zat er nog wat leven in hun relatie.

“Een grapje is goed,” dacht hij net op tijd, “maar het moet niet ten koste gaan van een paar weken echtelijk verkeer.”

Het feit alleen al, dat hij de volgende drie dagen na het karwei sowieso in een ander bed op de zolderkamer moest slapen vanwege de stank die hem volgens Agnes nog aankleefde, vond hij al erg genoeg. Een man hoort in bed bij zijn vrouw.

Zodra hij aan het karwei begon, 's morgens rond een uur of acht, trok Agnes de deur achter zich dicht en vertrok naar de stad. Meestal bleef ze tot een uur of zes weg, want dan was ze er zeker van dat ze niet geconfronteerd werd met de vieze smurrie die mensen nu eenmaal produceren en waar ze natuurlijk zelf ook deel aan had. In ontvluchten was Agnes erg goed. Achteraf durfde Simon met een gerust hart te stellen, dat ontvluchten en toedekken haar sterkste kanten waren. Haar redeneringen kwamen er meestal op neer, dat iets niet bestond, als je het maar stellig en hardnekkig genoeg ontkende. Door de jaren heen hield ze dat consequent vol en daarvoor kon Simon zeker enige waardering opbrengen.

In die zin had hij eigenlijk zelfs een soort bewondering voor haar: ze kon doen of dingen niet bestonden. Voor hem waren dat soort ontlastende ontkenningen niet weggelegd. Hij droeg alle feiten in zijn leven als een nauwelijks te torsen last met zich mee. Maar dat zou niet lang meer duren. Dat had hij zich vast voorgenomen, want hij wilde nog iets maken van de rest van zijn leven.

Nadat de kleren een jaar lang werkeloos in het schuurtje hadden gehangen, was de stank wat afgezwakt, maar nog voldoende sterk om hem al snel weer in de juiste stemming te brengen. Hij constateerde het met enige voldoening. Hij dacht speciaal terug aan die ene keer, toen de extase volledig over hem was gekomen. Dat jaar zag hij minder tegen het karwei op dan anders en op die bewuste zaterdag was hij extra vroeg uit bed gekomen, zodat Agnes zich moest haasten om tijdig de deur uit te zijn. Nog voordat ze vertrokken was, had hij het eerste putje al open liggen. Die keer zag hij het smerige karwei voor het eerst in een breder perspectief en ook de lichamelijke inspanning die ervoor nodig was, trok hem merkwaardig genoeg aan. Toen hij het eerste dekseltje oplichtte, kwam er beweging in het lijf van de oranje-bruine rioolslak, die hier haar hele leven scheen door te brengen. Het was werkelijk een prachtig beest. De twee zwarte voelhorens bewogen zich traag boven haar kop, alsof ze zich verheugde over het weerzien en Simon wilde begroeten. Met de punt van zijn schoen

duwde hij haar terug in het putje, zodat ze met een doffe plons in de drab tuimelde.

“Tot komend jaar, mijn beste vriend,” zei hij minzaam. “Je bent te slijmerig om aan te pakken, maar je hebt ongetwijfeld ook grote kwaliteiten, dat zal ik niet ontkennen. Het lijkt me geen lolletje om altijd maar in de vieze troep te zitten en ik begrijp dat je er eens uit wilt. Maar hier is het ook niet alles. Je moet tevreden zijn met je lot, leer dat van mij.”

Hij ging op zijn knieën liggen en stak een stug stuk ijzerdraad in de buis die naar het volgende putje liep. Na enig gepeuter en wat halen en trekken, kwam er traag beweging in de dikke brij. Dat deed hem telkens weer onwillekeurig aan een zeer vertraagde zaadlozing denken. Uit de diepte maakte zich tevens een muffe stank los.

Langzaam liep het putje vol met de dikke, grijzige smurrie. Omdat het putje klein was, schepte hij de blubber met een leeg haringintomatensausblikje over in een emmer. Vooral dit deel van het karwei bezorgde hem die bewuste dag een gevoel van grenzeloze nuttigheid. De vernedering was dan ook volkomen. Wat is er lager bij de grond, dan het opruimen van de troep die mensen gedachtenloos produceren? En wie heeft er vandaag de dag nog weet van die eindeloze stroom drek, die zich dag en nacht voortbeweegt onder steden en dorpen? En wat is er nuttiger voor een christenmens dan in alle nederigheid die stroom op gang te houden?

Telkens als hij een emmer had volgeschept, goot hij de inhoud zorgvuldig rond de bloemen in de tuin. Dat facet van het werk had een zeer opbouwende functie. Ondanks de slechte kwaliteit van de grond in zijn tuin, deden de bloemen het altijd uitstekend. De stokrozen hadden diepe, volle kleuren en vooral de begonia's stonden er rijk bij in de zomer. De structuur van de bladeren was hechter en over het groen lag een diepblauwe glans. Zelfs Agnes kon waardering opbrengen voor het feit dat hun tuintje er altijd fleuriger bij lag dan het armzalige probeersel van de burens.

Naarmate het werk vorderde, nam de voldoening toe. Tot over zijn ellebogen waren zijn normaal gesproken melkwitte armen bedekt met een grijze laag slijm. Zijn gezicht zal vol kleffe spetters van hetzelfde spul en zijn broek dreef werkelijk van de smeerlapperij. Toen hij per ongeluk over zijn lippen likte, voelde hij de weë smaak van het vieze goedje. Dat bezorgde hem een prikkelende sensatie, waar hij geen verweer tegen had.

Met beide handen schepte hij smurrie uit het putje en smeerde er zichzelf mee in. Diep in zijn binnenste bulkte hij als een rund, maar er kwam totaal geen geluid over zijn lippen. Hij had het zeer gelukkige, ongekende gevoel, dat hij terugkeerde naar de aarde en één werd met de grond en de planten. Het kostte hem ontzettend veel moeite zijn zelfbeheersing terug te vinden en het karwei te klaren, voordat Agnes terugkeerde uit de stad.

Toen ze thuis kwam zat Simon in bad. Maar de kleren hingen op hun plaats in het schuurtje, alle putten waren weer keurig afgesloten en de smurrie toegedekt, onttrokken aan het oog van de beschaving.

6.

De klokradio stond op 7.20 uur toen er enige beweging kwam in het zware lijf van Agnes. Ze keerde zich moeizaam op haar rug, deed even de ogen open, maar sloot ze onmiddellijk weer.

“Ben je al wakker, Simon? Ik voel me niet goed. Misselijk en hoofdpijn. Ik wou dat die rotvogels hun kop hielden. Wil je een glas water voor me halen?”

“Nee, Agnes.”

“Wat zeg je?”

“Ik zeg nee, Agnes. Als je wilt drinken, ga je zelf maar uit bed. Je hebt je gisteren volgegoten met drank en dat deed je volkomen uit vrije wil. Daarom ook ben je zelf verantwoordelijk voor je lichamelijke toestand.”

“Maar Simon, wat mankeer jij opeens. Denk je soms dat je lollig bent?”

“Ik mankeer niets en ik denk evenmin dat ik lollig ben. Ik stel gewoon een feit vast, maar dat schijnt jou te ontgaan. Maar ja, jij hebt jezelf ook niet gemaakt.”

“Weet je wat je kunt...,” reageerde ze fel.

Maar ze kon haar zin niet eens meer afmaken, omdat ze veel te snel overeind kwam en haar maag zich omkeerde. Haastig ging ze uit bed. Even later hoorde Simon haar kokhalzen in de badkamer. Maar het voelde niet aan als een overwinning. Uit ervaring wist hij hoe rot het aanvoelt, als iemand je van het ene op het andere moment in de kou laat staan. Maar hij bleef er ijzig onder. Pas op dat moment realiseerde hij zich, dat zijn emoties volkomen verdwenen waren. Blijdschap en droefheid, angst en agressie, tevredenheid en teleurstelling, ze waren uit hem weggeëbd, zoals het oude leven als een doodskleed van hem was afgegleden.

Zijn bestaan was vanaf dat moment bevroren en verstard. Van nu af aan zouden heel zijn doen en laten, al zijn strevingen en gedachten, gericht zijn op het ene doel, waarvoor hij nog leefde. Nu het hem was gelukt de grote omwenteling ten aanzien van Agnes gestalte te geven, zou het in die andere gevallen ook moeten lukken.

Heel even kwam die plezierige kriebel rond zijn maag weer opzetten, maar zonder de geringste moeite wist hij hem ook nu weer te onderdrukken. Dat gaf hem een gevoel van groot zelfvertrouwen. Hij kwam uit bed, kleepte zich aan en ging naar beneden. Agnes zat lijkbleek in haar stoel. Ze zag er zeer ongelukkig uit in haar roze nachthemd, dat nogal slordig open hing. Zonder een woord aan haar te besteden, begon hij thee te zetten en de tafel te dekken. Tijdens die bezigheden kreeg hij plotseling grote behoefte aan muziek.

Uit het cd-rek koos hij de Gregoriaanse Requiemmis, want hij wilde wel in stijl blijven.

Toen de eerste tonen weerklonken, keek Agnes hem totaal verbijsterd aan. Hij ging doodkalm aan tafel zitten en begon aan een uitgebreid ontbijt, waaraan zij, om begrijpelijke redenen, niet deelnam.

“Moet dat nou, die muziek?” vroeg ze klagend.

Hij likte eerst met veel omhaal wat jam van zijn vingers, voordat hij zijn antwoord formuleerde. Het was pas de tweede grote beslissing in zijn leven en hij wilde niet het risico lopen, dat hij niet goed over kwam of, erger nog, verkeerd begrepen werd.

“Er hoeft hier niets, schat, maar ik stel er wel enorm veel prijs op. Speciaal in deze tijd, waarin het nieuwe egoïsme zoveel opgeld doet, meen ik, ook 's morgens vroeg, recht te hebben op de muziek die me het meest na aan het hart ligt. Ik zou je bovendien willen verzoeken voortaan het nodige respect te tonen voor mijn wensen en gevoelens...”

“Maar Simon...”

“En dat geldt niet alleen voor mijn muzikale voorkeur. In nog sterkere mate doel ik op het fameuze

aantal nodeloze woorden dat jij dagelijks moeiteloos weet te produceren. Ik stel voor, dat je dat aantal met minimaal 90% vermindert.”

“Zeg, denk jij soms...”

“Vanaf vandaag denk ik niet alleen, ik zeg ook wat ik denk. Bovendien is het volkomen zinloos om mij te onderbreken. Als je nu eens zou leren – stap voor stap, zoals een kind leert lopen – vanaf dit moment alleen nog iets te zeggen, wanneer het echt niet anders kan, dan hebben we samen misschien nog een aantal niet al te trieste jaren voor de boeg. Mocht je niet mee willen werken, dan zal ik andere maatregelen moeten nemen.”

Agnes was blijkbaar helemaal vergeten, dat ze zich zo miserabel voelde. Als een steigerend paard kwam ze uit haar stoel, slikte de ergste woede in, sloot de ogen even en liet de woorden vrij stromen. “Wie denk je eigenlijk wel dat je bent? Moet je hem daar zien zitten met zijn zelfverzekerd smoelwerk. Meer dan veertig jaar heb ik hier de dienst uitgemaakt. *Ik* besliste wat er al dan niet gebeuren moest. En dat laat ik me door niemand afnemen. Zeker niet door jou, al ben je ook duizend keer gepensioneerd.”

“Ik waarschuw je, Agnes,” zei Simon ijsig kalm.

Maar ze werd door zijn kalmte alleen maar opgezweept en briesend begon ze aan een nieuwe litanie.

“Wat denk jij eigenlijk wel. Die mooie woorden van gisteren zijn je zeker naar het hoofd gestegen. Als je maar niet denkt, dat iemand er ook maar een woord van meende. Stipt en correct, stipt en correct! Saai en suffig bedoelden ze. Ze bedoelden dat je een ouwe, levenloze, futloze zak bent...”

Hij liep kalm op haar toe en gaf haar een stevige, corrigerende tik op de wang. Volkomen verrast en totaal verstrakt keek ze hem aan en plofte toen terug in haar stoel.

Weer kreeg Simon Witlox zo'n zwak moment van deernis voor haar, maar hij wist zich te beheersen. Diep haalde hij adem voor naar alle waarschijnlijkheid de langste monoloog die hij tot dan toe in zijn leven had uitgesproken.

“Beste Agnes. Nu moet je voor eens en voor altijd eens goed naar me luisteren. Het wordt namelijk hoog tijd dat je gaat begrijpen, dat er hier in huis een groot aantal dingen fundamenteel veranderd zijn. Wij zijn nu iets meer dan veertig jaar getrouwd. In die lange, lange periode heb jij het altijd voor het zeggen gehad. Ik was de man van ja en amen die mocht werken en geld binnen brengen. Voor de rest bepaalde jij alles, veertig lange jaren lang. Laten we zeggen dat ik nog een jaar of tien te leven heb. Precies die tien jaar wil ik voor mezelf. Dat is toch bijzonder fair, vind je niet? Jij viervijfde van het leven en ik eenvijfde. Daar kun je als eerlijk en redelijk mens toch geen bezwaar tegen hebben? Ik moet je trouwens dringend nog iets vertellen. Het komt erg goed uit, dat we de auto in de stad hebben achter gelaten. Vanmiddag ga ik namelijk naar de garage om hem te verkopen. We hebben hem niet meer nodig, want ik zal zelden of nooit nog ergens naar toe gaan. Het is overigens ook nog mogelijk dat ik zo'n oude motor koop voor het geld dat de auto opbrengt. Maar dat weet ik nog niet zeker. Ik heb je daarstraks in alle ernst gevraagd om mijn wensen en verlangens met alle respect onder ogen te zien. Ik bedoelde daarmee *al* mijn wensen, niet meer en niet minder.”

Tijdens het begin van zijn toespraak zakte Agnes steeds dieper weg in haar stoel, maar naarmate de stand van zaken beter tot haar doordrong, kwam ze weer meer rechtop zitten. Na Simons laatste zin sprong ze overeind en rende de trap op naar boven. Meer dan een uur lang hoorde hij haar gierend snikken, met van die lange, diepe uithalen, zoals verwende kinderen dat kunnen, als hun verwachtingen niet uitkomen. Met veel moeite bracht hij de moed op om haar niet te gaan troosten. Hij zette de muziek wat harder, omdat het *In paradisum deducant te Angeli* hem weer eens diep van binnen raakte. Bij bijna iedere katholieke uitvaartdienst, waar men nog de moeite nam om de oude Gregoriaanse gezangen in al hun volheid en volkomenheid te laten klinken, overkwam hem dat. En, moest hij toegeven, bij het ouder worden in steeds heviger mate. Boven was het intussen stil geworden. Zeker op

bed in slaap gevallen, dacht hij. Dat gunde hij haar overigens van harte.

7.

Simon Witlox was in een ruime stoel gaan zitten en had het boek “Aus dem Leben der Bienen” ter hand genomen. Voor het raam waardoor het eerste daglicht vriendelijk naar binnen kwam, probeerde hij te lezen, maar hij kon zijn gedachten niet bij de tekst houden. In het begin dacht hij, dat het verdriet van Agnes hem stoorde, maar dat kon het niet zijn. Hij voelde zich in het geheel niet schuldig en hij wist zekerder dan ooit, dat hij in zijn recht stond. Toch zwierven zijn gedachten onrustig heen en weer en dat ergerde hem op den duur mateloos. Voordat hij aan zijn grote plan kon beginnen, moest hij alles, maar dan ook alles over bijen te weten zien te komen. Het boek van prof. von Frisch was zowat de bijbel op dat gebied.

Simon Witlox had zichzelf, zoals gezegd, tien jaar gegeven om zijn plan ten uitvoer te brengen en bijen waren daarbij onmisbaar, omdat ze nauwkeurig luisteren naar de ingewikkelde wetten van de natuur, binnen het nauwe keurslijf van die wetten erg intelligent zijn, maar daarbuiten willoze slaven zijn van hun lot. Dat sprak hem aan, omdat hij er iets van zichzelf in herkende. Het idee dat bijen bij de uitvoering van zijn plan onmisbaar waren, had zich op een bepaald moment zodanig vastgezet in zijn hoofd, dat het voor hem een vaststaand feit was geworden, zodat hij niet anders meer kon dan zich op dat zoemende en honing vergarende volk te richten.

Hij had veel meer moeite met het wetenschappelijke Duits van von Frisch dan hij verwacht had en vooral het vertalen van zijn 'Algemene Inleiding op de Vliesvleugeligen' kostte hem nogal wat hoofdbrekens.

“In hun algemene lichaamsbouw overeenkomend, des te verschillender in hun levenswijze, vormen de vliesvleugeligen met hun talrijke soorten, waaronder de bijen, de mieren, de wespen en de hommels wel de bekendste zijn, de grootste van alle orden. Gezien de veelvormigheid van hun zeer eigenaardige levenswijze, die de aandachtige toeschouwer onuitputtelijke stof tot waarnemen en nadenken biedt, ook in verband met de grote geestelijke begaafdheid, die zij bij hun van vernuft getuigende bedrijvigheid aan de dag leggen, verdienen zij de voorrang.”

Zelfs in de vertaling van Simon Witlox ademden deze zinnen nog de grondige, diep uitgespitte en langdradige Duitse geest van von Frisch. Volkomen uitgeput na het vertalen van dit korte stukje wetenschapperstaal, legde Simon het boek weg en liep de tuin in. De zon scheen en de eerste bijen vlogen al. Hij overzag het lapje grond rondom het huis, waar hij elk jaar opnieuw knollen, bollen en planten in de grond stopte, zoals Agnes hem dat opdroeg. Op hetzelfde moment groeide er een stoutmoedig plan in zijn nog vermoeide hoofd. Maar hij had nog voldoende tijd en niet alles hoefde op stel en sprong te gebeuren. Als gepensioneerd ambtenaar zou hij overal de tijd voor nemen. Door niets of niemand zou hij zich van zijn plannen laten afbrengen. Zaak was nog wel, die plannen zodanig zorgvuldig voor te bereiden, dat elke mislukking bij voorbaat uitgesloten zou zijn.

Het duurde meer dan een maand voordat Simon Witlox het boek van von Frisch op die tijdrovende manier had doorgeworsteld. Naarmate hij vorderde in “Aus dem Leben der Bienen”, drongen zich steeds vaker vergelijkingen op met de Nederlandse staat, met gemeenten, bedrijven en instellingen en in het bijzonder met De Inspectie der Directe Belastingen, waar hij een aanzienlijk deel van zijn werkzame leven had doorgebracht. De vergelijking sloeg dan vooral op de tijd dat er op de Inspectie nog gewoon gewerkt werd. Met 'gewoon' bedoelde hij, dat het begrip management nog niet was uitgevonden en er nog geen nodeloze overlegstructuren in het leven waren geroepen. Een zeer vruchtbare periode die echter alweer tientallen jaren geleden het loodje had gelegd.

Iedereen kende toen nog zijn taak en voerde die naar beste vermogen uit. Vooral de aanslagregelende ambtenaren, een belangrijk ras waartoe ook hijzelf behoorde, dat uiteindelijk de centen binnen bracht, zag Simon Witlox als de ijverige werksters, die de staat en de maatschappij draaiende hielden. Zij stelden zich zeer dienstbaar op in het rechtstreekse belang van de gemeenschap, want zonder centen begin je niks.

Natuurlijk liepen er ook op een Inspectie der Directe Belastingen altijd van die onduidelijke figuren rond, die de kantjes er van af liepen en voortdurend pratend en keuvelend over alles en nog wat hun dag doorkwamen. Dat waren, in zijn visie, de zogenaamde darren, die teerden op de noeste arbeid van anderen en verder geen nut hadden. Wie nou precies de koningin was in dat geheel, was een vraag waarop hij het antwoord liever schuldig bleef. Welk mens was zo dienstbaar, dat hij (of zij) een heel leven lang alleen maar nieuw kroost voortbracht in de vorm van eitjes? Hij voelde er niets voor om uitputtend te zoeken naar het antwoord op die vraag, temeer omdat hij dan geconfronteerd zou worden met de mystieke en gelovige kant van het bestaan. En daar had hij geen oren meer naar.

Simon Witlox zag natuurlijk wel in dat de vergelijking van een bijenkorf met De Inspectie der Directe Belastingen in allerlei opzichten mank ging, maar hij hechtte er aan, omdat ze hem sterkte in zijn voornemen om de kennis die hij intussen over bijen had opgedaan, te gebruiken bij de uitvoering van het grote plan. En eigenlijk kon het hem ook geen lor schelen, dat de vergelijking geen stand hield, als je wat dieper op de zaak inging. Hij kende nu de weg die hij gaan moest.

Bepaalde passages uit “Aus dem Leben der Bienen” verwezen regelrecht, zo had hij opgemaakt tijdens het studeren op de Duitse tekst, naar de perfect georganiseerde staat of onderneming, die gestuurd werd door de dienstbaarheid zelve. Om voor zichzelf duidelijk te krijgen wat hij nou precies ervoer tijdens het lezen, had hij enkele van die passages letterlijk vertaald, met dien verstande, dat hij het woord Königin willens en wetens transformeerde in dienaars. Hij kreeg het er koud van.

“De bijen leven in een welgeordende staat, waarin de werkbijen het volk zijn, een daaruit gekozen vruchtbaar wijfje de dienaars en de mannetjes de voorname leeglopers, die weliswaar nodig zijn, maar ook slechts geduld worden, zolang ze nodig zijn.”

“De mannetjes, die zich niet bekommeren om het bouwen en inzamelen, echter alleen verteren wat anderen moeizaam verwerven, hebben verder niets te doen dan op een middag enige beweging te maken met afhangende poten en geweldig zoemen in zwenkende vliegbewegingen. Dit weet de dienaars. Al gauw voelt ze de lust op dezelfde tijd een uitstapje te doen. Zoemend vliegt ze met de mannetjes hoog in de lucht. Hier volgt de bevruchting door één dar, die de gunst met de dood moet bekopen, omdat zijn geslachtsdeel in de dienaars blijft steken en afscheurt. De dienaars keert terug naar de korf, voor het hele leven, wat wel vier of vijf jaar duren kan, door die ene dar bevrucht. Elk jaar legt ze ongeveer 60.000 eieren.”

“Onmiddellijk nadat de dienaars het eerste ei heeft gelegd, verdubbelt de bedrijvigheid van het volk, want er komen nieuwe zorgen. De dienaars vult daarna talrijke cellen met een ei, waar na vier dagen larven uit komen, die door bezorgde verpleegsters worden beschermd en verzorgd. Op de 21ste dag wordt de nieuwe bij geboren en in de werkende klasse ingelijfd.”

8.

“Het leven van een jonge bij is van minuut tot minuut vastgelegd. De eerste dagen voert ze de oudere larven met stuifmeel en honing. Dan mag ze een paar dagen voor de jongste larven zorgen, waarna ze voor het eerst buiten de korf mag om een oriënteringsvlucht te maken. Tot haar achttiende levensdag helpt ze bij het schoonhouden van de korf, nieuwe raten bouwen en aankomende krachten helpen. Dan wordt ze twee dagen tot wachtpost aangesteld en bewaakt de ingang tegen vreemde bijen en andere indringers. Pas daarna mag ze helpen met honing verzamelen, tot ze uitgeblust sterft.”

“Als de dienaress eenmaal uit haar cel is gekomen, wordt ze eerbiedig door het volk begroet. Worden er meerdere dienaresses geboren, dan worden die door het volk afgemaakt.”

“Als de dienaress onverhoopt om het leven komt, wordt een gewone werkbij in haar plaats aangesteld. Ze mag niet meer werken, ze wordt verpleegd, goed gevoed en ze geniet de eer van een geboren dienaress.”

Toen hij deze passages nog eens herlas, werd het hem duidelijk waar en wanneer het precies fout was gegaan op ondermeer de Inspectie der Directe Belastingen. Op hetzelfde moment dat de prietpraters en de foefelaars het heft in handen namen, was het langzaam maar zeker bergafwaarts gegaan en was het afgelopen met het zorgvuldige en gedegen werk van secuur opgeleide, bekwame vaklieden, die uitstekend konden cijferen en rekenen en die wisten hoe je met bedragen diende om te gaan. Toen, na de geboorte van de praters en onderhandelaars, die van cijfers geen kaas gegeten hadden, ook nog de individualisering van de samenleving de kop opstak, was het hek van de dam: dienstbaarheid en je inzetten voor de ander kreeg iets over zich van ondeugd en ondeugdelijkheid. Daar zat nou precies de diepe wrok van Simon Witlox en daar zou hij de wereld op een bijzondere en originele manier op wijzen.

Dieren die in een sociale orde leven, hebben slechts baat bij een leider die zich nederig en dienstbaar opstelt, dag in dag uit. Voor het volk op zich is dat een levensvoorwaarde. Het bestaan staat of valt ermee. Bijen zijn in wezen niet vrijer dan de sleutel in een slot, die naar links en rechts kan draaien, maar voor de rest afhankelijk is van de hand die hem bestuurt en richting geeft. Alleen al daarom koos Simon Witlox ervoor zijn geliefde bijen te betrekken bij de uitvoering van zijn plannen. Hoe precies was nog de vraag.

Mensen horen in het beste geval, anders dan een sleutel in het slot, de mogelijkheid te hebben of te veroveren, om zelf te kiezen. Al wil dat niet zeggen, dat ze geen oog moeten hebben voor de rest van de mensheid: waarschuwen voor een naderende catastrofe is immers ook een daad van opperste dienstbaarheid, zeker als degene die waarschuwt er zelf het slachtoffer van wordt.

In principe is een mens een sociaal dier, niet meer en niet minder, dat in het verre verleden aan een strenge orde onderworpen is geweest. Het verlangen naar gewaarborgde veiligheid, die dierlijke hunkering naar duidelijke afbakening van het bestaan, was de karaktertrek waar veel leiders tot op de dag van vandaag gretig en zonder mededogen misbruik van gemaakt hebben.

Een dolend volk gaat op zoek naar een nieuwe leider en loopt daarbij het gevaar terug te vallen in de fuik van zijn eigen oorsprong. De voortgang van de mensheid verloopt noodgedwongen met vallen en opstaan, want trial en error liggen nu eenmaal aan de basis van de evolutie. Mislukkingen hebben enorme gevolgen voor de voortgang en misschien dat het leereffect dat ermee gepaard gaat, de

volgende terugval minder ingrijpend doet zijn. Dat er steeds een nieuwe terugval zal komen, staat onomstotelijk vast. Het zijn juist de mislukkingen, die de voortgang stimuleren en alleen al om die reden zijn ze broodnodig. Simon Witlox zou zijn vinger opsteken om die naderende, nieuwe mislukking, waaraan de mensheid dit keer ten onder dreigde te gaan, eens duidelijk aan de kaak te stellen.

Het was voor Simon Witlox, na weken van lezen en studeren, niet zo moeilijk om uit “Aus dem Leben der Bienen” het menselijk perspectief duidelijk voor de geest te krijgen. Vanuit zijn zeer dienstbare en zelfs slaafse achtergrond zou uiteindelijk een stralend licht opborrelen, dat zijn leven misschien nog enige zin zou geven. Maar het werd moeilijker om te proberen het leven dat hij tot nu toe geleid had in te passen in de wetenschap die hij zojuist had opgedaan.

Vanaf het moment van zijn pensionering zou zijn zelfverantwoordelijkheid voorop dienen te staan.

Vanuit dat gezichtspunt moest hij denken en handelen, zonder iemand te benadelen of kwaad te doen, wilde hij nog iets maken van de rest van zijn leven.

Het moest mogelijk zijn, zo bedacht hij toen, om een of meerdere bijenvolken in zijn macht te krijgen, tenminste als hij binnen de grenzen van het natuurlijke bleef. Hij was dan, zogezegd, de opperdienares die stuurde en bijstelde, totdat hij was waar hij komen wilde.

Agnes had intussen haar oude leven weer min of meer opgepakt. Ze begreep niets van de dingen waar haar man mee bezig was en dat kon Simon haar natuurlijk niet kwalijk nemen. Soms keek ze hem even aan en dan las hij de hoop in haar ogen, dat alles weer normaal zou worden. Maar hij bleef volkomen ongenaakbaar en de meeste dagen wisselden ze geen woord met elkaar. Zolang ze hem met rust liet, zag hij ook geen reden om haar tot de orde te roepen.

Het feit dat hij de auto inderdaad had verkocht, was voor haar ongetwijfeld ontzettend pijnlijk. Hun financiële positie was tamelijk rooskleurig en daarom was zijn besluit om de auto weg te doen voor haar volkomen onbegrijpelijk. Maar ze zei er geen woord over. Simon had echter niet de illusie dat ze zich bij de feiten zou neerleggen. Daar kende hij haar te goed voor. Haar van nature bazige karakter zou zonder enige twijfel snel weer de kop opsteken.

Hoewel hij haar niet de hele dag in de gaten hield, bleef hij op zijn hoede, want hij wilde zich niet laten verrassen. Het is nu eenmaal beter om dingen te voorkomen, dan ze in een later stadium weer terug te moeten draaien.

Haar eerste poging om de zaken weer naar haar hand te zetten, was even onverwacht als merkwaardig. De vrije tijd die overbleef na het huishouden en vòòr de televisie, besteedde ze nogal fanatiek aan het oplossen van puzzles. Ondanks haar in Simons ogen beperkte intelligentie, had ze daarin een onvoorstelbare vaardigheid gekregen.

De eerste tijd had hij zich daarover verwonderd, maar later was die verwondering overgegaan in doffe berusting.

Gelijktijdig met het toenemen van haar vaardigheid, had zich bij haar een merkwaardig aanwensel gevormd. Telkens als ze een juist woord ontdekte, haalde ze snorkend haar neus op. Het was een zacht, wat tetterend geluid, uitstekend geschikt om hem mateloos te irriteren.

9.

Op de avond dat hij het boek “Aus dem Leben der Bienen” eindelijk met pijn en moeite had doorgeworsteld, viel het hem op, dat Agnes de televisie niet aanzette. Zijn verbazing was des te groter, omdat hij haar 's middags met een vriendin had horen praten over het zoveelste deel van een soap die ze met de nodige verbetering volgde. De laatste week had ze opvallend veel contact gehad met die vriendin en gezien hun eigen armlastige verhouding, vond Simon dat erg verstandig van haar.

Hij zat al geruime tijd in een boek over giftige en geneeskrachtige kruiden te lezen en Agnes loste, aan het vele getetter te horen, een niet al te moeilijke, maar wel grote kruiswoordpuzzel op. Het tetteren van haar neus irriteerde hem weer bovenmate, maar hij wilde er om de een of andere reden niets van zeggen.

Om even van het getetter verlost te zijn en zijn irritatie onder controle te houden, ging hij naar de keuken en zette met één zakje twee geurige kopjes thee. Toen hij haar de thee bracht, keek ze hem aan en glimlachte vriendelijk. Blijkbaar zag ze die kleine attentie als een blijk van zwakte en toegeeflijkheid en reageerde ze daar nogal drastisch op.

Als Simon Witlox de dagen daarvoor wat alerter was geweest, zou ze hem niet op die manier verrast hebben. De laatste jaren was hij niet zo erg meer gecharmeerd van het gedoe in bed. Zijn seksuele gerichtheid op Agnes had een gevoelige deuk gekregen toen ze hem eens, tijdens de uitvoering van de verplichte oefeningen, droogweg had toegevoegd, dat hij steeds meer begon te lijken op een oude baviaan. En dat terwijl hij zijn uiterste best deed om aan haar diepste verlangens te voldoen.

Enkele dagen geleden, toen hij op zoek was naar zijn pijp die hij alleen gedurende een jaarlijks terugkerende bevestiging rookte, vond hij in een la van het dressoir een boek met de titel Sexuele Variaties in het Huwelijk. Op de eerste pagina stonden de initialen van Agnes' huidige vriendin, maar ook dat bracht hem niet op een speciale gedachte. Hij wilde het boek juist aan een meer uitgebreid onderzoek onderwerpen, toen Agnes de kamer binnen kwam.

“Zoek je iets, Simon?”

“Ja, mijn pijp.”

De volgende dag was het boek verdwenen, waarschijnlijk verstopt onder een stapel oude onderbroeken, want dat was al jaren haar geliefde plekje om allerlei zaken aan het oog te onttrekken.

Op die bewuste avond zonder TV dronken Simon en Agnes van de thee, die hij zojuist in de keuken had gezet. Onder het genot van de drank hield ze plotseling op met puzzelen. Hij stelde tevreden vast, dat het getetter voor even was bezworen. Nog voordat haar kopje helemaal leeg was, stond Agnes op en ging naar boven.

Hij verdiepte zich weer in het plantenboek, maar nog geen vijf minuten later trok Agnes zijn volle aandacht. Ze had zich gehuld in een zeer doorzichtig négligé dat hij nog nooit eerder had gezien.

Zwijgend legde ze een paar kussens op de grond en ging op haar rug liggen.

“Kom, liefste, ik verlang naar je,” zei ze gemaakt hitsig.

Doorheen het rossig schijnsel van het haardvuur dat op het doozichtige textiel weerkaatste, meende Simon de initialen van haar vriendin te ontcijferen.

Hij stond op en liep het huis uit. Zijn deernis had een bijna tastbaar gezicht.

Als je, zoals Simon Witlox, te lang ambtenaar bent geweest, zijn de schroefbouten van je schedeldak op de meest vitale plaatsen muurvast aangedraaid. Meestal gaat dat gepaard met een duurzame,

drukkende pijn boven je slapen. De dokter schrijft rust voor en het leven gaat verder. Vreemd genoeg is tot nog toe niemand op het idee gekomen, dat kruipolie het enige middel is dat echt genezing kan brengen.

Achteraf gezien is het in het geval van Witlox allemaal nogal meegevallen. Tijdens zijn lange loopbaan was hij zelden of nooit ziek. De dagen die hij in al die jaren verzuimd had op De Inspectie der Directe Belastingen waren op één hand te tellen.

Ondanks het hierboven geschetste beeld van de vastgeroeste ambtenaar, was de gedachtenwereld van Simon Witlox behoorlijk lenig gebleven, misschien wel omdat hij zijn gedachten secuur binnen hield. Dat had overigens alles te maken met het feit, dat zijn spreekvaardigheid geen naam mocht hebben. Zelfs in zeer vertrouwde situaties drukte hij zich stamelend en zeer onhandig uit. Er was hem vroeger wel eens aangeraden om een of twee glazen alcohol te nuttigen alvorens hij zich waagde aan het spreken in het openbaar, maar dat leek hem een paardenmiddel. Mede op grond van zijn gebrekkige verbale talenten, had hij altijd al een hekel aan gladde sprekers, die zonder merkbare inspanning woorden uit hun mond lieten vallen, zich daarbij absoluut niet bekommerend om de vraag of de inhoud van hun woorden enigermate in relatie stond tot de tijd die ze onbeschaamd in beslag namen. Dit alsmaar voortwoekerende verschijnsel was hij op een bepaald moment “de dictatuur van de welbespraaktheid” gaan noemen.

Vooraf in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog viel het hem op, dat het aantal voortdurend lullende onbenullen hand over hand toenam. Het leek wel of hij de enige was die zich stoorde aan die ontwikkeling. Ongetwijfeld moest hij de wortels van die ergernis voor een niet onbelangrijk deel zoeken bij zijn eigen verbale onbeholpenheid, maar hij wist evenzeer dat er nog minstens één algemeen geldend argument te bedenken moest zijn.

Van nature was Simon Witlox een democratisch ingesteld mens en hij voelde zich best thuis in een wereld waarin gepoogd werd iedereen aan bod te laten komen. Maar juist het dóórslaan in dat streven had al die bulkende prietpratere volledig de vrije teugel gegeven.

Letterlijk overal kwam Simon dat fenomeen na de oorlog tegen en niet in de laatste plaats op het werk. Figuren die tot dan toe niets hadden gepresteerd op de afdeling comptabiliteit, eenvoudigweg omdat ze geen verstand van cijfers hadden, traden al vrij snel na het begin van de verbale periode nadrukkelijk op de voorgrond. Al vrij jong was Simon Witlox tot hoofdcommies bevorderd, vooral op grond van zijn boekhoudkundige kwaliteiten, zijn stiptheid, zijn betrouwbaarheid, zijn rekenkundig inzicht en het feit dat hij alle gangbare cursussen met groot gemak doorliep. Tot dan toe waren dat ook veruit de belangrijkste pijlers op een afdeling comptabiliteit. Vakmanschap, inzicht en leervermogen telden toen nog en, wat meer zegt in dit verband, ze werden zelfs met waardering en promotie gehonoreerd.

Het tijdperk van inspraak en overleg kwam in de jaren zestig pas goed op gang. Zaken die zij al jaren vanuit hun eigen competentie afhandelden, moesten voortaan eerst uitvoerig in de groep besproken worden.

In het begin moesten die aangelegenheden één keer per jaar in de groep ter sprake komen, daarna om de drie maanden en op het laatst zelfs elke week. Vlak voor zijn pensionering zag hij aankomen, dat er elke ochtend een dergelijke vorm van overleg in het leven zou worden geroepen. De enige verandering die dat oeverloze gepraat met zich meebracht, was een sterk teruglopende productiviteit, zodat er elk jaar opnieuw nieuwe belastingambtenaren moesten worden aangenomen. Intussen kampte de

Belastingdienst met een snel toenemende achterstand, die in de ogen van Simon Witlox nooit meer zou worden ingelopen, integendeel, hij zou alsmaar groter en tenslotte zelfs onoverkomelijk groot worden.

10.

Wat hij overigens bijna even ergerlijk vond was het feit, dat het oude, strenge, soms zelfs wat deprimerende belastinggebouw in het hart van de stad werd afgebroken om plaats te maken voor ultramoderne hoogbouw van dertien verdiepingen met veel glas, staal en beton in een buitenwijk. Simon miste sindsdien niet alleen de lange, altijd wat mufte gangen in het oude, donkere gebouw, maar vooral de ouderwetse afdelingen met de hoge ramen, de houten schrijfbureaus met de ruime zetels en dito kasten die meestal tot aan de zoldering reikten. Daar lagen de duizenden en nog eens duizenden leggers van alle belastingplichtigen uit de regio. Daar lagen ook de kohieren, lange, indrukwekkende lijsten met de nummers en de namen van de belastingplichtigen en natuurlijk het bedrag van de aanslag van dat betreffende jaar. Niet lang na de nieuwbouw kwamen jammer genoeg ook de computers, die veel oud en kostbaar gerief overbodig maakten, althans in zijn ogen. Het vak verloor zijn aanzien en toen ook nog de hilarische slagzin “leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker” werd gelanceerd, hield het ware ambt op te bestaan. Toch had hij zich, meer verbeterd dan gedreven, fanatiek op het omgaan met de computer gestort, want hij wilde met name de jongeren laten zien, dat hij wel degelijk iets in zijn mars had. Maar eigenlijk was hij toen al te oud om op wie dan ook enige indruk te maken.

Intussen stapelde het werk zich op en in de laden van alle bureaus groeide de stapel papieren met het predicaat “in behandeling”. Voor de praatgrage collega's was dat natuurlijk weer een mooie aanleiding om aan te dringen, bij voortduring en ongevraagd, op de werving van nieuw personeel. Er werd dan ook een studiegroep en later een werkgroep in het leven geroepen. Dat op zich eiste al zoveel tijd, dat de werkachterstand nóg groter werd. En dat had weer tot gevolg, dat de studiegroep opnieuw in actie kwam om de werkgroep te vergroten, die zodoende alle argumenten in handen had om opnieuw op personeelsuitbreiding aan te dringen. Daarop werden er nog meer mensen aangenomen. Op een bepaald moment werd er zelfs de jongste bediende bijgesleept, zodat Simon Witlox, toch niet voor niets tot Hoofdcommies bevorderd, zich genoodzaakt zag zelf zijn post dicht te plakken. Zijn sporadische opmerkingen over die hand over hand toenemende miskleunen werden eerst beleefd en al spoedig helemaal niet meer aangehoord, zodat hij er op den duur het zwijgen maar toe deed. Een afdeling die heel eenvoudig met zes man te runnen was, groeide zodoende uit tot meer dan twintig mensen, die elkaar voornamelijk in de weg liepen of ergens zaten te vergaderen. Tenminste als ze al aanwezig waren. Er was altijd wel ergens een of andere vorm van overleg gaande: stafbespreking, werkbespreking, social talk, sensitivity training en meer van die onzin.

Zonder de geringste inspanning wist Simon zich aan nagenoeg al die bijeenkomsten te onttrekken en op den duur werd hij niet eens meer gevraagd. Dat had overigens allerlei voordelen. Hij ging rustig op dezelfde voet verder en leverde iedere week een indrukwekkende stapel werk af. Het is niet overdreven te stellen, dat hij in zijn eentje meer werk verzette dan de rest van de afdeling comptabiliteit, die overigens ook al een nieuwe naam had gekregen, al wist hij niet precies welke.

Er was één collega, een al wat oudere, ongetrouwde vrouw met een dikke witte huid en niet nader te omschrijven rossig haar, die er hetzelfde over dacht als hij, of er in ieder geval ongeveer hetzelfde op reageerde. Op de afdeling was haar veelzeggende zwijgzaamheid bijna spreekwoordelijk. Geen wonder dat ze zijn achting had. Het gemiddelde aantal woorden dat ze per dag produceerde zal de vijf zelden overschreden hebben en goed geteld is dat opvallend weinig, zeker voor een vrouw die het niet van daden leek te moeten hebben. Het feit dat ze nooit getrouwd was en geen partner had, riep vooral bij de ouderen nogal wat vragen op. De jongeren zaten er blijkbaar niet mee. Zelfs vergeleken bij Simon Witlox' beperkte woordenstroom, viel haar zwijgzaamheid op. Haar werk

deed ze echter buitengewoon secuur. Als zij eenmaal een rijtje cijfers onder elkaar had gezet – hij sprak over de tijd dat ze op de Inspectie der Directe Belastingen nog geen computers hadden – kon je er een liniaal naast leggen. Die cijfers schreef ze in een strakke, maar zeker ook persoonlijke, ouderwets aandoende vorm, die Simon telkens aangenaam beroerde. Maar ook met de computer kon ze, toen het eenmaal zover was, wonderwel overweg. Zelfs jongere personeelsleden die het werken met de computer zogenaamd met de paplepel hadden binnen gekregen of er in ieder geval op school ruimschoots ervaring mee hadden opgedaan, kwamen haar niet zelden om raad vragen. Ze deed dan dingen voor, liet zaken zien, herhaalde het desnoods, maar allemaal zonder een woord te zeggen. Ik zag aan die jongeren dat ze er zich bijzonder ongelukkig bij voelden, maar Jenny liet nooit iets merken van triomf.

Simon kon niet ontkennen dat hij wat voor haar voelde, maar het gevoel zelf liet zich niet goed omschrijven. Misschien zou hij nog het best kunnen zeggen, dat het een melig, zeurderig soort verliefdheid was, die om welke reden dan ook gedoemd was onder de oppervlakte te blijven. Hij was immers getrouwd en nog wel met Agnes.

Dat ze Jenny heette, was eigenlijk het enige dat hem niet aan haar beviel. Hij had, toen hij haar voor het eerst ontmoette, eerder iets verwacht als Johanna of Yvonne, maar zulke dingen had niemand zelf in de hand en bovendien waren het futiliteiten.

Op een bepaald moment – Simon was al bijna zestig en zijn sexuele belangstelling voor Agnes naderde het nulpunt – dreigden zijn gevoelens voor haar buitensporige vormen aan te nemen. Hun grote, ouderwetse, houten bureaus - ze hadden voorsnood met succes geweigerd om op van die stalen krennen over te gaan - stonden dicht bij elkaar en er waren momenten genoeg, waarop ze ongestoord konden communiceren.

In die periode maakte Simon daar een, voor zijn doen, opvallend gretig gebruik van.

Maar zelfs toen bleef hun verhouding beperkt tot zo nu en dan een zakelijke opmerking van zijn kant en een gezamenlijk, maar onuitgesproken leedvermaak bij de ontdekking van een grove fout van een van de collega's, al waren ze ontegenzeggelijk bijzonder op elkaar gesteld. Het was en bleef overigens maar de vraag of de gedachte aan een meer intieme relatie tussen hen beiden ooit bij Jenny was opgekomen. Ze vormden in ieder geval een apart stel, dat zich van de anderen distantieerde, zonder dat ze het tot een werkelijke breuk lieten komen.

Op een winderige morgen ontdekte Simon bij toeval, dat Jenny een pruik droeg, doordat haar kunstmatige haardos vanwege de harde wind een paar graden slagzij maakte. Op een ongetwijfeld zeer onhandige, maar voor zijn doen erg hoffelijke manier, wees hij haar op het mankement. Sindsdien droeg hij zijn ontdekking als een droevig, maar kostbaar geheim met zich mee. Toen Jenny daarna bij het belastingkantoor van de fiets stapte, legde hij zijn hand even troostend op haar schouder. Ze weerde dat vriendelijke en goed bedoelde gebaar niet af, integendeel.

Jenny was niet eens zoveel jonger dan Simon, maar ze had altijd iets gehouden van een jonge meid. Haar ongehuwde staat manifesteerde zich zo nadrukkelijk, dat hij zich een soort vader voor haar voelde. Maar dan wel een vaderschap dat niet helemaal vrij was van erotische interesse. In haar grove, door haar grote neus enigszins roofvogelachtig gezicht, stonden donkere, waterige ogen, die geen twijfel lieten aan haar onschuld. Desondanks had ze voor hem iets aantrekkelijks en op een bepaald moment wilde hij daar best wat meer werk van maken.

11.

Maar toen kwam de commissie “werkvreugde” op de proppen en stak er een stokje voor. Na drie maanden wekelijks drie uur vergaderen was die commissie tot de eensluidende conclusie gekomen, dat alle meubels op de afdeling een andere plaats moesten krijgen. Zonder enige vorm van overleg werden Jenny en hij wreed van elkaar gescheiden en sindsdien was de kans op meer dan bij een toevallige ontmoeting en snel wat met elkaar praten voorgoed verkeken. Of er vanuit de commissie al dan niet van opzet sprake was, had Simon Witlox nooit kunnen achterhalen. Aan de steelse blikken in zijn richting te zien, was zijn vermoeden meer dan alleen maar een wilde gedachte. De nacht na de grote scheiding had Simon Witlox een merkwaardige droom.

De afdeling was zeer licht en luchtig. Door de glasachtige gordijnen voor de enorme ramen viel een gefilterd licht, dat zowel de dingen als de mensen steriliseerde. Alles stond met elkaar in verband. De pilaren, de kasten, de bureaus, de monitoren, de gezichten van de collega's, alles werd bedekt met een uniforme glans, die elk onderscheid ridiculiseerde. Samen waren ze deel van een kolossaal gebeuren, dat begon te wentelen in een cirkel die alles en iedereen meesleurde in een kolk van licht. Met opengesperde ogen wachtte Simon Witlox de gebeurtenissen af.

Voor één van de ramen verscheen een enorme rubberen slurf die zich tot hoog boven het gebouw oprichtte. Van onderuit kwam er in de slurf een sidderende beweging opzetten tot hij hoog uittorende boven de naburige gebouwen. Het gevaarte deed denken aan de schoorsteen van een chemisch bedrijf, met dien verstande dat dit geval soepel reageerde op de wind en de beweging van binnenuit. Uit de opening begon, toen de slurf het absolute hoogtepunt had bereikt, een grijzige massa te stromen, die de hele regio met een dikke, slijmerige laag overdekte.

Met lange passen schreed Simon Witlox over de grijzige vlakte. Nergens werden zijn ogen nog gehinderd door gebouwen of bomen. Overall waar zijn enorme voeten een indruk achterlieten in de nog weke bodem, schoten reusachtige bloemen omhoog, die een doordringende, zoete en tegelijk misselijk makende geur verspreidden.

Simon hield de pas in en keerde zich om. Uit de kelk van een der bloemen kwam de naakte gestalte van een vrouw oprijzen. Met enige moeite herkende hij er Jenny in. Haar lichtgroene haar deed hem denken aan het loof van asperges en haar ogen waren vurige karbonkels, die hem doordringend aanstaarden.

Het bijna apokalyptische schouwspel maakte hem onpasselijk van ontroering.

“De aarde heeft zichzelf bevrucht,” schreeuwde het binnen in hem.

Hij wierp zich voorover en begroef zijn gezicht in de grond. Zijn schouders schokten en hij snikte geluidloos zijn onvoldaan verlangen uit zijn lijf.

Na die droom meed hij Jenny zoveel mogelijk. Van de andere kant merkte hij ook van haar geen enkele toenadering of zelfs maar een blijk van herkenning. Ze had hem blijkbaar uit haar wereld verbannen, hoewel ze, dat realiseerde hij zich terdege, niets kon weten van de droom die hij had gehad. Maar sommige dromen reikten nu eenmaal verder dan iemand ook maar kon vermoeden.

Zonder het te weten had Jenny hem meer gegeven dan hij voor mogelijk had gehouden, want iemand die zo'n droom in de schoot kreeg geworpen, was voor eens en voor altijd door het lot gezegend. Dat voelde hij zo en hij wist ook dat het de naakte waarheid was.

Zijn stille en, achteraf gezien, eigenlijk toch ook wel platonische liefde voor Jenny had hij, evenals de wel zeer merkwaardige droom, in zekere zin te danken aan “de dictatuur van de welbespraaktheid” en

aan “de dictatuur van het overleg” later ook wel 'poldermodel' genoemd. Voor de rest had hij van die twee fenomenen niets dan last gehad. Ze hadden zijn en andermans bestaan uitgehold en ondermijnd, zodat het een karikatuur werd. Zo ook stond de goegemeente weerloos tegenover de aanmatiging van de woordbrakers, de volzinzeggers en de keizers van de welbespraaktheid. Maar de wraak van Simon Witlox zou zoet zijn.

Er waren gepantserde dagen en dagen van ontplooiing geweest, maar vanaf de dag dat hij eenmaal gepensioneerd was, waren de dagen van ontplooiing hand over hand toegenomen. Het was voor hem een hele ontdekking, dat je zoiets voor een niet onbelangrijk deel zelf in de hand had. Het had overigens niets te maken met durf of zelfvertrouwen. Tot aan zijn pensioen had hij in een dik vel van dienstbaarheid gezeten met veel vertoon van onderdanigheid. Maar hij was erin geslaagd dat vel af te stropen, zoals een slang dat op gezette tijden doet. Bij hem had dat echter uitsluitend innerlijke gevolgen, die voor iemand anders volstrekt onzichtbaar bleven.

Alle situaties die zich in de loop van de volgende dagen voordeden, had hij volledig in de hand. Met name voor Agnes betekende dat een hele ommekeer. Zo goed en zo kwaad als het ging, probeerde ze zich aan te passen, al ging het niet van harte. Hij hoorde haar opvallend vaak zuchten en meer dan anders betrapte hij haar erop, dat ze door het raam doelloos in de verte staarde, iets wat ze anders ongetwijfels 'zonde van de tijd' genoemd zou hebben, want lui was ze zeker niet en ze had het huishouden altijd met veel inzet en, eerlijk is eerlijk, naar zijn volle tevredenheid gedaan.

Simon had zich dan ook heilig voorgenomen haar niet onnodig te kwetsen, zolang ze zich aan de regels hield. Een huwelijk van meer dan veertig jaar kende, bijna tegen wil en dank, een aantal rationele en emotionele hoogtepunten en dat schiep toch een zekere band, die je vaak dierbaarder was dan je wilde toegeven.

Toen hij op een dag 's morgens in alle vroegte het raam van de slaapkamer opendeed, ontplooidde er zich een dag als nooit tevoren. Agnes logeerde al een paar dagen bij hun zoon, die met zijn gezinnetje in de stad een appartement bewoonde. De band met Gerard, haar enige kind, was altijd zeer hecht geweest, maar de laatste weken bespeurde Simon iets dat meer weg had van een ziekelijke behoefte aan contact. Zo belde ze hem meermalen per dag op, zowel thuis als op zijn werk. Als Simon tijdens zo'n onderonsje - ze had een paar jaar geleden zo'n mobiel rondsjuwtoestel aangeschaft, makkelijk voor in de tuin – plotseling te dicht in de buurt kwam, veranderde ze haastig van onderwerp. Hij was en bleef derhalve zeer op zijn hoede.

Het contact met zijn enige zoon Gerard, dat in het begin gewoon goed was, had op een bepaald moment door het toedoen van Agnes een gevoelige knauw gekregen en was daarna langzaam verzand en tot het nulpunt gereduceerd. Toen zijn zoon Gardje, zoals hij hem tot ergernis van Agnes hardnekkig bleef noemen, eenmaal een jaar of drie geworden was, kreeg hij oog voor zijn vader en zijn vader voor hem.

Zo ontstond er een losvast verband, dat vooral inhoud en gestalte kreeg als hij hem achter op de fiets meenam naar het veld, want dan was het gebiedende oog van Agnes er niet. Hij stond Gardje van alles toe, ook zaken en handelingen die niet helemaal van gevaar waren ontbloot. Zo was Gardje in een poging om over een te brede sloot te springen eens in het water getuimeld. De jongen was toen een jaar of zes en oud genoeg om er de lol van in te zien. Helemaal nat en onder het bruine slijk van het ijzeroer dat daar in veel sloten aan de oppervlakte komt, reed Simon met zijn besmeurde zoon achterop de fiets naar huis. Agnes was zodanig overstuur bij het aanschouwen van haar zoon, dat ze Simon voor een

aantal weken het recht ontnam met Gerard het veld in te trekken. Dat verdroot Simon zeer, vooral omdat hij zijn zoon juist de namen van bomen, planten en vogels aan het leren was. Dat ging spelenderwijs en zonder enige dwang. Grardje leerde snel en al gauw noemde hij allerlei zaken bij naam: vink, mees, mus, merel, ekster, kraai; eik, berk, beuk, els, iep, es; boterbloem, paardenbloem, madeliefje, boerenwormkruid, dovenetel, brandnetel...

12.

Simon Witlox had er veel plezier in dat zijn zoon op het gebied van de natuur enige belangstelling toonde en bovendien leergierig was. Toen de paar weken straftijd erop zat, kreeg hij van Agnes weer toestemming om haar zoon Gerard mee te nemen als hij het veld in ging. Een aantal jaren ging dat goed, omdat Simon ongelukjes van Grardje verzweg en opgelopen vlekken en schrammen zoveel mogelijk aan de speurende ogen van Agnes wist te onttrekken.

Maar op een kwaai dag ging het helemaal fout. In een groepje vliegdennen had Simon het nest ontdekt van een koppel ransuilen. Omdat de takken op ongeveer een meter hoogte begonnen en de boom niet hoog was, zag hij er geen gevaar in zijn zoon naar boven te laten klimmen om het nest te inspecteren, want daar bleef Grardje maar over zeuren.

Op het moment dat Grardje in het nest wilde kijken, werd hij door een van de uilen onverhoeds zeer fel aangevallen. Hij voelde een tik van de uilenbek op zijn kop en een klap van de vleugels raakte hem in het gezicht. Geschrokken klom hij veel te wild en te haastig naar beneden, deed een misstap en viel uit de boom. In eerste instantie leek er niets aan de hand, maar even later moest Grardje overgeven en hij zei dat hij zich duizelig voelde.

Niet helemaal gerust op de toestand van zijn zoon reden ze naar de huisarts, die een hersenschudding constateerde en een tijd volslagen rust voorschreef.

Agnes was natuurlijk in alle staten. Toen haar zoon Gerard ook nog eerlijk vertelde hoe het nou precies gebeurd was, was het hek van de dam. Simon mocht nooit, maar dan ook nooit meer met zijn zoon Gerard alleen het veld in. Wie liet er nou een jongen van nog geen tien in een hoge boom klimmen waar een zeer gevaarlijke uil zijn nest had.

Tegen zoveel onzin had Simon, zoals gewoonlijk, geen enkel verweer en gelaten accepteerde hij de straf.

Sindsdien zag Agnes er scherp op toe, dat Simon niet teveel contact meer had met haar zoon. Op die manier groeiden ze langzaam maar zeker uit elkaar, zodat ze bijna vreemden werden. Soms had hij zelfs de stellige indruk, dat Gerard en Agnes tegen hem samenspannen.

Eenmaal beneden in de kamer gekomen op die zich rijk ontplooiende dag, zette Simon Witlox eerst een cd op met de wisselende Gregoriaanse gezangen van Palmzondag. De golvende tonen vermengden zich met het sterker wordende zonlicht dat door een berkenboom viel en dat de lichtgroene, nog zeer prille blaadjes doorschijnend maakte, om dan dansend naar binnen te komen, alle meubels en de andere dingen in de kamer feestelijk beroerend. De gezangen werden uitgevoerd door een koor van monniken met lichte, zweverige stemmen. Vooral het Pueri Hebraeorum paste exact in de aanvang van deze gezegende dag.

Hij zette water op voor thee en maakte een uitgebreid ontbijt met ham en eieren, iets wat hij normaal nooit deed, want ook wat eten betreft was hij de soberheid zelve.

Intussen luisterde hij naar de gezangen.

Tekst en melodie waren, zoals bijna altijd in de Gregoriaanse traditie, volkomen op elkaar afgestemd en droegen elkaar, over en weer, naar diverse hoogtepunten.

Pueri Hebraeorum, portantes ramos olivarum,
obiaverunt Domino, clamantes et dicentes:
Hosanna in excelsis.

De kinderen der Hebreëen gingen de Heer
met olijftakken tegemoet, ze riepen en zeiden:
Hosanna in den hoge.

Daarna volgde er een jubelende lofzang die in zijn ziel kroop en hem in een opperbeste stemming bracht. Hij kreeg een engelachtig soort gelukzaligheid over zich, alsof hij de diepste en helderste bron had aangeboord die een mens kan vinden.

Gloria laus er honor tibi sit,
Rex Christe Redemptor;
cui puerile decus
prompsit Hosanna pium.

Glorie en lof en eer zij U,
Koning Christus, Verlosser:
Voor Wie een lieflijke kinderschaar
Hosanna zong.

De intredezing van Palmzondag had een meer ingehouden karakter, maar hij sterkte Simon op dat moment in heel zijn doen en laten. Deze dag kon al niet meer kapot:

Domine, ne longe facias auxilium tuum a me,
ad defensionem meam aspice:
libera me de ore leonis,
et a cornibus unicolorum
humilitatem meam.

In het missaal, dat al tientallen jaren ongebruikt in de kast lag vanwege de grote veranderingen in de katholieke liturgie - er was geen woord Latijn meer bij en ook het Gregoriaans begon onrustbarend snel terrein te verliezen - zocht hij naar de juiste vertaling, want hij voelde dat het over hem ging:

Heer, houd Uw hulp niet van mij weg,
zie toe om mij te beschermen.
Bevrijd mij uit de muil van de leeuw
en red mijn zwakheid
van de hoorns van de eenhoorn.

Na het ontbijt besloot hij met de bus naar de stad te gaan. Hij had daar al een paar jaar geleden een antiquariaat ontdekt, dat hem goed was bevallen. Het was een onooglijk klein winkeltje, dat werkelijk uitpilde van de oude boeken. Met name de collectie boeken over planten was verrassend groot.

Toen hij naar de bushalte liep, voelde hij een warme zuidenwind die de bomen voorzichtig in beweging zette. Bij iedere stap kwam er een merkwaardig soort verstijving in zijn benen en zijn bewegingen kregen een haast machinaal karakter. Ondanks het feit dat hij zich volkomen helder voelde, kon hij zich niet aan de indruk onttrekken, dat al zijn handelingen door iets of iemand, in ieder geval buiten hem om, werden geregeld. Hij probeerde stil te blijven staan, maar alleen die poging al veroorzaakte een heftige kortsluiting in zijn achterhoofd. Het leek of er een veer knapte. De donkere kamer achter zijn ogen werd een fractie van een seconde fel verlicht, alsof er in zijn hoofd een flitslampje ging branden.

In die korte tijd zag hij de grijsrode massa van zijn hersenen opzwellen en weer inkrimpen. De geluiden die hij daarbij hoorde, deden hem denken aan een kolonne soldaten, die met hun rubberen geweren één voor één een schot afvuurden. Vervolgens dacht hij weer aan het aflopen van een veer, dat eindigde met een abrupte tik.

Met een uiterste krachtsinspanning dwong hij zichzelf verder te lopen tot bij de bushalte.

Van de rit naar de stad en de wandeling naar het antiquariaat herinnerde Simon Witlox zich niets meer. Maar toen hij het winkeltje eenmaal binnenstapte, voelde hij zich weer volkomen in orde, om niet te zeggen uitstekend.

De laatste maanden was hij wel vaker in de zaak geweest en de eigenaar herkende hem. Ze hadden al een paar korte gesprekken gevoerd en toen was gebleken, dat het tussen hen uitstekend klikte. De man knikte vriendelijk naar hem, maar liet hem verder zijn gang gaan. Simon liep rechtstreeks naar de afdeling boeken over planten en neusde zomaar wat rond, want hij wist niet precies wat hij nou eigenlijk zocht. Hij had alleen een vaag vermoeden in de richting van een giftige plant, waar bijen graag de nectar uit komen halen. Ongeveer een uur zal hij bezig geweest zijn, toen hij voelde dat de eigenaar achter hem kwam staan. Blijkbaar had hij gezien, of eventueel opgemaakt uit hun eerdere gesprekken, of instinctief aangevoeld, in welke categorie Simon iets zocht.

“Kan ik u hier misschien mee van dienst zijn, meneer?”

Hij had twee tamelijk dikke, zo te zien nog vooroorlogse boeken in de hand. Hij gaf Simon rustig de tijd om de titels te lezen, zonder de boeken uit handen te geven: “Das Kräuterbuch” en “Der duftenden Kräutergarten”. Vooral het laatste boek trok hem om de een of andere reden sterk aan. Het zag er dan ook ouderwets degelijk uit.

“Ja, dat is voor een plantenkenner echt het neusje van de zalm,” zei de eigenaar.

“Is het te koop?” vroeg Simon voorzichtig.

“Jazeker, meneer, ik heb nu eenmaal een winkel en verkopen is mijn bestaan.”

“Ik geef er honderd euro voor.”

“Nou, nou, niet zo gretig,” zei de man lachend. “Het zou inderdaad zeker honderd euro waard zijn, want het is zondermeer een juweeltje. Kijk hier, bijvoorbeeld, op bladzijde 90. Daar staat de gele monnikskap afgebeeld, *Aconitum lycoctonum*. Er bestaat ook een tamme, paarsblauwe vorm van, *Aconitum napellus*, zoals u ziet. Beide exemplaren zijn haarzuiver getekend en prachtig ingekleurd. Zoiets zie je niet meer tegenwoordig. Hier, moet je horen: in de volksmond heet de plant ook duivelskruid, papenmuts of wolfsdood.”

“Daaruit zou je kunnen opmaken, dat de plant zeer giftig is, is het niet?” vroeg Simon aarzelend.

“Giftig, meneer? Het is zowat de giftigste plant die er bestaat.”

“Zijn bijen bestand tegen het gif?” vroeg Simon verder.

“Bijen?” vroeg hij wat afwezig. “Wacht, hier staat geloof ik iets over bijen: het is raadzaam geen bijen te houden op plaatsen waar de gele monnikskap groeit...”

“Kan ik het boek kopen?”

“U bent echt heel erg geïnteresseerd, hè?” zei hij. “Weet je wat, neem het maar mee. U moet me wel beloven dat u het terugbrengt als u het niet meer nodig hebt. U krijgt het in langdurige bruikleen, zullen we maar zeggen. En ik kijk niet op een paar jaar.”

Het duizelde Simon toen hij eenmaal weer buiten stond. Jaren van studie en onderzoek werden hem, zo leek het wel, bespaard door een paar bladzijden uit dat oude boek. En omdat hij zichzelf tien jaar gegeven had om wraak te nemen op de goedgebekte regelaars in deze maatschappij, begon het er nu werkelijk als 'een haalbaar project' uit te zien, om in de spreekstijl van die prietpratens te blijven.

Hij voelde zich een beetje opgejaagd toen hij weer naar de halte liep en ging staan wachten op de bus die hem weer naar het dorp zou brengen. Opeens kwam er een oude man naar hem toe en keek hem wat aarzelend, maar toch ook weer doordringend aan.

“Bent u misschien meneer Witlox?”

Simon knikte verbaasd en bekeek de man eens goed. Maar er kwam geen enkel aanknopingspunt in

hem op.

“U bent meneer Witlox van het belastingkantoor?”

“Ja, en wie bent u dan wel?” vroeg Simon nogal wantrouwig.

“Ik ben Sjefke, Sjefke Beulings,” zei de man zonder Simon aan te kijken. “Ik wilde u nog bedanken.”

“Bedanken?” vroeg Simon verrast. “Waarvoor dan wel?”

“Omdat u de enige was die niet vervelend tegen mij deed op het belastingkantoor,” zei hij.

Opeens ging hem een licht op. Sjefke Beulings, ook wel de stille baron genoemd, omdat hij zo ontzettend rijk was en niets met zijn geld en bezittingen deed, was op het belastingkantoor vele jaren geleden 'de man van de leggers'.

Met een karretje reed Sjefke elke werkdag door het hele belastinggebouw om bij de aanslagregelende ambtenaren leggers te bezorgen en weer op te halen. Daarnaast was hij ook verantwoordelijk voor het beheer van de kasten waarin de mappen hingen. Het was een weinig gewaardeerde functie en verder dan 'schrijver', bij 's Rijksbelastingen, de laagste rang, had hij het nooit gebracht. Dat hoefde ook niet, want voor het geld hoefde hij niet te werken. Voor hem was het vooral een zeer nuttig tijdverdrijf: hij had iets om handen en hij zat dicht bij het vuur. De collega's waren niet erg op Sjefke gesteld. Enerzijds had dat te maken met hun naijver vanwege de bezittingen van Sjefke en anderzijds vonden ze hem een strooplikker, die altijd in de weer was om fiscaal voordeel te halen uit wat dan ook. Daarnaast stond hij bekend als ontzettend gierig, op het vrekkerige af. Omdat Simon Witlox van mening was, dat er niets op de man viel aan te merken, deed hij altijd heel gewoon tegen hem. Zeker niet extra vriendelijk of zo, nee, heel gewoon, omdat ze nu eenmaal collega's waren.

Blijkbaar had Sjefke de blik van herkenning in de ogen van Simon gelezen, want hij richtte zich weer tot hem.

“U bent echt altijd heel aardig tegen me geweest,” zei hij weer. “Een keer hebt u me zelfs geholpen met mijn aangifte vermogensbelasting. Uw hulp heeft me veel geld opgeleverd. Daar zou je nu nog een heel huis voor kunnen kopen. Ik heb u daar nooit echt voor bedankt.”

“Dat hoefde ook niet,” zei Simon. “Hoe lang ben je nou alweer met pensioen, Sjefke?”

“Vijftien jaar,” zei Sjefke monter. “Vorige week ben ik tachtig geworden.”

Hij keek naar het boek dat Simon in zijn hand had.

“Bent u geïnteresseerd in boeken?” vroeg hij plotseling.

“Enkel in boeken over giftige planten,” zei Simon ontwijkend.

“Kom dan maar eens mee, want dan heb ik iets voor u,” zei hij en pakte hem bij de arm.

Zonder dat Simon ook maar de kans kreeg om zich te verzetten, troonde Sjefke hem mee naar een straat verder op en voerde hem naar een enorm huis met een soort gracht eromheen, dat in een uitgestrekt park was gelegen.

“Hier woon ik,” zei hij.

Ze staken het houten bruggetje over en liepen over de oprijlaan naar de indrukwekkende voordeur, die je via een aantal granieten trappen kon bereiken.

“Heb je hier altijd gewoond?” vroeg Simon.

“Mijn hele leven,” zei hij. “Ik ben er geboren en getogen, om het zo maar eens te zeggen. Mijn grootvader heeft het huis in 1880 laten bouwen. Ook mijn ouders hebben er gewoond tot ze stierven. Mijn moeder is als laatste overleden. Sindsdien woon ik hier in mijn eentje, nu alweer bijna 25 jaar.” Hij deed de deur van het slot en liet Simon binnen. Ze kwamen in een zeer ruime, lichte hal met een grote, staande klok en veel antieke kasten. Door een wel zeer grote woonkamer liepen ze naar een serre, kennelijk het vertrek dat Sjefke hem wilde laten zien. Er stonden werkelijk overal prachtige bonsaiboompjes tentoongesteld, het ene nog indrukwekkender dan het andere.

“Ik hoorde onlangs dat u gepensioneerd was,” zei Sjefke. “Daarom laat ik u mijn bonsaiverzameling zien. Misschien hebt u er een mooie hobby aan. Het leek me echt iets voor u en op die manier kan ik iets voor u terug doen.”

Verrast keek Simon hem aan.

“Dank je voor het aanbod,” zei hij uit de grond van zijn hart, “maar ik heb sinds kort een hobby die me de komende tien jaar volledig in beslag zal nemen. Ik ga bijen houden.”

Even kwam er iets van teleurstelling over Sjefke, maar al gauw leefde hij weer op.

“Kom maar eens mee,” zei hij, “dan zal ik u eens iets laten zien.”

Hij nam Simon mee naar een hoek van de serre waar een soort leeshoek was ingericht.

“Hier zat mijn moeder altijd te lezen,” zei hij. “Ze hield van planten en van bijen. “Kijk, ik heb al haar boeken nog bewaard.”

Hij wees op een grote boekenkast met glazen deuren ervoor. Er stonden tientallen boeken in over planten en bijen.

“Mag ik eens kijken?” vroeg Simon

Sjefke knikte en deed een van de deuren open.

“Neem maar wat u nodig hebt,” zei hij. “U mag ze voor onbepaalde tijd lenen.”

Een goed uur later stapte Simon op de bus naar huis met nog eens drie veelbelovende boeken onder de arm.

14.

In de bus snoof hij met zijn scherpe neus de geuren op van alle passagiers afzonderlijk. Hij rook zelfs wat ze meevoerden in hun veelal uitpuilende boodschappentassen. Het was zeker ergens markt in de stad. De geur van zuidenwindlelies en fresia's vermengde zich met zweet en parfum. Bij de volgende halte stapte er een dikke, zwoegende vrouw in en kwam naast hem zitten. Volslagen ongevoelig voor het feit dat ze hem nauwelijks ruimte liet, begon ze meteen uitvoerig over haar man en kinderen te praten. Het was een lang en droefgeestig verhaal, vol van zorgen, ziekte en dood. Dat Simon noch haar, noch haar man, noch haar kinderen ook maar in de verste verte kende, scheen haar totaal niet te deren.

Simon kon moeiteloos ruiken wat ze die dag allemaal gegeten had en alleen de opbeurende gedachte aan *Aconitum lycoctonum* weerhield hem ervan op concrete wijze uiting te geven aan zijn bijna fysieke walging.

Gelukkig stapte ze na een paar haltes uit en hij verheugde zich al op een busrit zonder het gepraat van een medepassagier, toen de lege plek alweer werd ingenomen.

In de bus hing een dik soort licht dat een vlezige hitte verspreidde tot in alle uithoeken. Langzaam maar zeker perste de hitte zich samen tot een weke muur, waar niet meer doorheen te komen was. De lucht die hij inademde gleed stroperig door zijn keel en hoopte zich op in zijn borst en buik, zodat hij zich tot het uiterste moest inspannen om de flodderige wind die zich onweerstaanbaar opdrong, zonder geluid te laten vliegen.

De vrouw die naast hem was komen zitten, scheen niets gemerkt te hebben van de wind die hij had gelaten. Op haar schoot had ze een pitrieten mand met een rond gat, waardoor een witte keeshond zijn kop stak. De tong van het beest hing centimeters ver uit zijn bek en uit zijn ogen drupte een gelig vocht, dat stolde tot een glibberig soort slijm, zodra het viel en de grond raakte.

De vrouw was nogal spichtig. In haar hals zag hij een dik, rimpelig vel en hij kreeg er dringend behoefte aan om ergens op te kauwen.

Zo nu en dan maakte de vrouw smakkende geluiden naar de keeshond, die dan probeerde wat sneller adem te halen, wat de vrouw weer interpreteerde als een blijk van grote genegenheid.

Toen de bus eindelijk stopte bij de halte in het dorp waar Simon er uit moest, klom hij moeizaam over haar en de hond heen en bereikte wankelend de uitgang.

Op weg naar huis bleef hij even staan onder een bloeiende seringboom. De sterke geur van de bloesem verdreef langzaam maar zeker de kwalijke geuren die het laatste half uur waren binnengedrongen in zijn wezen. Maar toen hij naar huis liep, was de dag weer vol extase. Hij verheugde zich over de meevallers die op die gedenkwaardige dag ongevraagd op zijn weg waren gekomen.

De rest van de dag nam hij alle tijd om in "Der duftenden Kräutergarten" te lezen. Hij moest tot het uiterste gaan om zichzelf te bedwingen en niet meteen op pagina 90 te beginnen, waar, zoals hij zich herinnerde, de gele monnikskap beschreven stond. Het was zijn aangeboren en door zijn jarenlange ervaring als ambtenaar aangescherpte stiptheid die hem daarbij een handje hielp. Zo begon hij keurig bij de inleiding.

Hij had pas een paar regels gelezen, toen hij er al achter kwam, dat hij grote problemen kon verwachten: om de kracht en de mogelijkheden van het plantenrijk te leren kennen en toe te passen, moest hij veel meer te weten zien te komen over de oudste geschiedenis van de mensheid, want daar lagen de wortels van het geheim.

Al lezende kwam hij uit bij I-em-hotep, de oudste medicus van wie we in de huidige tijd iets met zekerheid weten. Hij was lijfarts van farao Zoser, die leefde omstreeks 2980 v. Chr. Hiermee, zo betoogde de schrijver in een ongebruikelijk tussendoortje, gaan we voorbij aan de kruidenvrouwen die in het Stenen Tijdperk al ontelbaar veel geheimen aan het plantenrijk hebben ontfoetseld, maar die kennis is jammerlijk genoeg nooit opgeschreven. Op die manier zijn die kennis en kunde nagenoeg geheel verloren gegaan. Terugkerend naar I-em-hotep gaf de schrijver aan, dat deze geneesheer van de oudheid na zijn dood als god der geneeskunde werd vereerd. In die hoedanigheid staat hij in het hiëroglifische schrift afgebeeld als een deftige Egyptenaar met in zijn rechterhand een toverstaf met daarop een gebeeldhouwde wolfskop. Bij de Egyptenaren gold de wolf als de bewaker bij uitstap van de onderwereld.

Met name dit stuk tekst sprak Simon Witlox zeer aan. Omdat de gele monnikskap in de volksmond ook wel wolfsdood wordt genoemd, meende hij even, dat hij op het goede spoor zat. Maar zóveel zegenend toeval op één en dezelfde dag bleek toch teveel van het goede. Het spoor liep dan ook dood. Enigszins teleurgesteld las hij verder en kwam met de schrijver uit in de Griekse Oudheid. Eerst stuitte hij op Theophrastos, die ondermeer “De natuurlijke historie der gewassen” schreef en daardoor terecht gezien wordt als de grondlegger van de moderne botanie.

Er kwam opeens zoveel nuttige informatie op hem af, dat het hem weer eens duizelde. Hij stond op en liep naar de keuken, meer om het verzetje dan om iets anders. Volkomen tegen zijn gewoonte in, besloot hij een fles wijn uit de kelder te halen.

Uit een gesprek tussen twee collega's had hij ooit eens opgemaakt, dat Albert Hein lekkere wijn verkocht voor een redelijke prijs. Het ging om Droë Rooi, zeiden de collega's, en die was ook nog regelmatig in de aanbieding. Vandaar dat Simon op een goede dag, zeer tot verwondering van Agnes - wie drinkt er bij ons wijn, wat moet je er mee? - een paar flessen had gekocht. Hij nam een fles mee naar de kamer, ontkurkte haar en schonk zichzelf een glas in. De eerste slok lag wat fors in de mond, maar de tweede viel hem alles mee. Hij bekeek het etiket: wijnkopers sinds 1887, Droë Rooi, Wes Kaap Streek Gesertifiseer, fruitige soepele wijn, Zuid-Afrika, 14% vol. l L e. Na de tweede slok besloot hij voortaan elke dag een paar glazen te drinken.

Na vele uren verder speuren in de boeken waarover hij beschikte, kwam hij uiteindelijk waar hij zijn moest. Hij herinnerde zich plotseling, alweer als bij ingeving, dat hij ergens gelezen had, dat er verband bestond tussen enerzijds de gele monnikskap en anderzijds Cerberus, de hellehond in de Griekse mythologie. Het was wederom een Duits boek dat hem uit de droom hielp: “Die schönsten Sagen des klassischen Altertums”. In het hoofdstuk “Heracles in de onderwereld” vond hij precies wat hij zocht.

15.

“Als onderdaan van de slimme Eurystheus was Heracles verplicht hem in alles te gehoorzamen, ook toen Eurystheus hem twaalf ongehoord moeilijke, om niet te zeggen onmogelijke, opdrachten gaf. Nadat Heracles elf van die opdrachten tot een goed einde had gebracht, kwam de twaalfde en tevens meest bizarre. Eurystheus wilde nog één keer van zijn macht over Heracles genieten en beval hem de hellehond Cerberus uit de onderwereld te halen en naar hem toe te brengen.

Die hellehond had de afmetingen van een olifant en beschikte over drie koppen met afgrijselijke muilen, waaruit voortdurend giftig speeksel droop. De manen rond de drie halzen bestonden uit kronkelende slangen en de staart had het afschrikwekkende uiterlijk van een draak.

Hermes, de leider van de dolende zielen in de onderwereld, wees Heracles de weg naar de Hades, zoals de Grieken de onderwereld noemden.

Bij het Tainarongebirge moesten Heracles en zijn gids Hermes, die samen op weg waren naar de onderwereld, door grote rotskloven en onderaardse gangen, tot ze bij de rivier de Styx kwamen. Deze rivier omgaf de Hades in zijn geheel en er was nergens een brug. Om de zielen van de gestorven zielen via de rivier over te zetten naar de onderwereld, was Charon, de trouw bootman, dan ook aangewezen op een bootje. In eerste instantie weigerde Charon om de zware Heracles in zijn wankel bootje te nemen, maar Heracles wist hem onder druk te zetten, zodat hij wel moest gehoorzamen.

De schimmen van de gestorvenen sloegen verschrikt op de vlucht, toen ze een levend mens zagen verschijnen, want alleen de doden hadden toegang tot de Hades. Toen kwam het hoofd van Medusa op Heracles af, die niets van angst mocht laten blijken, omdat hij anders in een steen zou veranderen. Maar hij verjoeg het hoofd met zijn zwaard. Meteen daarop was het weer een ander die Heracles de toegang weigerde tot de poort van de stad der doden. Heracles richtte zijn boog, schoot een paar pijlen af en de weg was vrij.

Plotseling stond hij oog in oog met Cerberus, de hellehond, die zonder ook maar iets af te wachten in de aanval ging. Na een heftige strijd, waarin de kansen beurtelings keerden, greep Heracles het beest bij de nek en kneep het met zijn geweldige kracht de keel dicht. Eindelijk, na een minutenlang gekerm en gerochel, zakte het monster bewegingloos in elkaar. Heracles nam het op zijn schouder, droeg het naar de bovenwereld en smeedt het ondier triomfantelijk voor de voeten van zijn baas Eurystheus. Onderweg naar Eurystheus droop er alsmaar zeer giftig speeksel uit de drie muilen van het monster. Op alle plekken waar een druppel speeksel terecht kwam, schoten *gele monnikskappen* uit de grond.

De cirkel was gesloten. In theorie was zijn verhaal nu rond. Niets belette hem nog de rest van “Der duftenden Kräutergarten” over te slaan en zich te beperken tot pagina 90, waar de gele monnikskap beschreven werd. Wat hij daar las, bracht hem in totale verrukking. Het plan van de zoete wraak, dat al geruime tijd voor zijn pensionering in zijn hoofd was gaan wonen, bleek geen ijdele schim, maar een zeer concreet en haalbaar feit.

GELE MONNIKSKAP (Aconitum lycoctonum)

“De uit deze plant verkregen aconitine gebruikt men in de geneeskunde in zeer minimale hoeveelheden als pijnstillend middel. Planten die in het wild groeien, bevatten de grootste hoeveelheden van het gevaarlijke gif, dat alleen al bij het plukken van de plant voor lelijke zwellingen zorgt op de handen. Als je met een blad over je huid wrijft, ontstaat er direct een prikkelende jeuk die zeer lang aanhoudt”.

“Mocht iemand zo onverstandig zijn een deel van de plant, onverschillig of het over de wortel, de stengel, het blad of de bloem gaat, in de mond te steken, dan zal zijn tong verstijven en even later is hij niet meer in staat te slikken. De gele monnikskap geldt dan ook als een van de meest giftige planten op aarde. Een aftreksel van de bladeren werd vroeger wel gebruikt om vliegen, muggen, luizen en vlooiën te verdelgen, maar niet zelden werden de verdelgers zelf het slachtoffer.”

“Een dinerend gezelschap in Antwerpen stierf in zijn geheel, omdat de kok de wortel van de gele monnikskap verward had met die van de knolselderie.”

“Ook de nectar van de plant is giftig. De bloem is zodanig gevormd, dat het voor bijen zeer moeilijk is de nectar te bemachtigen. Toch is het raadzaam geen bijen te houden op plaatsen waar de monnikskap groeit.”

“Vroeger werd het aftreksel van de plant aan pijlpunten gestreken voordat men op wolvenjacht ging, vandaar ook de volksnaam 'wolfsdood'. Dat had weer alles te maken met de volgende mythe uit Scandinavië.

Fenris, de alles verslindende wolf, kwam briesend van woestheid de hemel binnen en wilde de daar aanwezige goden verscheuren en opvreten. Tyr, de machtige oorlogsgod, ketende de wolf aan een paar rotsblokken. Maar toen de macht der goden meer en meer begon af te brokkelen, wist de wolf zich los te rukken. Vanaf dat moment bemoeide de god Thor zich met de zaak. Hij vocht zowel tegen de wolf Fenris als tegen de zeer giftige adder Joermungan. Thor stierf echter van de giftige adem die uit de bek van de slang kwam. Maar de zoon van Thor nam wraak door zijn zwaard door de muil van de wolf tot in diens hart te steken. Hierdoor kwam zoveel goddelijke kracht vrij, dat de op aarde uitgekomen monnikskap dood en verderf zaaide onder de wolven.”

“In de Middeleeuwen, zo beweert men, kauwden heksen en met de duivel verbonden tovenaars op de bladeren van de monnikskap, zodat ze ofwel verdoofd werden, ofwel gingen hallucineren, zonder er verder kwalijke gevolgen van te ondervinden.”

Zo was het inderdaad een dag van grote ontplooiing geworden. Tot in de kleinste details klopte de zaak, tenminste in theorie. Er zouden evenwel nog heel wat praktische dingen opgelost en heel wat obstakels overwonnen moeten worden, voordat Simon Witlox was waar hij zijn wou. Maar hij had nog zo'n tien jaar de tijd. Hij realiseerde zich echter, dat zijn grote plan geen wereldschokkende gevolgen mocht hebben. Het moest meer een speldenprik worden, die Nederland en misschien wel de hele Westerse Wereld voor even wakker schudde. De altijd op sensatie beluste kranten en de andere media zouden er gretig melding van moeten maken en de uiteindelijke gevolgen zouden na enkele dagen moeten verdwijnen. Maar dat leek allemaal haalbaar.

Simon Witlox stond, toen hij zich dat realiseerde, werkelijk bol van voldoening.

Hij had een zinvol doel, waarvan hij de rest van zijn leven geen millimeter zou afwijken. Langzaam stopte hij een pijp, stak er de brand in en zoog de rook naar binnen. Daarna schonk hij zich nog een glas wijn in.

16.

Zonder dat hij het in de gaten had, was de dag overgegaan in avond en nacht, die ook alweer voor een groot deel was verstreken. Buiten begon het al voorzichtig te dagen, maar hij was veel te opgewonden om te kunnen slapen. Het was tijd voor een overwinning. Hij stond op en zette de CD-speler aan. Vol overgave luisterde hij naar de intredezang van Pasen:

Resurrexi, et adhuc tecum suum, alleluja:
posuisti super me manum tuam alleluja:
mirabilis facta est scientia tua, alleluja, alleluja, alleluja.

Verrezen ben ik en ik ben nog bij u, alleluja.
Gij hebt op mij uw hand gelegd, alleluja.
Wonderbaar is uw weten, alleluja.

Ondanks het feit dat het al volop licht was toen hij eindelijk in bed kroop, was hij na een paar uur alweer wakker. Er schoten hem bij het openen van zijn ogen een paar dingen te binnen die hij gisteren gelezen had, maar die hij, onvergeeflijke fout, niet had genoteerd. Hij pakte zijn zakboekje en schreef de nieuwe invallen alsnog op.

“In de bloemsymboliek staat de monnikskap voor zowel afkeer als vijandschap: 'Uw attenties bevallen me niet' en 'Een dodelijke vijand is in de buurt'.”

“Sommige soorten van de monnikskap zijn zozeer afhankelijk van de bestuiving door hommels, dat ze alleen voorkomen in gebieden waar ook de betreffende hommelssoort zijn domicilie heeft.”

“Een paar opvallende volksnamen voor de monnikskap: begijnenkap, Kempische kap, narrenkap, paterskap, boerenkapruin, spinnenkop, wolfsdood, wolfswortel en wolvenmuil.”

Vreemd genoeg voelde Simon Witlox bij het wakker worden geen enkele vorm van triomf na zijn toch opzienbarende en zeer vruchtbare ontdekkingen van gisteren. Hij had meer het voldane idee, dat hij, geholpen door het toeval, een aantal dingen goed op een rijtje had gezet. Op zich was dat natuurlijk niets bijzonders. Als belastingambtenaar was dat jarenlang zijn dagelijkse werk geweest.

Hij bleef nog een tijd lang liggen en luisterde naar de geluiden die van buiten tot hem doordrongen. De spreuwen zaten weer tegen elkaar te kletsen op de dakkapel en verder weg hoorde hij een zanglijster met zijn onophoudelijke, bijna triomfantelijke gejubel. Hij merkte plotseling het lege gat naast zich op, waar Agnes hoorde te liggen en realiseerde zich, dat hij haar nog totaal niet gemist had. Wat moest ze toch bij haar zoon en schoondochter op dat appartement in de stad?

Opeens, zonder nadere aankondiging, kreeg hij weer dat het onaangename gevoel, dat hij bespied werd. In de vaste overtuiging dat er zich iets of iemand in zijn slaapkamer ophield, sloeg hij het dekbed terug en speurde rond. Er was totaal niets te zien. Toch onrustig geworden, om niet te zeggen ongerust, stond hij op en ging naar beneden. Het nare gevoel van spiedende en soms zelfs gebiedende ogen volgde hem terwijl hij de trap af liep en de woonkamer binnen ging. Als een stekende pijn in zijn nek en achterhoofd, zo voelde het aan, dat nare idee dat iemand hem voortdurend volgde in alles wat hij dacht en deed.

Pas na een uur of wat kwam hij er achter, dat zijn vader weer eens de hoofdrol speelde in het geheel. Bijna zijn hele leven had zijn vader zich, op z'n zachtst gezegd, op de achtergrond gehouden, maar juist nu er belangrijke zaken aan de orde waren, nu het er echt om ging, kwam hij zich op de een of andere manier met zijn zoon bemoeien, ondanks het feit dat hij al jaren dood was. Alleen de gedachte al dat zijn vader zich met hem bezig hield, stoorde hem zodanig, dat hij zich op niets anders kon concentreren. Zelfs “Aus dem Leben der Bienen” en “Der duftenden Kräutergarten” werden achtergrondbegrippen, vage zaken zonder functie.

Terwijl hij water opzette voor een grote pot thee, werd het hem opeens duidelijk, dat hij voor eens en voor altijd zou moeten afrekenen met een aantal dingen, zodat hij weer in staat zou zijn het plan op te nemen en tot een voor hem bevredigend einde te brengen. Er waren namelijk teveel dingen in zijn leven, zo werd het Simon plotseling duidelijk, die hij maar had laten zitten of liggen. Juist nu hij er het minste behoefte aan had om ermee geconfronteerd te worden, kwamen ze zich ongegeneerd hinderlijk aan hem opdringen.

Dit plotseling opdoemende probleem had hij niet bij zijn eerdere overwegingen betrokken. Eén ding was duidelijk: hij moest er onverwijld iets aan doen. Er was blijkbaar iets in zijn jeugd, waarmee hij voor zichzelf voorgoed moest afrekenen, voordat hij zich zou kunnen bevrijden uit de handen van zijn vader. Vanaf zijn vroegste herinneringen moest hij zijn hele jeugd nagaan en op schrift stellen, zodat alles zichtbaar en controleerbaar voor hem vast lag. Hij schatte in, dat hij daarvoor toch minimaal een paar dagen nodig zou hebben.

Omdat hij niet, of nog niet, in staat was zijn vrije gedachtenstromen rechtstreeks op de computer te verwerken, pakte hij een ongebruikte schrijfbloc uit de kast, zocht zijn lievelingspen – een vulpen die zeer dunne cijfers en letters kon produceren – en ging aan tafel zitten. Later, als alles op papier stond, zou hij het verhaal in het net uitwerken op de computer.

Het liefst zou hij het karwei geklaard hebben voordat Agnes terug was en hij rekende er op dat hij nog wat dagen de tijd had. Agnes had ongetwijfeld het een en ander te vertellen aan haar zoon en schoondochter. Over zijn houding en gedrag, dat zo extreem veranderd was, zou ze ongetwijfeld een lange klaagzang aanheffen. En daar had ze, dat moest hij toegeven, vanuit haar standpunt bekeken, alle reden toe.

De eerste regels kwamen vlot op papier en eerlijk gezegd was dat het laatste wat hij verwacht had. De zinnen vloeiden werkelijk uit zijn pen en hoogst zelden moest hij een denkpauze inlassen. Dan liep hij wat door de kamer, goot het kokende water in de theepot, keek eens uit het raam of liep zelfs de tuin in om een luchtje te scheppen. Het eerste uur was daar echter geen sprake van. Alsof hij er zijn hele leven op had zitten wachten, kwamen de stromen herinneringen in hem boven. Hij kon die geweldige opborreling nauwelijks bijhouden met zijn pen en na een tijd kreeg hij last van schrijfkrimp.

Er waren herinneringen bij die hij voor het eerst ervoer en zo nu en dan stonden de tranen in zijn ogen. Maar hij vermande zich en nam de pen weer op. Er was nu geen tijd meer voor sentiment. Hij had een karwei te klaren en dat verdroeg geen uitstel. Wilde hij over een jaar of tien zijn plan van zoete wraak ten uitvoer kunnen brengen, dan moest hij nu doorzetten met alle kracht die in hem was.

Hij wist van zichzelf dat hij iets uitstekend tot een goed einde kon brengen als hij zich maar voorhield, dat niemand hem kon stoppen. Weer vloog zijn pen als een razende over het papier. Hij schreef secuur en in kleine letters, die exact tussen de lijntjes bleven, precies zoals hij het graag zag.

-- Ik, Simon Witlox, werd geboren op 15 augustus 1935, op een hotelkamer ergens in Amsterdam. Mijn moeder, Sonja Delcourt, was een in die tijd nogal bekende en gevierde danseres, die meestal optrad in de sjiekere nachtclubs, oftewel de speeltuintjes van de gegoede burgerij. Tijdens en vooral na een van die optredens had ze mijn vader leren kennen, die zich, als jong officier bij de marine, heel graag in het uitgaansleven stortte. In feite was hij een echte charlatan met een gaaf lijf en een mooi uniform. Het kostte hem dan ook weinig moeite de weddenschap met een paar andere officieren te winnen door Sonja te versieren.

De verhouding van Sonja Delcourt en mijn vader was minder vluchtig dan gepland was en duurde alles bij elkaar zo'n zes maanden. Toen de gloeiende hartstocht geluwd was, vertrok Alex Witlox naar zee als kapitein van een kleine kruiser.

Spoedig daarna ontdekte Sonja Delcourt dat ze een kind verwachtte. Ongeveer een half jaar later bracht ze mij ter wereld, helemaal in haar eentje. Zodra ze er toe in staat was bezorgde ze mij op het Jongensweeshuis in Amsterdam, stuurde een brief aan het adres van mijn vader en vertrok naar Parijs. Ik moet ongeveer een half jaar oud zijn geweest, toen mijn vader me kwam ophalen en mij onderbracht in een klein internaat in Brabant. Daar werd ik verder door nonnen opgevoed.

Mijn eerste echte herinnering aan mijn vader stamt uit het jaar 1938. Ik was toen goed en wel vijf jaar oud. Aan de hand van zuster Felicia liep ik door de lange kloostergang naar de spreekkamer, waar ik op een stoel werd geplaatst. Mijn ogen kwamen maar net boven de tafelrand uit en ik voelde me erg klein. Tegenover mij zaten twee grote mensen. Een strenge man in een blauw uniform en een blonde vrouw in een bontjas. De man stak een arm naar me uit en wilde me aanraken. Ik begon echter hysterisch te huilen, klauterde van de stoel en wilde weggrennen. Maar zuster Felicia hield me tegen.

“Dat is je vader, Simon, moet je hem geen gedag zeggen?”

Ik drukte mijn gezicht in haar kleren en klemde me krampachtig aan haar vast.

“Laat hem maar,” zei mijn vader, “hij is blijkbaar wat eenkennig, zie ik.”

Niet veel later bracht zuster Felicia me zonder veel omhaal terug naar de andere kinderen. Weer wat later zag ik moeder overste met de man en de vrouw door het klooster lopen. De rest van de dag merkten we aan alles, dat er belangrijk bezoek was geweest. We kregen lekker eten en er werden gezellige spelletjes gedaan.

Pas jaren later kwam ik te weten, dat mijn vader al vrij snel na zijn bezoek aan het internaat met de vrouw in de bontjas naar Indië was vertrokken. Om de kosten van mijn verzorging en opvoeding te dekken, maakte hij jaarlijks een bedrag over aan de nonnen van het kinderklooster. Volgens afspraak werd daarvan een redelijk deel op een spaarrekening gezet, die mijn vader in het leven had geroepen en die op mijn naam stond. De rest van het bedrag verdween in de zogenaamde algemene middelen.

Zolang hij bij machte was, hield mijn vader zich stipt aan die financiële afspraak. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog was hij officier aan boord van de Java, een kruiser die deel uitmaakte van de Indische vloot. Tijdens een treffen met de Jappen ontplofte er een torpedo in de munitievoorraad van de Java. Binnen een kwartier zonk het schip en verging met man en muis.

Omdat het lichaam van mijn vader nooit is gevonden en ik niet meer dan een zeer afstandelijk beeld van hem had, is zijn schim mij door de jaren heen blijven achtervolgen.

Agnes heeft nooit van zijn bestaan geweten. Ze was in de veronderstelling dat ik een vondeling was en daar liet ik het maar bij. Ik kon gewoon niet de moed opbrengen er met haar over te praten. Ergens op zolder stond een doos, waarin ik de krantenknipsels bewaarde over de ondergang van de Java, want er is ook veel later nogal wat over geschreven. Een paar jaar geleden heb ik de hele rommel verbrand, omdat ik er nooit meer aan herinnerd wilde worden. Mijn afkomst beschouwde ik als een privégeheim, dat ergens diep in mijn ziel een veilige plek had gevonden. In feite wilde ik voorgoed breken met mijn vader en zelfs het vaagste beeld uit mijn herinnering bannen.

Hetzelfde geldt in wezen voor mijn moeder. Haar overlijdensbericht zag ik volkomen toevallig in de kantlijn van een landelijk dagblad, dat ik zelden las. Ze was goed en wel vijftig toen ze stierf, ergens in Parijs. “De Tweede Wereldoorlog maakte een abrupt einde aan haar veelbelovende carrière”, meldde de krant nog.

Toen ik het bericht las, kreeg ik het gevoel dat er ergens in mijn hals een belangrijke ader werd doorgesneden. Een paar dagen had ik het erg moeilijk. Ik overwoog zelfs even om er met Agnes over te praten, maar ze zag telkens kans door onbenullige opmerkingen over het behang, het weer en dergelijke zaken, mijn pogingen in de kiem te smoren. Ook het overlijdensbericht van mijn moeder heb ik daarna verbrand en in de tuin uitgestrooid. Vanaf dat moment had ik alleen nog mijzelf. Daar moest ik het mee doen en daar zou ik het mee doen, tot het bittere einde, dat hopelijk nog een tiental jaren op zich zou laten wachten, want ik wilde afronden waar ik aan begonnen was --.

Tot zijn verbazing bleek Simon Witlox voor het hele verhaal niet meer nodig te hebben gehad dan twee kantjes van de schrijfbloc. Toch had hij het gevoel dat hij uren en uren had zitten schrijven. Hij trilde over zijn hele lijf en het zweet drupte van zijn gezicht. Hij ging achter de computer zitten en tipte het allemaal nog eens secuur over. Toen ook dat karwei geklaard was, haalde hij opgelucht adem en realiseerde zich toen opeens, dat er in feite niets was opgelost.

Hij had dan wel het hele verhaal van zijn afkomst, dat hij in de loop der jaren stukje bij beetje, als een puzzle, in elkaar had weten te zetten, behoorlijk goed op papier gekregen, maar het was eigenlijk niet meer dan een koele registratie van feiten. Kortom, het verhaal had geen ziel en het was niet van vlees en bloed. Hij herkende er dezelfde, bijna kille perfectie in, die hem als ambtenaar zoveel diensten had bewezen. Als kind, als puber en later als volwassen man, moest hij bij die hele geschiedenis toch van alles gevoeld en ondergaan hebben? Maar juist die gevoelens kwamen op geen enkele manier naar boven in zijn verhaal. Hij was er blijkbaar de man niet naar om diepere gevoelens onder woorden te brengen.

Bij nader inzien moest hij wel constateren, dat hij er zijn hele leven voortdurend in geslaagd was de confrontatie met zichzelf uit de weg te gaan. Misschien lag daar wel de bron van zijn vergaande dienstbaarheid en bereidheid tot zelfopoffering. Als je jezelf met hart en ziel overgeeft aan de anderen, komen er nauwelijks vragen op ten aanzien van jezelf. Jaar in jaar uit ben je vierentwintig uur per dag in dienst van de anderen en dan is er geen tijd voor persoonlijke bespiegelingen. En stond er niet in het Evangelie dat het jezelf volkomen wegcijferen het hoogste goed was, dat je als mens kon bereiken?

Wie had hem van die waarheid doordrongen die, bij nader inzien en getuige de hand over hand

toenemende individualisatie in de wereld, een grove leugen bleek te zijn? Hij was zonder twijfel nuttig geweest voor de anderen, dat leed geen twijfel. Maar wat had hij er voor teruggekregen? Pijn en vernedering.

Hij nam zijn geliefde vulpen weer op, schroefde de dop er af en begon op een nieuw vel in zijn schrijfbloc.

18.

-- Zuster Felicia was een wolk van een non. 's Zomers rook ze naar pas gemaaid gras en 's winters naar oud hooi. Ze had blauwe onze-lieve-vrouwen-ogen en ondanks haar boerse afkomst waren haar lange, witte, zachte handen uitermate geschikt om een kind mee te vertroetelen.

Vanaf het moment dat ik in het kindershuis kwam, had zij zich over mij ontfermd. Ik heb haar wel eens tegen een andere non horen zeggen, dat ik zo'n droevige, onweerstaanbare hondenogen had. Meteen na mijn komst was ik volledig aan haar overgeleverd en dat duurde tot mijn zesde jaar toe. Haar verdrongen moederlijke gevoelens, hoe kon het ook anders, kregen door mij nieuwe kansen en dat kreeg gestalte in een gelegaliseerde, sublimerende, naar naastenliefde geurende vorm en daar kon niets op tegen zijn. Ik ging overigens helemaal in haar op. Van niemand anders wilde ik iets weten en waarschijnlijk stimuleerde zuster Felicia die eenkennigheid, zonder het zelf te beseffen, zodat ze van mij verzekerd kon zijn. Zelfs als ze het klooster verliet, nam ze me mee. Ik ging mee boodschappen doen en ik kreeg altijd wel iets toegestopt. Ook als ze in de kapel ging biechten zette ze mij ergens op een bank en drukte me op het hart te blijven wachten en niet van mijn plaats te gaan. Om de een of andere reden voldeed ik altijd keurig aan dat verlangen. Wat had ik ergens anders ook te zoeken?

De mooiste herinneringen heb ik aan het wekelijkse bad. Zuster Felicia ging, ook wat wassen en poedelen betreft, altijd zeer zorgvuldig te werk. Ze poetste en boende mijn hele lijf met zeep en lekker warm water en gaf me overal zoenen, vooral in de kuiltjes van mijn billen. Dat waren zonder meer heerlijke momenten. Na het wassen en afdrogen drukte ze me onveranderlijk stevig tegen zich aan en kamde dan met veel vertoon mijn haar.

“Zul je nooit weggaan, Simonneke?”

Waarschijnlijk heb ik altijd het juiste antwoord gegeven op die repeterende vraag, want daarna kreeg ik steeds een lange, dikke zoen op mijn wang.

Ik was deel geworden van zuster Felicia en daarom was ze nooit bereid afstand van me te doen. In die kleine, warme wereld, volledig beschermd en toegedekt, kon ik niet méér worden dan een verlengstuk van zuster Felicia, hoe goed ze het ook bedoelde.

Ik exploreerde niet. Ik werd niet alleen gekoesterd, maar tegelijkertijd geketend en gekneveld. Ik had geen ruimte, kende geen buitenwereld en had dus nauwelijks besef van mijzelf. Als een tere kasplant groeide ik op, in een bleek soort kunstlicht, gedoemd om nooit vrucht te dragen.

In al haar goedheid heeft zuster Felicia mij, als een engel in levende lijve, in haar zorgzame geborgenheid verstikt.

Overdag en 's nachts, altijd en eeuwig, was ze in de buurt. Ze leerde me spelletjes, zong liedjes met mij en 's avonds voor het slapen gaan vertelde ze uit het hoofd lange, altijd goed aflopende verhalen.

Allemaal lieflijke verhaaltjes dus, die soms een dreiging opriepen, want dan kon zij me redden van het gevaar. Daar was ze zelf dan zeer verrukt over en me heftig knuffelend riep ze dan: “Er kan jou niks gebeuren, Simonneke, daar zal Felicia wel voor zorgen.”

Zo waren mijn dagen vol van liefde en genegenheid. Ik kan me niet herinneren, voor zover een jong kind zich iets wezenlijk herinneren kan, dat ze ooit kwaad op me is geworden. Ik kreeg dan ook nooit een standje of een afwijzing. Alles wat ik deed was goed. Zelfs mijn eenkennigheid legde ze uit als een onvoorwaardelijke liefdesbetuiging aan haar persoon, terwijl ik gewoon een bang en zelfs neurotisch kind moet zijn geweest.

Toch moet het ook voor Felicia duidelijk zijn geweest, dat die idylle niet kon blijven duren, al was ze

dan ook mijn moeder-van-altijddurende-bijstand en ik haar geloof, hoop en liefde.

Zo rond mijn zesde jaar was zuster Felicia opeens verdwenen, zomaar, van de ene dag op de andere. Niemand gaf mij een verklaring voor haar plotselinge verdwijnen. Waar kan een kind van zes zich nou ook helemaal op beroepen? Je was onmondig en je had je niet te bemoeien met het doen en laten van de volwassenen. Die plotselinge breuk met zuster Felicia heb ik mijn hele leven als iets onrechtvaardigs en ongelooflijk pijnlijks ervaren. Ondanks mijn jarenlange naspeuringen, vanaf het moment dat ik zelf volwassen werd verklaard en op eigen benen stond, zoals dat zo mooi heet, heb ik nooit kunnen achterhalen wat er precies gespeeld heeft. Om voor mezelf toch een afdoende verklaring te hebben, verzong ik het verhaal, dat Felicia uit de orde wilde treden en mij mee wilde nemen, toen ze er achter kwam, dat ze overgeplaatst zou worden naar een ander klooster en dat ze mij achter zou moeten laten. Ze maakte, zo fantaseerde ik, zoveel stampij met moeder overste, dat heel de kloostergemeenschap het kon horen en meemaken. Uiteindelijk, toen ze erachter kwam, dat ze mij in geen geval mee kreeg, omdat de wet het niet toestond, haalde ze bakzeil en vertrok. Dat ze van mij geen afscheid heeft genomen verklaarde ik voor mijzelf met de mooie doodoener, dat ze vanwege de scheiding zo diep in de put zat, dat ze mij een onaangename scène wilde besparen. Tot op de dag van vandaag is er iets blijven hangen van diepe verontwaardiging, maar vooral ook van troosteloos gemis. Ook Agnes heeft daar eigenlijk niets aan kunnen veranderen, ondanks haar onbeholpen maar goed bedoelde pogingen.

Zo was zuster Felicia in rook opgegaan en kregen we zuster Bertha, die werkelijk het tegendeel was van een engel. Ze sprak niet alleen met een zwaar Duits accent, maar ook op de toon die daar bij hoorde.

Evenals zuster Felicia gaf ook zij me een uitzonderingspositie, maar dan in de tegenovergestelde betekenis. Haar gevoel voor orde stond in geen enkele verhouding tot hetgeen ik tot nu toe gewend was.

De eerste tijd miste ik vooral de geur van Felicia. Aan Bertha viel geen enkele geur te ontdekken. Gelukkig had ik nog een zakdoek die naar Felicia rook en vooral 's avonds, voordat ik eindelijk in slaap viel, had ik er veel troost en steun aan. Ik was gehaaid genoeg om de zakdoek 's morgens zorgvuldig op te bergen, maar al na enkele weken werd hij door Bertha ontdekt en afgepakt.

Van nature was zuster Bertha steriel en meedogenloos. Ze had harde, blauwgrijze ogen en een tuitende mond, alsof ze steeds een zuurtje tussen de lippen had. Maar daar bleef het niet bij, want ze hield er nog meer vreemde gewoontes op na of, beter gezegd, rituelen, waar ze ons kinderen aan onderwierp.

Bertha had de zorg voor in totaal zes kinderen over wie ze heer en meester was, zowel naar lichaam als naar geest. Voordat we 's avonds naar bed mochten, moesten we eerst op de stenen vloer knielen en lange gebeden opzeggen.

Een jaar of vier heb ik, samen met de andere kinderen, geleefd onder de knoet van zuster Bertha. Naast allerlei nadelen had dat één voordeel: tussen de kinderen onderling ontstond een hechte band en een soort geheim verdrag. Hoe klein we ook waren, we hielpen en steunden elkaar waar we konden. Er was weinig of niets dat Bertha ontging. Misschien omdat ze zelf volkomen reukloos door het leven ging, scheen ze het feilloos te ruiken, als er, in haar ogen, iets mis dreigde te gaan.

Waar een ander glimlachte of liefkoosde, reageerde zuster Bertha furieus, deelde gemene tikken uit en met haar harde handen, haar harde geest en vooral haar spijkerhard geloof, wist ze ons steeds weer pijnlijk te treffen. Speciaal als we lachten en gilden van plezier, onderbrak ze ons kinderspel en dwong ons op de stenen vloer te gaan zitten. Altijd volgde er dan een verhaal over het lijden van Christus.

Vanaf de geselslagen en de doornen kroon tot aan de spijkers in de handen en de voeten van de Heiland, wij werden er zonder mededogen en op de meest vreemde momenten mee geconfronteerd. Soms haalde ze ons er midden in de nacht voor uit bed.

En telkens als ze het lijdensverhaal des Heren weer zeer beeldend en tot in de details aan ons had voorgeschoteld, zodat wij in tranen waren, kregen we onveranderlijk te horen, dat het onze schuld was. Wij hadden Christus gegeseld, met doornen gekroond en aan het kruis gespijkerd. Wij hadden zijn lijden en dood op ons geweten en daarom moesten wij lijden, als het even kon elke minuut van de dag. Alleen op die manier konden wij iets van onze schuld inlossen. Vooral het lijden van jonge kinderen, kinderen zoals wij, mocht zich, duizend keer meer dan het lijden van grote mensen, verheugen in de goedkeuring en het welbehagen van God.

Ook de straffen van zuster Bertha waren hardvochtig en zeer vernederend. Voor de zes kinderen, waarvan de jongste drie jaar en ik, de oudste, acht jaar was, ontstond er zo een situatie van bijna voortdurende pressie en angst. We liepen op onze tenen door het tehuis, dat in het oude klooster was ondergebracht en niemand van ons durfde hoorbaar te lachen, want dan volgde er onherroepelijk een nieuwe versie van het lijdensverhaal onzes Heren.

Als oudste kind in haar groep was ik haar voornaamste slachtoffer. Toch genoot zuster Bertha er niet zichtbaar van als ze mij weer eens te grazen nam. Ze keek er zeer ernstig en soms zelfs bedroefd bij als ze mij vernederde of pijn deed. Eigenlijk dwong ze me tot totale dienstbaarheid aan haar luimen en als ik, al spelend, mijn taak eens verzaakte, volgde er op zijn minst een zware lijfstraf. Ze had speciaal daarvoor een kort soort gesel, die ze over je blote billen haalde. Onder het slaan ademde ze zwaar door haar neus, waarschijnlijk omdat ze op haar tanden beet.

Ook achteraf heb ik nooit begrepen, dat de andere nonnen niets gemerkt hebben van de wrede manier waarop zuster Bertha met ons om ging. Mogelijk hadden ze er een vermoeden van, maar binnen de kloostergangen wordt het privédomein noodzakelijkerwijs ruimer geïnterpreteerd dan in de buitenwereld.

Het enige lichtpuntje dat ik in die periode had, was het gelukkige feit, dat ik al naar school ging. Van negen tot twaalf en van half twee tot half vier was ik verlost van haar dwingende aanwezigheid. Misschien ligt daar de oorzaak van mijn voorliefde voor het gebeuren op school. Ik hield van leren, kon goed rekenen en ik las alle boeken die ik maar vinden kon.

Naast leidster van de jongste groep was zuster Bertha ook dirigente van het kinderkoor. Later heb ik wel eens gedacht, dat Bertha binnen de congregatie voor zichzelf een toekomst had gedacht in de muziek. Maar haar oversten beschikten anders en zij had zich maar te schikken. Het antwoord op de vraag wie in 's hemelsnaam ooit op het idee was gekomen haar de opvoeding van kleine kinderen toe te vertrouwen, is een raadsel dat ik altijd bij me zal dragen.

Vanwege mijn heldere sopraan en een zeker talent voor muziek, vooral technisch gezien, werd ik zonder enige vorm van overleg bij het koortje ingelijfd als solozangertje. Mede daarom moest ik veel meer repeteren dan de andere kinderen, soms vele uren per dag. We waren dan alleen in de grote kapel. Zuster Bertha bespeelde het harmonium en ik zong de melodie en de woorden na. Maar ze ging nog verder. In haar streven naar grondige perfectie leerde ze mij het Gregiaanse notenschrift. Vooral bij de nadering van de kerkelijke hoogtijdagen, moest ik soms zo lang oefenen, dat ik er onpasselijk van werd.

De grote liefde van zuster Bertha ging vooral uit, heel begrijpelijk, naar de gezangen tussen Passiezondag en Pasen. Vanaf het begin van de vasten begonnen we al te oefenen, dag in dag uit, zodat al mijn vrije tijd er aan op ging en ik de gezangen op het laatst wel kon dromen. Dat was blijkbaar ook de bedoeling. Mijn mechanische manier van zingen straalde een zekere strengheid uit en waarschijnlijk ook kilte. Als alles maar vloeiend verliep, was iedereen dik tevreden, zuster Bertha voorop, al liet ze dat nooit blijken. Blijkbaar koesterde ze nog steeds hoop zich ooit nog eens geheel en al aan de liturgische muziek te kunnen wijden.

Tijdens de misvieringen in die periode, maar ook tegen Kerstmis en Pinksteren, zaten er altijd wel een aantal vertegenwoordigers van vooraanstaande families in de kapel. Pas veel later heb ik begrepen dat het om mensen ging die het zeer armlastige kinderkuis met gulle giften begunstigten. Een jongetje dat mooi kon zingen werkte vertederend, dachten de nonnen. En gelijk hadden ze. Mijn heldere jongenssopraan zal ongetwijfeld nogal wat geld in het laatje hebben gebracht.

In zo'n dienst zong ik de Gregoriaanse gezangen volkomen werktuigelijk, alsof ik er part noch deel aan had. Ik begreep overigens nauwelijks een woord van het Latijn dat gebezigd werd. Zonder ook maar het geringste gevoel voor de schoonheid en de inhoud van de gezangen, trof ik koel en vlekkeloos de juiste noten en wisselde harder en zachter bijna plichtmatig af. Maar dat scheen het geheel ten goede te komen.

Intussen oogstte zuster Bertha veel lof met haar koortje, maar bovenal met haar kleine solist, die de gevoelens rond lijden, dood en wederopstanding zo voortreffelijk wist op te roepen.

Maar onderwijl had zuster Bertha meer in me kapot gemaakt dan een kind verdragen kan.

Zonder veel omhaal, van de ene dag op de andere - ik kreeg het op een zondagavond van moederoverste te horen – werd ik op een maandagmorgen overgeplaatst naar een groot internaat, dat onder leiding stond van broeders. Ondanks de meedogenloze strengheid van zuster Bertha, heerste er in het nonnenklooster toch een zekere vorm van warmte en knusheid. Overal lagen kleedjes, kussentjes en frutsels en alle vertrekken kenden een zekere intimiteit. Ik was daaraan gehecht geraakt en daarom viel de verandering mij extra koud op het dak.

De broeders en de jongens van het internaat woonden in een immense bunker van kilte. Er leefden 240 jongens en zo'n vijftig broeders. Ik sliep op een zaal met zestig andere jongens, die ongeveer mijn leeftijd hadden. Er was op die enorme zaal nauwelijks ruimte voor persoonlijke zaken. Je had in het chambretje alleen een piepklein kastje voor je meest geliefde persoonlijke spulletjes.

Omdat ik mijn draai absoluut niet kon vinden, zat ik vaak in de speeltuin op de schommel. Met de ogen stijf dicht en alsmaar schommelend, riep ik beelden op van warmte en genegenheid en meestal kreeg ik dan een soort visioen van iemand die op zuster Felicia leek. Al oefenend slaagde ik er steeds beter in dat beeld naar voren te halen en ook vast te houden. Het was eigenlijk meer een soort mediteren, dat me in staat stelde de werkelijkheid te ontvluchten en een omgeving te suggereren die veilig en besloten was en waarin ik me totaal op mijn gemak voelde. In feite ontwikkelde ik daar en toen het talent om me van de wereld niets aan te trekken en me volledig in mijzelf terug te trekken. Vernedering, eenzaamheid, pijn, verlatenheid, ik kon het allemaal aan als ik me maar sterk op iets concentreerde. Het schommelen, in zijn voortdurende herhaling van heen en weer, hielp daar uitstekend bij.

Het duurde bijna een week voordat een van de broeders, de surveillant van onze groep, mijn exorbitant gedrag in het oog kreeg. Daarop verbood hij me botweg om nog te schommelen, zodat ik aan de grillen van de mij omringende meute was overgeleverd. Omdat ik zo kwetsbaar was, zag iedereen wel kans om me te intimideren, te pesten of geniepig te knijpen.

Maar het ergst van al vond ik de rij wasbakken, waaraan je je, 's morgens en 's avonds, lijf aan lijf moest wassen. Vooral in de winter was dat een kille bedoening zonder verwarming.

Ik woonde al meer dan een week bij de broeders, voordat ik uit mijzelf het woord tot iemand durfde te richten. Er kwam overigens ook nauwelijks iemand naar me toe om eens te informeren hoe het met me ging. Blijkbaar viel het niemand op in een groep van veertig jongens en slechts één broeder, dat ik dagenlang niet kon eten van ontredde en heimwee. Het huilen bewaarde ik zoveel mogelijk voor 's avonds in bed, tenminste als ik het onhoorbaar kon, zodat ik mijn directe burens niet stoorde in hun chambretjes.

Men ging er hier blijkbaar van uit, dat iedereen zijn eigen boontjes dopte. Maar ik had dat bij de nonnen nu juist *niet* geleerd.

De eerste twee jaar kwam ik eigenlijk nog behoorlijk goed door. Ik stelde me zeer dienstbaar op en iedereen kon van me gedaan krijgen wat hij wilde. Zo was ik volkomen ongevaarlijk en in bepaalde opzichten zelfs nuttig. Dat had in ieder geval het voordeel, dat ik niet meer gepest of stiekem geknepen werd. Zo was ik in die periode in staat een toch min of meer normaal leven te leiden.

De herinnering aan de nonnen vervaagde meer en meer en ik raakte aan de situatie gewend. Maar ik was en bleef een klein, iel, bleek kereltje zonder enig zelfvertrouwen. Gelukkig dat ik op school uitstekend mee kon. Mijn leergierigheid en mogelijkheden waren blijkbaar zo opvallend, dat ik op mijn twaalfde jaar als enige van het hele internaat naar de Hogere Burger School mocht. Op zich gaf dat feit me de nodige voldoening, maar de andere jongens namen me die uitzonderingspositie niet in dank af. Ik had mijn kop boven het maaiveld uitgestoken en dat vroeg om vergelding. Op allerlei manieren werd ik weer gepest en onder druk gezet. Volkomen weerloos stond ik in het leven. Soms sprong de broeder-surveillant wel eens voor me in de boog, maar meestal was ik aan de goden overgeleverd. Zelfs mijn eten werd soms van mijn bord gestolen en het gebeurde dan ook niet zelden, dat ik met een lege maag naar school ging. Uit angst voor de gevolgen durfde ik er niets van tegen de broeder te zeggen. In wezen was mijn leven koud en zonder enig uitzicht, al bleef ik om de een of andere reden mijn best doen om te overleven.--

De schrijfbloc was al voor een aanzienlijk deel beschreven, maar Simon wist dat hij nog verder moest. Of het nu van het schrijven kwam of van de herinneringen die in hem opgekomen waren, was niet duidelijk, maar hij had een barstende hoofdpijn boven zijn linker oog. De pijn zeurde vooral, maar zo nu en dan kreeg hij ook felle steken. Daarom besloot hij zijn schrijfwerk voor een paar uur te onderbreken. Haastig at hij wat brood en dronk nog een kop thee, voordat hij naar buiten ging.

Het voorjaar stond in volle glorie in de lucht en hij voelde wel wat voor een lange, afmattende wandeling.

Zonder er verder bij stil te staan, volgde Simon Witlox het pad langs de kleine rivier. In feite was het helemaal geen pad, meer een grazige ruimte van zo'n anderhalve meter breed, zonder bomen en struiken, die door het Waterschap werd vrij gehouden, zodat ze er makkelijk konden passeren tijdens de controles, die ze van tijd tot tijd uitvoerden. In de loop van de jaren was deze tocht langs de rivier

voor hem veel gaan betekenen. Pas na zijn huwelijk met Agnes had hij enig gevoel voor de natuur gekregen. Om voor een tijd verlost te zijn van haar oeverloze geklets kon hij eeuwig en altijd opvoeren, dat hij een lange wandeling ging maken. Zelf voelde ze daar niets voor, maar voor hem was het goed en vooral ook gezond, zoals ze telkens weer opmerkte.

Op die dag volgde hij die tocht meer voor zichzelf. Hij wilde even uitwaaien en zijn gedachten verzetten. Tijdens zijn vele wandelingen langs de rivier had hij ontdekt, dat het een probaat middel was om je geest leeg te maken. Na al die jaren had hij nogal wat opgestoken van de natuur, dat wil zeggen hij kende een aantal vogels en planten bij naam en als hij iets zag wat hij niet kende, had hij thuis boeken genoeg om het op te zoeken en er een naam aan te geven. Zo was zijn wandelen meer dan alleen maar lopen en rondgaperen. Zodra je wat meer af weet van de dingen die zich in de natuur afspelen, wemelt het tijdens zo'n tocht van de momenten van weerzien, wist hij uit ervaring. Telkens als hij iets zag wat hij herkende, kreeg hij een warm gevoel van binnen, wat je ook zou kunnen omschrijven als "feest van herkenning". Hoe meer je herkent in de natuur, hoe meer je het gevoel onwikkelt, dat je er werkelijk deel van uitmaakt. Juist dat gevoel zocht Simon telkens weer op, omdat het hem het idee gaf, dat hij ergens bij hoorde, dat hij ergens deel aan had, dat het woordeloze een diepere betekenis kon hebben dan de woordenstroom, dat de stilte meer bij hem hoorde dan het geroezemoes.

Hij had goed en wel zo'n vijfhonderd meter langs de rivier gelopen, toen de eerste herkenning zich voor deed. Midden in het wortelstelsel van een omgewaaide populier die helemaal op zijn kant lag, had een koppeltje ijsvogels een gang uitgegraven. Aan de witte streep mest die van de ingang naar beneden liep, wist hij de eerste keer al dat het om een ijsvogelnest ging. Achter een rietkraag ging hij zitten wachten en binnen vijf minuten was het raak. Een van de oudervogels kwam aanvliegen met een visje in de bek, zo te zien een rietvoortje. Hij schoot het gat in en even later hoorde hij de jongen luidkeels schooien om voedsel. Na een halve minuut kwam de oudervogel weer naar buiten en dook in het water om zich zorgvuldig te ontdoen van de vettige troep die hij in het smerige nest had opgelopen. Met een goed gevoel in zijn lijf liep Simon verder. Eigenlijk was deze ene ontmoeting al méér dan een mens op één dag mocht verwachten.

Het was buitengewoon fraai weer en alleen al het buiten zijn deed wonderen voor zijn gemoed.

Hij kwam nog van alles tegen tijdens zijn lange wandeling, maar niets was te vergelijken met de ontdekking van het ijsvogelnest en het getuige zijn van het voeren van de jongen. Bij een watermolen was een groot terras aangelegd, ondermeer ten behoeve van dorstige wandelaars en fietsers. Simon bestelde een groot glas donkere Trappist van 't vat en genoot gedurende een half uur met volle teugen van het koele, enigszins naar ijzer smakende bier. Tegen acht uur in de avond kwam hij pas thuis. Hij voelde zijn voeten niet meer en zijn lijf deed overal zeer. Hij had al bij al zo'n vijftien kilometer gewandeld en dat was hij niet meer gewoon. Hoewel hij het liefst in bed was gekropen, ging hij aan zijn bureau zitten en nam de pen weer ter hand, want hij wilde het steeds indringender en vervelender wordende karwei zo snel mogelijk voltooien.

-- Er was op de H.B.S. een leraar biologie, die zich al snel min of meer over mij ontfermde. Het was een stille, zelfs wat schuwe man met een mooi, rond, onwaarschijnlijk kaal hoofd en een nogal grote, donkere bril op de neus. De naam "Uiltje" die hem door de leerlingen was toebedacht, voldeed dan ook aan alle eisen.

21.

Tijdens een van de lessen ontdekte Uiltje mijn meer dan gewone belangstelling voor kleine beestjes en vanaf dat moment groeide er een soort verstandhouding tussen ons. Tussen de middag stopte hij me soms iets toe, zoals een appel of een reep chocola, alsof hij wist dat er op een internaat geen sprake was van dat soort extra dingen. Na de les maakten we dikwijls een praatje over van alles en nog wat en op een bepaald ogenblik nodigde hij me uit om eens bij hem thuis te komen. De dankbaarheid toen hij me uitnodigde moet in mijn ogen te lezen zijn geweest, want hij keek me even meewarig aan. Op een zaterdagmiddag, ik had speciaal toestemming gekregen van broeder-surveillant, ging ik de leraar biologie thuis opzoeken.

Hij woonde met zijn Duitse herder in een mooi, groot huis. In de enorme tuin stonden grote, oude bomen en ontzettend veel bloemen. Ten tijde van mijn eerste bezoek was het volop zomer. Uiltje liet me binnen en nam me mee naar een serre, waar we eerst thee dronken. Toen ging hij me voor naar de tuin, waar we in de schaduw van een van de bomen gingen zitten. Het praten wilde niet erg vlotten. We luisterden en keken maar wat naar de dingen om ons heen.

“Zullen we eens naar de bijen gaan kijken?”

Ik knikte en stond op.

Achter in de tuin, onder een provisorisch afdak, stonden drie bijenkorven. Ik was zeer geïnteresseerd in het doen en laten van de bijen en vroeg Uiltje de oren van het hoofd. Heel geduldig ging hij op al mijn vragen in, terwijl hij me bij de arm nam en me mee naar binnen troonde. Uit zijn grote, rijk gevulde boekenkast haalde hij een lijvig werk: *Aus dem Leben der Bienen*.

“Als je dat boek hebt doorgelezen, ben je van alles op de hoogte,” zei hij lachend.

Met de nodige aarzeling nam ik het boek aan en dat merkte hij meteen.

“Of wil je liever iets anders?”

“Mijn Duits is nog niet zo goed,” zei ik hikkend. “Ik zou liever een boek lezen over spinnen of zo, als dat kan.”

Hij keek me zowel verrast als onderzoekend aan.

“Spinnen?” vroeg hij toen, “ben jij echt geïnteresseerd in spinnen?”

Ik knikte vol overtuiging.

“Kom dan maar eens mee.”

Hij nam me mee de trap op naar boven. Op een klein, licht kamertje stond een grote, glazen bak met een enorme joekel van een spin op de bodem. Ik was helemaal gebiologeerd.

“Zo, ik zie dat je hier wel eventjes naar wilt kijken,” zei Uiltje. “Ik ga weer naar beneden om een boek over spinnen voor je op te zoeken. Zodra je bent uitgekeken kom je ook maar naar beneden.”

Te oordelen naar de manier waarop de dikke spin zich tegoed deed aan de stukjes rood vlees die naast haar op de grond lagen, was het een gezond beest. Haar ogen lichtten fel op toen ik me dieper voorover boog om beter te kunnen kijken. Het leek wel of ze me aankeek met een blik vol koude verachting en dat hypnotiseerde me bijna. Enkele ogenblikken later wendde ze haar ogen af en ging rustig verder met eten. Haar rug was vaalbruin van kleur, de zijden vuil wit en de buik zo te zien fel oranje, maar dat kan ook geel zijn geweest, want het geel van de buik samengevoegd met het bloed van het vlees maakte immers ook een soort oranje. Het meest opvallende aan het prachtige beest waren echter de bloedrode vlekken op het achterlijf.

“Je bent een prachtig beest,” zei ik bijna liefkozend. “Ik zou je wel mee naar huis willen nemen. Wat zouden de broeder en de jongens opkijken als ik met jou op de hand door de groep liep. Ik zou je goed verzorgen. Van de kok zou ik zo nu en dan wel wat stukjes vlees kunnen krijgen in ruil voor mijn hulp

bij het aardappels pitten. Maar ja, ik zou je niet los rond kunnen laten lopen en zo'n mooie glazen kooi kan ik niet betalen. Nee, ik zal moeten wachten tot ik groot ben en zelf geld verdien. Ik wil net zo'n huis als Uiltje met veel kamers en een grote tuin. Daar blijf ik helemaal alleen wonen, want een hond hoef ik niet.”

Al dromend boog ik me steeds dieper voorover en op een bepaald moment stak ik mijn hand uit om de spin te strelen. Maar ze deed een venijnige uitval en ik kon mijn hand nog maar juist op tijd terugtrekken.

Toch wel geschrokken liet ik haar verder met rust en vergenoegde me met het kijken naar haar trage manier van eten. Met haar tandeloze kaken scheurde ze heel voorzichtig kleine rafeltjes vlees af en liet de stukjes langzaam naar binnen glijden.

Misschien wel meer dan een uur bracht ik door op dat kamertje, mijn ogen onafgebroken op de spin gericht. Uiltje vond het blijkbaar goed, want hij liet zich niet horen.

Toen ik weer beneden kwam, lag het boek over spinnen al op me te wachten.

“Zo, ben je daar eindelijk?” zei Uiltje. “Die spin heeft je wel in de ban, geloof ik.”

Hij pakte het boek en reikte het mij aan.

“Hier, begin maar vast te lezen, want een prater ben je niet, heb ik gemerkt.”

Ik ging bij het raam in een van de ruime, gemakkelijke stoelen zitten – op een internaat had je dat soort luxe niet – en verdiepte me in het hoofdstuk over de ware spinnen.

Na ongeveer een uur legde ik het boek terug op de tafel en maakte aanstalten om te vertrekken.

“Ga je nu al weg?” vroeg Uiltje, “Neem het boek dan maar mee.”

Ik schudde alleen maar mijn hoofd. Wat moest ik op het internaat met een boek? Binnen de kortste keren zou het door een van de onbenulligen in de groep vernield worden of gewoon verdwijnen. En dan zat ik met de ellende.

Onderweg viel het me op, dat ik het niet zo erg meer vond om weer terug te gaan naar het internaat. Ik had nu weer iets helemaal voor mezelf, iets waarmee ik diep van binnen bezig kon zijn, iets dat me totaal kon opslurpen, dat me de hele wereld deed vergeten en waar niemand aan kon komen: de mysterieuze wereld van de spinnen.

Onder het lopen probeerde ik alle soortnamen van de spinnen weer in herinnering te roepen en dat lukte me wonderwel: wolfspinnen, baldakijnspinnen, krabspinnen, zakspinnen, springspinnen, vogelspinnen en roofspinnen. En al die families hadden leden met prachtig of bizar klinkende namen, zoals waterjager, gerande roofspin, tarantula, malmignatte en zwarte weduwe.

Ze konden me niets meer maken op het internaat.

Geruime tijd ging ik, met toestemming van broeder-surveillant, elke zaterdagmiddag naar Uiltje, die me steeds welwillend ontving. Hij liet me maar begaan en zo kon ik naar hartelust in zijn boeken snuffelen. Voorlopig wilde ik me echter beperken tot het boek over spinnen, want dat boeide me het meest. Vooral het hoofdstuk over vogelspinnen las ik met rode oren.

“De naam vogelspin was vroeger de gewone naam voor de grote wolfspin of de tarantula, die voorkomt in het zuiden van Europa. De beet van deze spin veroorzaakt bij het slachtoffer pijn, misselijkheid, ondraaglijke jeuk, gedeeltelijke verlamming en ademhalingsproblemen. Vroeger dacht men ook, dat er geen enkele medische behandeling effect had tegen de beet.

Tegenwoordig is de naam vogelspin uitgebreid tot de harige reuzenspinnen die in de tropen thuis horen. Die harige spinnen leven van insekten, maar ook van kleinere zoogdieren, zoals muizen, terwijl ze ook wel eens een vogel buit maken, vandaar de naam.

Als een mens door zo'n spin gebeten wordt, krijgt hij veel pijn, maar zo'n beet heeft zelden of nooit ernstige gevolgen.

Deze enorme spinnen huizen in kieren van bomen, in holletjes onder de grond of in gaten in rotsen. Pas als het gaat schemeren komen ze tevoorschijn. Voornamelijk grote insekten vallen ten prooi aan de gulzige spinnen.

In de stomende oerwouden van Zuid-Amerika leven de grootste spinnen van de wereld. Die behoren tot de geslachten van de Grammostola en de Lasiadora. Pas als ze een jaar of tien oud zijn, bereiken ze hun volle omvang. Daarna kunnen ze nog goed een tiental jaren leven, want niet zelden worden ze twintig jaar oud. Hun lijf wordt ongeveer 9 centimeter lang en de spanwijdte van de poten bedraagt maar liefst 25 centimeter.

In feite zijn het erg trage dieren, maar toch kunnen ze ontzettend snel naar voren schieten om een prooi te pakken.

Als de haren van zo'n reuzenspin door de huid van een mens dringen, kan dat ernstige gevolgen hebben, omdat er ontstekingen ontstaan. “

Na het lezen praatte ik soms wat met Uiltje, die dan thee schonk en er een koekje bij gaf. We zeiden nooit veel en altijd ging het over de dingen van alledag. Hij wist wel dat ik een hekel had aan praten en daarom liet hij me ook met rust. We mochten elkaar en daarmee was alles gezegd.

Heel onverwacht kwam er een einde aan mijn contacten met Uiltje. Op een avond werd ik bij broeder-directeur geroepen. Zittend achter zijn grote bureau keek hij me lang en doordringend aan. Zoals het hoorde bleef ik met de armen gestrekt langs mijn lijf voor het bureau staan.

“Dus jij bent Simon Witlox die op de H.B.S. zit,” zei hij. “En hoe gaat het op school?”

“Goed, broeder-directeur,” zei ik.

“Je kunt erg goed opschieten met meneer Bruinen, is het niet?”

De naam Bruinen klonk me vreemd in de oren als het over Uiltje ging en dat bracht me in verwarring. Dat merkte broeder-directeur en meteen ging hij tot de aanval over.

“Kwam je vaak bij hem thuis, Simon?”

“Bijna elke zaterdagmiddag, maar dat mocht van broeder Amadee.”

“Ja, ja, maar daar gaat het niet om,” zei hij. “En wat deden jullie zoal bij meneer Bruinen thuis?”

“Gewoon, praten en wat lezen,” zei ik. “Meneer Bruinen heeft prachtige boeken over de natuur en die mocht ik allemaal lezen...”

“En wat deden jullie nog meer?”

Op de vraag van broeder-directeur wat meneer Bruinen en ik nog meer deden dan wat praten en lezen, keek ik hem blijkbaar zo schaapachtig en onnozel aan, dat hij het als een schuldbekentenis zag.

“Ik zou alles maar eerlijk opbiechten, Simon Witlox. Het heeft geen enkele zin om nog te ontkennen, want ik weet precies wat er zich heeft afgespeeld. Vanaf nu ga je nooit meer naar meneer Bruinen. Heb je dat goed begrepen?”

Met gebogen hoofd stond ik voor hem en daar kon hij schijnbaar niet goed tegen.

“Ik begrijp uit je gedrag dat je er spijt van hebt en we zullen er niet meer over praten,” zei hij opeens vriendelijk. “Van meneer Bruinen zul je overigens geen last meer hebben. Hij is gisteren op staande

voet ontslagen.”

Toen pakte hij mijn kin vast, tilde mijn hoofd op en keek me lachend aan.

“Ziezo, dat is dan geregeld,” besloot hij zichtbaar opgelucht.

Daarna nodigde hij me uit om tegenover hem in een leunstoel te gaan zitten, terwijl ook hij een andere stoel nam. Alsof er niets gebeurd was, gaf hij het gesprek een andere wending.

“En, hoe gaat het met de studie?”

“Goed,” zei ik nog wat beduusd. “Op mijn laatste rapport had ik allemaal achten en negens. Ik zal wel naar de vierde klas mogen, denk ik.”

“Dat lijkt me ook wel,” zei hij vriendelijk. Maar heb je eigenlijk wel een goede plaats om te studeren? Dat zal niet mee vallen in de groep. Als je wilt, mag je 's avonds wel op mijn kamer zitten. Het is hier lekker rustig en je hebt van niemand last. Zoals je ziet staan er genoeg boeken in de kast. Er is allicht wat bij dat je interesseert. Wat denk je ervan?”

Ik knikte maar weer, te verrast om een woord uit te brengen.

Mijn hoofd was vol van een mengsel van geluk en verdriet, toen ik door de lange gang terugliep naar de groep. Ik begreep niets van hetgeen broeder-directeur over Uiltje gezegd had en ik wist dan ook totaal niet waar hij op doelde. Maar het was nu eenmaal mijn aard niet om dingen te vragen en ontkennen of protesteren waren voor mij onbekende begrippen. Zowel zuster Felicia als zuster Bertha hadden in die zin een soort slaaf van me gemaakt, altijd en eeuwig in dienst van alles en iedereen. Voordat ik die avond in slaap viel, dacht ik vol verlangen aan de vele boeken op de kamer van broeder-directeur.

Sindsdien had ik in alle opzichten een streepje voor in het internaat. Niet alleen bij broeder-directeur, maar ook bij de andere broeders in het klooster. Ook de jongens hadden al gauw door, dat er met mijn reputatie niet langer te spotten viel. Als er iemand ook maar een vinger naar me uitstak, kon hij rekenen op een ferme uitbrander of nog erger.

Op voorspraak van broeder-surveillant mocht ik lid worden van de bibliotheek in de stad. In plaats van een bezoek te brengen aan Uiltje, ging ik nu elke zaterdagmiddag naar de bibliotheek, waar ook een hele afdeling dierenboeken te vinden was.

Zo nu en dan kwam broeder-directeur even een praatje maken als ik op zijn kamer zat te studeren. Hij vroeg dan altijd naar mijn vorderingen en met enige trots kon ik hem dan de resultaten laten zien. Sinds ik me kon terugtrekken om te studeren, waren die overigens nog veel beter geworden. Voor biologie had ik regelmatig een 10, want ook de opvolger van Uiltje waardeerde mijn interesse en kennis van zaken.

Eigenlijk voor de eerste keer in mijn leven had ik, zuster Felicia even buiten beschouwing latend, in de persoon van broeder directeur iemand die echt belang in mij stelde, zonder er zelf beter van te worden. Alle jongens hadden veel respect voor hem, want hij kon erg streng zijn en als je straf verdiende, kon je die ook krijgen. Er werd zelfs gefluisterd, dat hij er niet voor terugdeinsde een flink pak slaag uit te delen, als hij dat nodig vond. Maar tegenover mij was hij op de een of andere manier de zachtheid zelve na dat eerste gesprek over Uiltje.

“Wat wil je eigenlijk worden?” vroeg hij op een bepaald moment.

Ik keek hem verrast aan en moest het antwoord schuldig blijven.

“Zou je geen bioloog willen worden?”

“Misschien wel,” zei ik aarzelend.

Maar toen schudde ik heftig het hoofd.

“Ik hou van dieren voor mijn plezier,” zei ik toen. “Ik zou er nooit mijn beroep van willen maken, want dan zou ik er misschien geen plezier meer in hebben.”

Hij moest blijkbaar even nadenken over mijn antwoord, want het duurde zeker een halve minuut voordat hij reageerde.

“Jij kleine filosoof,” zei hij toen lachend en legde zijn grote hand even op mijn magere schouder.

De warmte drong diep door in mijn lijf. Mijn verdere leven zou ik me dat gebaar blijven herinneren als een van de fijnste ervaringen die ik ooit had gehad.

De laatste jaren op de H.B.S. waren voor mij bijna een feest. Er waren een paar jongens met wie ik regelmatig optrok zonder nu direct van vrienden te mogen spreken. Ze waren aardig voor me en, wat ik misschien nog belangrijker vond, ze zagen me voor vol aan. Bij twee jongens kwam ik wel eens thuis in het weekend. Dat moest ik altijd wel aan broeder-surveillant vragen en die moest dan weer met broeder directeur overleggen, maar ik kreeg telkens zonder omwegen de vereiste toestemming. Achteraf mag ik wel zeggen, dat die periode de gelukkigste van mijn leven is geweest.

23.

Goed en wel twee jaar later slaagde ik met vlag en wimpel voor mijn H.B.S.-diploma. Een van mijn klasgenoten bij wie ik wel eens thuis was geweest, nodigde me tot mijn verrassing uit voor het eindexamenfeestje dat hij in de grote tuin van zijn ouders mocht geven. Natuurlijk had broeder-directeur er geen bezwaar tegen dat ik daar naar toe ging. Hij wenste me zelfs veel plezier en gaf me, als een soort geschenk vanwege mijn behaalde diploma, een mooi boek over vlinders en libellen.

Met het feestje zelf wist ik niet goed raad. Ik wist me maar moeilijk een houding te geven en toen ik door de zus van de klasgenoot ten dans gevraagd werd, wist ik niet waar ik het zoeken moest.

“Wat ben jij een hark,” zei ze, toen we de eerste passen deden.

Ik keek haar verschrikt aan en begon toen zenuwachtig te lachen.

“Het is volkomen waar wat je zegt en ik vind het eerlijk van je, dat je er geen doekjes om windt. Het is nu eenmaal een feit, dat ik niet kan dansen en bovendien wil ik het niet leren, want ik vind er niets aan,” zei ik recht uit het hart.

Nooit in mijn leven had ik zo'n lange volzin geproduceerd en het bleek nog indruk op haar te maken ook.

“Dan gaan we toch gezellig iets drinken,” zei ze vrolijk.

Ze heette Agnes en ik zou nog meer van haar horen.

Zonder dat ik er expliciet om gevraagd had, hielp broeder-directeur me met het zoeken naar een baan en naar een goed kosthuis bij een vriendelijke, maar nogal bemoeizuchtige hospita.

Binnen een maand vond ik werk bij 's Rijksbelastingen: een goede, vaste baan met het vooruitzicht op een degelijk pensioen, werd mij verzekerd.

Broeder-directeur bracht me ook op de hoogte van het verheugende feit, dat mijn vader niet slecht voor me had gezorgd. Er stond een behoorlijk bedrag op mijn spaarrekening, niet alleen vanwege de jaarlijkse donatie van mijn vader toen hij nog leefde, maar vooral vanwege het feit, dat ik ruimschoots gedeeld had in zijn nalatenschap. Bovendien had het Rijk aan de nabestaanden een behoorlijke som uitgekeerd, omdat mijn vader nu eenmaal in dienst van het vaderland was gesneuveld. Zijn weduwe was zo eerlijk geweest om mij in die opbrengst te laten delen, maar ik had er natuurlijk ook gewoon recht op.

Zodoende verliet ik het internaat als een niet onbemiddeld persoon, al zou ik nog bijna vier jaar moeten wachten tot ik over het geld kon beschikken, want ik kreeg het pas als ik meerderjarig werd, stond in de overeenkomst.

Ik gaf broeder-directeur een warme hand en trok de wereld in.

Een paar maanden later kwam ik Agnes weer tegen op de bibliotheek. Ze was opvallend vriendelijk en vooral haar schaterende lach viel me op. Sindsdien zagen we elkaar wel vaker, maar van verkering of iets in die geest was geen sprake.

Op de dag dat ik eenentwintig werd, gaf ik een klein feestje. Mijn hospita hielp met alles, maar ik mocht niet meer dan vijf mensen uitnodigen. Het ging om vier klasgenoten en om Agnes. Daarna kwam alles in een stroomversnelling en twee jaar later trouwden Agnes en ik.

Vanaf het begin was ze voor mij een soort mengsel van zuster Felicia, zuster Bertha en broeder

directeur. En met alle drie had ik leren omgaan.

Zo liep mijn jeugd ten einde en veel meer had ik eigenlijk niet meer te schrijven.--

Toen Simon Witlox eindelijk de pen neerlegde, had hij een zeer licht gevoel in zijn hoofd, alsof hij een glas of drie teveel gedronken had. Dat bracht hem op het idee om nog maar eens een fles wijn te ontkurken, al wist hij niet wat er nu precies te vieren viel. Al na het eerste glas belandde hij in een zweverig soort leegte, die merkwaardig genoeg voldoening gaf, zoals je die kunt ervaren tijdens een lange wandeling op een eerste, eindeloos mooie lentedag.

Zijn hoofd was dan wel licht, maar toen hij opstond, had hij het idee, dat zijn romp en zijn armen en benen samen een ton wogen. Enerzijds had het oprakelen van heel die ellendige geschiedenis hem een bevrijdend gevoel gegeven, maar anderzijds had hij er blijkbaar een nauwelijks te dragen last voor teruggekregen.

De vermoeidheid zat als een log beest in zijn lijf. Met veel moeite sleepte hij zich de trap op naar boven en ging met zijn kleren aan op bed liggen. Maar zijn hoofd wilde niet slapen. De beelden van vroeger zwierven er in rond en hij begon vreselijk te woelen.

Opeens, zonder aankondiging, begon hij als een bezetene te janken en te schreeuwen. Met beide vuisten sloeg hij zichzelf op de borst tot hij bijna geen adem meer kreeg. Dat duurde alles bij elkaar misschien een half uur. Toen kalmeerde hij, het janken hield plotseling op en hij werd een leegte gewaar, alsof hij de lucht in werd gedragen.

Op hetzelfde moment dat hij erover begon te denken om op te staan en zijn taak weer op te nemen, voelde en hoorde hij dat er iets knapte in zijn hoofd. De beelden van vroeger verdwenen één voor één en in een flits zag hij zijn achtertuin zich vullen met bloeiende gele monnikskappen, die druk bezocht werden door de zoemende bijen die in de korven bij het schuurtje woonden.

Hij deed zijn ogen stijf dicht om het beeld vast te houden, want het was een visioen, dat het verdere verloop van zijn pogingen om wraak te nemen op de goedgebekte regelaars in deze wereld zou moeten ondersteunen en waar maken.

Hij had voor eeuwig en altijd afgerekend met het verleden en de toekomst was nu geheel en al aan hem. Kort daarop moet hij in slaap gevallen zijn, want toen hij weer wakker werd, was het al donker.

Opvallend genoeg werd hij de volgende morgen wakker met een gevoel van optimale strijdbaarheid, misschien wel omdat hij wist dat Agnes vandaag of morgen, in een allerlaatste poging om haar terrein terug te winnen, een nieuwe joker zou gaan inzetten. Rond een uur of tien hoorde Simon stemmen in het huis en even later klonk het geluid van kinderen die speelden en elkaar achterna zaten in de tuin. Agnes had zoon Gerard en schoondochter Marijke dus meegebracht. Simon voelde de bui al hangen. Onder het wassen en scheren bereidde hij zich voor op het ongetwijfeld zeer confronterende gesprek dat hem te wachten stond.

24.

Toen hij beneden kwam, toonde zijn zoon Gerard dat soort vriendelijke en tegelijk walgelijke opgewektheid, waar de honden geen brood van lusten. Maar Simon besloot het pokerspelletje zo lang mogelijk mee te spelen.

“Hé, vader, dat is lang geleden. Ik dacht, kom, we nemen het er vandaag eens van. We moesten moeder toch naar huis brengen. Met dit prachtige zomerweer is het wonen op een appartement gewoon een ramp, zeker als je al wat grotere kinderen hebt.”

“Ja, en jullie hebben zo'n grote tuin,” vulde zijn vrouw Marijke aan. “De kinderen kunnen zich hier eens lekker uitleven. Op het appartement moeten ze zich altijd inhouden voor de burens en dat is niet goed voor hun ontwikkeling. Eigenlijk is het maar behelpen op dat appartement.”

Het woord appartement was al minstens drie keer gevallen en daaruit kon Simon moeiteloos afleiden, dat hem daar ondermeer de schoen wong.

“En, hoe gaat het nu je met pensioen bent?” vroeg Gerard, blijkbaar plotseling in het welbevinden van zijn vader geïnteresseerd. “Ik zei net nog tegen moeder dat je het werk wel zult missen. Een echte hobby heb je bij mijn weten nooit gehad. Maar tot mijn verwondering hoorde ik, dat je de hele dag met van alles en nog wat bezig bent. Ze zegt overigens ook, dat je ontzettend veranderd bent na je pensionering.”

“En daar wilden we eens over praten,” zei Marijke. “Het huis wordt langzamerhand veel te groot voor moeder. Ze klaagt dat ze het allemaal niet meer bij kan houden. Zij is ook niet meer van de jongste. Zeker nu jij je steeds meer op jezelf terug lijkt te trekken, gaat het huishouden en alles wat daarbij hoort zwaar voor haar wegen.”

“Voor moeder is er op die manier geen lol meer aan,” nam Gerard over. “Ze heeft zich altijd voor je uitgesloofd en niets was haar teveel. Het lijkt wel of je haar volkomen negeert. Mag ik weten wat daar de reden van is? Wat is er nou precies gebeurd?”

Aan de blikken van verstandhouding die Gerard en Marijke met elkaar wisselden, had ik al lang gemerkt, dat ze met een vooropgezette bedoeling naar hier gekomen waren.

Het nogal wilde gerammel van kopjes en schoteltjes in de keuken en de droge kuch die hij telkens hoorde, vertelden Simon bovendien, dat Agnes dringend was aangeraden zich op de achtergrond te houden, zodat de zaken niet nodeloos ingewikkeld zouden worden. In de tweede linie voelde ze zich mogelijk ook wat sterker en zekerder van haar zaak.

Intussen deed Simon er onnozel het zwijgen toe. Dat irriteerde zijn zoon blijkbaar in hoge mate.

“Ik weet wel wat je gaat zeggen,” zei hij met enige stemverheffing. “Je gaat ongetwijfeld zeggen dat Marijke en ik er geen donder mee te maken hebben; dat wij ons niet moeten bemoeien met zaken die ons niet aangaan. Maar dan heb je het dit keer toch helemaal mis. Wij hebben er alles, maar dan ook alles mee te maken dat moeder zich ellendig voelt. Je behandelt haar als een ding.”

Hij was rechtop achter zijn stoel gaan staan en kneep met beide handen zo hard in de leuning, dat Simon de knokkels wit zag worden.

Het was min of meer zijn redding dat Marijke de monoloog tijdig van hem overnam.

“Haar hele leven heeft ze zich voor je ingezet en uitgesloofd,” riep ze en Simon zag de aders in haar hals opzwellen. “Zonder haar was er niets van je terecht gekomen, dat weet je zelf maar al te goed. Zij heeft je gesteund en gestuurd, zowel in je rol als vader als in je hoedanigheid van hoofdcommies bij de belastingdienst. En dat Gerard uiteindelijk kon gaan studeren, heeft hij aan zijn moeder te danken. Zij hield de touwtjes in handen, zij zette de lijnen uit, zij maakte er iets van...”

Ook zijn zoon was intussen weer helemaal op stoom gekomen. Hij ging naast zijn vrouw staan en zette een hoge borst op, tenminste voor zover dat mogelijk was. Met hernieuwde energie viel hij weer in.

“En daarin heb jij geen enkele rol gespeeld. Vooral op de momenten dat moeder en ik je steun en raad hard nodig hadden, speelde jij de grote afwezige. Jij hield je bezig met je eigen onbenullige zaken, want die waren pas belangrijk. Wat er in ons omging, interesseerde je geen barst, als jij maar kon doen wat je wilde. Een ding wil ik je nog zeggen, voor eens en voor altijd: als vader was je waardeloos, volkomen waardeloos.”

Zo langzamerhand kwam het gevoel in Simon op, dat hij ook iets te zeggen had, dat hij maar al te graag

deel wilde nemen aan dit verbale circus, dat hij, en niemand anders, volkomen in zijn recht stond en dat hij op het juiste moment zijn mond open diende te doen, alleen al om te voorkomen dat hij nogmaals terecht zou komen in die verwenste maalstroom van vernedering en achteruitstelling.

Simon Witlox nam niet eens de moeite om te gaan staan en zittend kwam zijn waardigheid bovendien veel beter tot zijn recht.

“Nou moeten jullie eens een paar minuten heel goed naar mij luisteren,” begon hij zijn relaas. “En als ik zeg *jullie*, dan bedoel ik eerst en vooral ook Agnes. Ik heb natuurlijk al lang door wat voor spelletje jullie wensen te spelen. Jij en Marijke zeggen mij eens goed de wacht aan en Agnes blijft zorgvuldig op de achtergrond. Jullie, jij en Marijke, zouden mij onderwijl fijnzinnig op mijn puntjes wijzen, zodat ik weer precies wist waar ik stond. Wat dacht ik eigenlijk wel als droge ambtenaar en weinig spraakzame vader?”

Na mijn pensionering heb ik besloten het heft in handen te nemen en me door niemand meer te laten ringeloren, niet door Agnes, niet door jou en niet door Marijke. Voor mijn eigen gevoel wil ik de laatste tien jaar van mijn leven zin en inhoud geven door de dingen te doen die ik zelf nodig en nuttig vind.”

Zijn zoon en schoondochter waren blijkbaar niet erg onder de indruk van zijn lange tirade, want ze gingen op de oude voet verder, alsof ze nog steeds niet begrepen, dat hij voorgoed veranderd was. Met name zijn zoon zette de aanval venijnig door, want hij wilde zijn vader terug in het oude gareel, waaruit hij zich zojuist bevrijd had.

“Je hele leven heb je als een bange hond bij moeder aan de leiband gelopen,” riep hij. “Moeder en alleen moeder, en alleen *zij*, heeft ervoor gezorgd dat er nog iets terecht kwam van ons gezin, want jij had er de fut en de durf niet voor. Daarom heb je niet het recht om de rest van haar leven te vergallen. Ze is je vrouw en jij bent haar in ieder geval een heleboel dankbaarheid en op zijn minst respect verschuldigd. Het lijkt wel of je lijdt aan hoogmoedswaanzin sinds je pensionering. Nu zeg ik je, en dat voor de laatste keer, dat het voor eens en voor altijd uit moet zijn met die vreemde streken, anders laat ik je onder curatele stellen.”

De toon die Gerard aansloeg, riep in een flits een herinnering op bij Simon aan het ouderwets bestuurde bejaardenhuis, waar hij jaren geleden ambtshalve eens een dag moest doorbrengen. Het was zo'n oud, typisch katholiek gebouw uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Het was halfduister in de lange gangen en het rook er naar een mengeling van bloemkool en urine.

Er woonden voornamelijk sullige bejaarden in het tehuis die zich aan de leuning van de trap moesten vastklampen om zich traag omhoog te hijsen, als ze terug naar hun kamer wilden. Maar er waren ook zeer krasse oudjes bij, die nog goed ter been waren en precies wisten wat er te koop was in de wereld. Toch lieten niet alleen de krakkemikkigen, maar ook de nog zeer krasse oudjes zich door de bazige directrice als kinderen behandelen. Het was soms werkelijk deerniswekkend om aan te zien en vooral te horen.

“Zo, meneer Van Doremalen, u gaat nu een eindje wandelen in het park,” hoorde hij de directrice zeggen. “Je neemt mevrouw Vervoort mee, want die kan het niet alleen en zo komt ze er ook eens uit.”

“Zou mevrouw Vervoort dat wel willen?” vroeg Van Doremalen.

“Als ik het zeg, wilt u dat, nietwaar mevrouw Vervoort?”

“Als het voor meneer Van Doremalen niet teveel moeite is,” zei mevrouw Vervoort. “Hij is ook niet meer van de jongsten.”

“Zie je nou wel,” zei de directrice. “Het mensje wil dolgraag. Ga nu maar samen lekker een eindje wandelen. Als je om vijf uur maar terug bent voor het eten.”

Het stond voor Simon Witlox onomstotelijk vast, dat de oudjes helemaal niets voelden voor welke gezamenlijke activiteit dan ook en zeker niet voor een wandeling. Uit de blikken die hij hen met elkaar zag wisselen voor het vertrek naar het lokkende park, sprak eerder regelrechte vijandschap en achterdocht dan welke vorm van genegenheid dan ook. En toch deden ze als brave kinderen wat de directrice hen opdroeg.

Onwillekeurig moest Simon toen terugdenken aan zijn eigen opvoeding in diverse tehuizen. Ook hij had geleden aan diezelfde slaafse onderdanigheid en dat zou zijn hele leven op die manier blijven aansukkelen. Misschien was het toen wel voor de eerste keer, dat er iets van verzet in hem groeide.

“Na mijn pensionering sla ik een andere weg in,” dacht hij toen al. “Ik laat niet langer met me sollen, dat staat als een paal boven water.”

Vanaf die gebeurtenis in dat bijna morbide bejaardentehuis begon het hem te dagen en stukje bij beetje is het grote plan toen in hem gevaren...

Intussen was zijn zoon Gerard, zo nu en dan afgelost door zijn vrouw, onafgebroken verder gegaan met zijn toespraak. Hij deed het overigens best aardig, in ieder geval beter dan Simon zelf in zijn jonge tijd gedaan zou hebben. Hij toonde flair en enig verbaal vermogen, juist de dingen die hij altijd miste, zeker op het geëigende moment. Op zich had hij er ook niets op tegen, dat hij zijn moeder zo fel verdedigde, integendeel. Maar in zijn leven had hij geleerd, dat er altijd een *maar* zit aan zo'n ogenschijnlijk altruïstische houding, bijvoorbeeld omdat er bijna altijd ook eigen belangen meespelen. Bovendien vond hij het niet eerlijk van Gerard, dat hij zijn moeder volop steunde in haar pogingen de oude, vertrouwde situatie in ere te herstellen, terwijl hij zijn vader weer in de hoek probeerde te schoppen, waar hij in zijn ogen thuishoorde.

Toen Gerard merkte dat Simons gedachten ongeoorloofd ver afdwaalden, werd hij echt furieus. Wild sloeg hij met de vuist op tafel en hij schreeuwde zo hard, dat zijn kinderen verschrikt de koppen om de

keukendeur staken.

“Je luistert niet eens naar me,” riep hij. “Zie zélf dan onder ogen dat je af aan het takelen bent. Nu ben je mogelijk nog verstandig genoeg om je gedrag bij te stellen. Om te beginnen zou ik maar eens kleiner gaan wonen, als ik jou was. Voor moeder zou alleen dat al een hele verlichting zijn.”

“Het is toch meer dan belachelijk, twee oude mensen in zo'n groot huis,” nam Marijke over, zowel haar algemeen sociale als haar feministische kwaliteiten aansprekend. “Een vrouw heeft evenveel rechten als een man, wat zeg ik, wij vrouwen houden de wereld in stand. Als oma het goedkeurt, dat wij hier komen wonen, dan gaat dat ook door, als je dat maar begrijpt. Voor de kinderen is dit een ideale omgeving, al is het hier dan een dorp. De stad is gelukkig vlakbij.”

Agnes was intussen ook op het toneel verschenen. Simon zag hoe haar handen trilden toen ze thee probeerde in te schenken.

“Het zou allemaal heel snel en pijnloos te regelen zijn,” zei ze, “ook in financieel opzicht. Gerard en Marijke kopen het huis voor een redelijke prijs en wij huren hun appartement. Dat is voor alle partijen veel beter.”

“Voor alle partijen, ja, dat zeg je goed,” zei Simon plotseling. “Behalve voor mij dan. Of had je aan mijn wensen en verlangens nog niet gedacht? Ik zie niet in hoe je op een appartement bijen kunt houden en planten kweken zal ook moeilijk zijn.”

“Bijen? Zeg je bijen? Wat is dat nou weer voor onzin,” riep Gerard.

“Hij is de laatste tijd bezeten van die beesten,” zei Agnes met afschuw. “Als afscheidscadeau kreeg hij van kantoor een heel duur boek over bijen. Ze vonden het allemaal even vreemd. Waarom had hij niet iets gevraagd waar we allebei wat aan hebben?”

“Weer zo'n asociale streek”, nam Gerard zijn kans waar. “Nooit eens rekening houden met een ander, altijd uitgaan van eigen behoeften en aandriften.”

Het viel Simon op, dat zijn zoon een ouderwets woord als 'aandriften' gebruikte. Hij herkauwde het woord een paar keer en begon het alsmaar mooier te vinden. Wat was taal toch een prachtig communicatiemiddel als je er een beetje zorgvuldig mee om ging...

Ondertussen was Marijke alsmaar ongeduldiger geworden. Handenwringend liep ze rond en toen haar twee kinderen binnen wilden komen, werden ze zonder pardon en met driftige gebaren het huis uit gejaagd.

Er hing een sfeer om te snijden en de emoties liepen steeds hoger op. Bij hen dan. Simon bleef volkomen zichzelf, rustig en zelfverzekerd, zonder spoor van twijfel.

Eerlijk gezegd genoot hij kostelijk van de situatie. Zij alle drie in rep en roer en hij de rust zelve. Het was een groots gevoel, dat hij voordien nooit gekend had.

Marijke kon het allemaal niet meer aan.

“Wat doen we nou met het huis?” zei ze, hees van hebzucht.

Hun blikken werden strak op hem gericht, want ze rekenden voor de volle honderd procent op zijn uiteindelijke capitulatie. Maar zelfs onder de dwang van hun dwingende ogen bleef hij ijsig kalm. Zonder de geringste trilling in zijn stem en niet één keer hakkend, nam hij het woord.

“Ik doe helemaal *niks* met het huis. Ik heb het indertijd van mijn eigen geld gekocht, nog vóór ons huwelijk. Niemand kan mij het recht op dit huis ontzeggen en ik laat me niet meer dwingen tot iets wat ik niet wil. Als Agnes zo graag in een appartement wil wonen, dan moet ze maar bij jullie intrekken. Verder wil ik er geen woord meer over horen.”

“Maar vader, wees nou eens redelijk,” probeerde Gerard nog.

26.

Dat was de grootste blunder die hij maken kon. Simons antwoord was dan ook scherp als een scheermes. Bewust sprak hij woord voor woord wat lizig uit, zodat elke lettergreep kon doordringen tot hun verstopte oren. Hij stond intussen kaarsrecht en met opgeheven hoofd, want zo voelde hij zich ook.

“Nou moeten jullie voor één keer eens goed naar mij luisteren, want we zullen het eens uitgebreid over redelijkheid hebben, het woord dat jij zojuist in de mond nam, Gerard. Ik ben mijn hele leven zo onvoorstelbaar redelijk geweest, dat er voor mijzelf in feite geen millimeter ruimte over bleef. Vanaf mijn geboorte ben ik gemanipuleerd door alles en iedereen en nooit vroeg iemand mij wat ik er zelf van vond. Mede daarom heb ik bij mijn pensionering een besluit genomen, waar ik me door niemand vanaf laat brengen: het is nu aan de anderen om redelijk te zijn, ik heb mijn beurt gehad. En jij, Gerard Witlox, zoon van me, zou daar als eerste mee moeten beginnen.”

Er viel een diepe stilte die naar zijn gevoel meer dan een minuut aanhield. Hij hoorde zichzelf ademen en zijn hart klopte voelbaar in zijn borstkas.

Het gesprek stokte, want niemand voelde zich nog geroepen iets te zeggen.

Na het tweede kopje thee, dat Agnes met bevende handen inschonk, verdwenen Gerard en Marijke naar hun appartement in de stad. Simon kreeg niet eens de kans om even met zijn kleinkinderen te praten en dat verdroot hem zeer. Hij stond dan wel niet bekend als kindervriend, maar met zijn kleinzonen van tien en acht jaar oud had hij graag te doen. De oudste was een meer afstandelijk type, maar de jongste deelde opa's interesse in de vliesvleugeligen en ze konden erg goed met elkaar overweg. In een onbewaakt ogenblik hadden zijn ouders de jongen ook nog Simon genoemd. Als grootvader zag hij dingen in Simon junior terug die hem deden denken aan zijn eigen kindertijd, zowel wat lichaamsbouw als wat gedragingen en interesses betreft. Dat ontroerde hem vaak.

Het complot dat Agnes samen met Gerard en Marijke had gesmeed, was volkomen mislukt en in het water gevallen. Dat dwong zijn zoon en schoondochter tot een roemloze afgang. Snel graaiden ze de spullen en de jassen bijelkaar en verdwenen door de achterdeur.

Dat juist Agnes, de gewaardeerde moeder, met de grootste kater bleef zitten, scheen plotseling niets meer te betekenen. Over respect gesproken.

Dat was weer zo'n moment dat Simon Witlox moest oppassen voor valse sentimenten, want hij begon medelijden met Agnes te krijgen. En dat soort van zwakheid kon hij zich niet meer veroorloven. Maar zijn gevoel van mededogen verdween al snel, toen hij in haar blik uitsluitend agressie en afkeer las, die voor de volle honderd procent op hem waren gericht.

Hij werd, net op tijd, weer ijsig koud. Van binnen en van buiten.

Het rook in de kamer naar verwelkte rozen, of beter gezegd naar water in een vaas waar veel te lang bloemen in hadden gestaan.

Zonder Agnes ook maar een blik waardig te keuren, stond hij doodgemoedereerd op en liep naar de tuin. Het weer was uitnodigend zacht en door het lichte wolkendek viel een verfijnd licht, dat zonder moeite doordrong tot in het diepst van zijn ziel.

Hij, Simon Witlox, had zichzelf zojuist opgeworpen als woordvoerder van de sprakelozen, een categorie waartoe hij zelf het overgrote deel van zijn leven had behoord. In zijn gedachten zag hij een tapijt van gele monnikskappen opschieten in eigen tuin. Maar zover was het nog lang niet. Simon zou

er op zijn minst de hulp van een derde bij nodig hebben om dat allemaal voor elkaar te krijgen.

Toon Vaes woonde nogal eenzaam en ver van het dorp, maar ook om diverse andere redenen hoorde hij er niet echt bij. Hij was nors en achterdochtig en in zijn oude, verweerde kop stonden een paar felle ogen, die gemakkelijk vuur schoten, als hij het niet met je eens was. En dat was eerder regel dan uitzondering.

Hij pruimde als een boerenknecht uit de vorige eeuw en spuugde de donkerbruine sappen overal waar hem dat uit kwam.

Als hij al iets zei, wat zeer zelden voorkwam, kwamen de woorden als brokken, hakkelend uit zijn mond en de tegenzin in het spreken was dan van zijn gezicht af te lezen. Hele zinnen maakte hij nooit. Als hij al over een woordenschat beschikte die het duizendtal overschreed, viel het alles mee. Hij gaf de indruk van een boerenzoon die het landbouwersleven vaarwel had gezegd. Dat wil zeggen, hij had niets tegen boeren, maar hun manier van leven keurde hij af. Het slavenbestaan van de boer had hij blijkaar ingeruild voor een meer avontuurlijke wijze van bestaan, al dwong hem dat tot vele arbeidsuren op een sigarenfabriek. Maar dat hield wel in, dat hij, als sigarenmaker, de avonden en een groot deel van het weekend voor zichzelf had.

Toon Vaes was een eenzellige vrijgezel die er op het eerste gezicht wat onderkomen uit zag, maar ondanks zijn gevorderde leeftijd, hij was de vijfenzeventig al gepasseerd, kon hij nog uitstekend voor zichzelf zorgen.

Als het moest werkte hij als een paard en zijn, zelfs voor dorpse begrippen enorme tuin, spitte hij ieder voorjaar helemaal in zijn eentje om.

Ook was hij een tijdlang, zeg maar als bijverdienste, loonslachter geweest. Vanaf november tot april trok hij elke vrije zaterdag van boerderij naar boerderij, de slachtbak op de rug en het gereedschap aan een brede riem rond zijn middel. Aan de moderne evolutie rond de slacht had hij doelbewust niet meegedaan. Toen het schietmasker in de mode kwam om het varken eerder uit zijn lijden te verlossen of, beter gezegd, het doodvonnis sneller te voltrekken, had hij daar smadelijk om gelachen. Nee, Toon Vaes ging gewoon door met het lange mes. Met een forse ruk trok hij de bijeengesnoerde poten onder het beest vandaan, zodat het ruggelings in de slachtbak viel. Daarna stak hij zijn lange mes tot aan het heft in de keel van het varken en maakte tegelijkertijd een draaiende beweging, zodat het dier rochelend de geest gaf. Voor hem was dat de gewoonste zaak van de wereld. Al het gepraat over de humanisering van de slacht beantwoordde hij geringschattend met een duidelijk hoorbaar “tsjiek” uit zijn eeuwig en altijd met donkerbruin tabakssap gevulde mond. Toon hield niet van flauwe kul. Hij nam de dingen zoals ze waren en daarmee uit.

Uiteindelijk hield het thuis slachten van varkens op en waren er alleen nog moslims die schapen opkochten bij de boeren om ze ritueel te slachten en bij feestelijke gelegenheden op tafel te zetten of te delen met de armen. Maar een schaap slachten zag Toon Vaes niet zitten. Eén keer had hij een noodslachting uitgevoerd op een schaap met een gebroken poot. Alleen de manier al waarop het schaap hem aankeek, toen hij het de keel wilde doorsnijden, had hem voorgoed genezen.

27.

Alweer een tijdje geleden had Simon Witlox de oude vrijgezel Toon Vaes eens opgezocht, omdat hij bijenkorven had zien staan onder de fruitbomen in zijn boomgaard. Maar veel wijzer was hij tijdens dat eerste bezoek niet geworden. Om zijn gezicht te redden had hij Toon Vaes maar botweg gevraagd of hij tijd had om de bloemen en de struiken in zijn tuin te rooien en op te ruimen, zodat hij er iets anders kon planten of zaaïen. Toon had Simon even aangekeken en bijna onmerkbaar geknikt.

Simon wist niet eens zeker of Toon daarmee ja of nee bedoelde en een paar weken daarna was hij het hele voorval vergeten.

Maar rond een uur of zes werd hij op een zaterdagochtend wakker van een hoop kabaal. Hij sprong uit bed om poolshoogte te gaan nemen, want hij had het idee, dat er iemand de tuin binnen kwam rijden met een of ander voertuig. En dat was nog waar ook.

Toon Vaes had zijn paard bij het bit en deed pogingen om met een platte kar achteruit in zijn tuin te komen. Daarbij ramde hij de ligusterhaag en reed dwars door een perk prachtige begonia's, de grote trots van Agnes, omdat ze 'dubbel' waren en in de rest van de buurt niet voorkwamen.

Toen Simon buiten kwam om te kijken wat er aan de hand was, had Toon al twee struiken ribes uit de grond gerukt en op de kar gesmeten.

Zonder iets te zeggen, begon hij hem te helpen. Even later kwam Agnes in haar regenjas naar buiten en liep snikkend naar de bushalte, op weg naar haar zoon en schoondochter in de stad.

Haar eerste kennismaking met Toon Vaes was hard, ongegeneerd, rigoureuus en ongezouten.

Simon had er alle begrip voor, dat ze even moest wennen.

Binnen een paar uur was het hele karwei geklaard. De weelderige tuin was veranderd in een kaal stuk grond. Toon pakte een schop van de kar en begon ongevraagd de hele tuin om te spitten. Simon wist niet beter te doen dan naar binnen te gaan om koffie te zetten, want hij voelde zich volslagen nutteloos. Daar kwam nog bij dat hij er erg tegen op zag om zijn eigen schop te halen en ook aan de slag te gaan. Hij had er het gestel niet voor en bovendien stond zijn hoofd er niet naar.

Binnen tien minuten had hij verse koffie.

“Wil je de koffie binnen of buiten drinken, Toon?”

“Nergens. Moet geen koffie. Water.”

Simon haalde een groot glas water, dat Toon in één teug naar binnen goot, waarna hij het hem weer aanreikte.

“Nog,” zei hij.

Simon herhaalde het ritueel met hetzelfde resultaat. Toon gaf hem het glas terug en spitte verder, uren achtereen, tot de hele tuin vettig lag te blinken.

“Wat heb je verdiend, Toon?”

“Niks. Wij samen vissen. Morgen?”

Simon knikte.

“Vijf uur, morgenvroeg,” riep hij nog en reed weg met paard en platte kar.

Waarschijnlijk wist Toon dat Simon vroeger wel eens gevestigd had. Dat was in de tijd dat hij nog een smoesje nodig had om een dag alleen te kunnen zijn. Agnes stemde altijd toe als hij te kennen gaf weer eens een dag of wat aan het water te willen zitten.

“Je doet maar,” zei ze dan, ”kwaad kan het niet.”

Omdat hij in hetzelfde dorp woonde als Toon Vaes en omdat je in zo'n dorp nu eenmaal volledig op de

hoogte bent van het doen en laten van Jan en alleman, kon hij weten dat Simon vroeger wel eens ging vissen. Nou moet er meteen bij gezegd worden, dat die manier van vissen nooit iets had voorgesteld. Ronduit gezegd had hij een zekere afkeer van het gedoe met weerhaken en angels, met wormen en met maden of met gekneet brood dat zo klef aanvoelde, om van gekookte en geplette aardappels nog maar te zwijgen.

De plotselinge invitatie van Toon had hem wat onrustig gemaakt. Voor het eerst na zijn pensionering be kroop hem het onaangename gevoel, dat iemand hem overheerste of in ieder geval op een te nadrukkelijke manier de hand op hem legde.

Denkend aan dat soort dingen, zocht hij in de schuur zijn visspullen bij elkaar. Toen hij weer naar buiten kwam, zag hij dat Agnes door Gerard werd thuisgebracht. Zijn zoon hielp haar keurig uit de auto, stapte gauw weer in en reed weg. Sinds de woordenwisseling van een tijdje geleden had Simon geen enkel contact meer met hen gehad, noch met Gerard of Marijke, noch met zijn kleinkinderen. En dat laatste verdroot hem zeer, vooral vanwege Simon junior. Agnes zei geen woord over de kaalslag die was aangericht in de tuin. Tijdens het eten straalde ze zelfs een soort ingehouden vriendelijkheid uit.

Min of meer om haar daarvoor te belonen, keek hij die avond samen met haar televisie, hoeveel moeite hem dat ook kostte. Vooral aan weer zo'n flauw spelletje dat met een dik woord quiz werd genoemd, ergerde hij zich groen en geel. Er stond een vent met zichtbaar genoeg zichzelf in het zonnetje te zetten en zijn zogenaamde grappen vielen onveranderlijk in het nadeel uit van de kandidaten. De kwal praatte aan één stuk door en zonder de minste inspanning braakte hij de grootst mogelijke nonsens uit. Maar Agnes genoot met volle teugen.

Er waren nogal wat vragen in de quiz waarop zij het antwoord wist en elke keer als de twee kandidaten het antwoord schuldig bleven, kon zij zich aan hun stupiditeit optrekken. Waarschijnlijk verklaart dat ook het grote succes van dat soort spelletjes.

Na dit kinderlijke gedoe kwam er een zogenaamde praatfilm. Twee mensen deden er anderhalf uur over om tegen elkaar te zeggen dat het zo niet langer ging in hun huwelijk. Ze verweten elkaar de meest onmenselijke dingen, zoals bedrog en geestelijke terreur, maar uiteindelijk gingen ze, voor het oog van de camera, samen zeer overtuigend tekeer in bed.

Wat er in hun huwelijk nou precies niet langer kon, werd niet duidelijk. Maar dat was blijkbaar ook niet de bedoeling van de praatfilm.

Na het late nieuws, waarin een vrouw haar lijst van kommer en kwel wat lijsig, maar toch ook wel blijmoedig voordroeg, gingen ze samen naar bed.

Agnes wenste hem zelfs welterusten.

De volgende ochtend, precies om vijf uur, reed Simon op zijn fiets bij Toon Vaes achterom. Juist op dat moment duwde die een enorme, ouderwetse motor uit de schuur en zette hem met enige moeite buiten op de standaard.

Hij had Simon blijkbaar niet horen aankomen, want met een gênant soort tederheid sloeg hij een paar keer bijna liefkozend op het zadel.

“Ouwe makker,” zei hij ontroerd.

Toen hij ontdekte, dat Simon alles gehoord en gezien had, vertrok hij geen spier.

“Harley Davidson,” zei hij. “Mooi beest. Loopt als een tiet.”

28.

Toon gaf met zijn hand een teken dat Simon achter op de motor plaats moest nemen. Daarna kreeg hij de visspullen om zijn nek en onder zijn armen.

Vijf minuten later ronkten ze over de stille wegen.

Het was zo'n ijle morgen in de zomer en het nog jonge zonlicht speelde over de weilanden en deed de lage nevels langzaam verdampen.

Toon zat kaarsrecht voor hem op het zoevende gevaarte. Ondanks zijn leeftijd had hij een soepele en zelfs wat gedurfde rijstijl. Simon was dan ook geen moment bang, ook niet als Toon een bocht wat scherp inzette en hij zich lichtelijk scheef hangend moest aanpassen aan Toons' uitgebalanceerde houding. Achter die brede rug voelde Simon zich eigenlijk veiliger dan ooit. Heel vaag kwam even het idee in hem op, dat hij een vader had, een sturende hand, die hem overal veilig doorheen loodste en hem ongeschonden daar zou brengen waar hij wilde zijn.

Toon stopte bij een grote waterplas, overblijfsel van een zandafgraving. Hij maakte zijn spulletjes in orde en zonder zich om Simon te bekommeren en ook maar één woord aan hem te besteden, ging hij zitten vissen. Bijna een half uur later was Simon ook zo ver.

Tijdens het vissen ontdekte Simon een merkwaardig aanwensel van Toon. Telkens als hij een vogel hoorde roepen of zingen, noemde hij de soortnaam. Soms met zeer korte tussenpozen bleef hij dat spelletje volhouden: wulp... kievit...lijster...tapuit...wulp...ekster...

Binnen het uur somde Toon op die manier wel twintig verschillende vogelnamen op.

“Waar heb je dat allemaal geleerd, Toon?” vroeg Simon op een bepaald moment.

”Niks geleerd, geluisterd en gekeken. Ging vanzelf.”

Het leek wel of hij de betreffende vogel telkens groette, als hij de naam noemde. Zelden had Simon een mooiere manier gezien om verbonden te zijn met de omringende natuur. Toon paste ook helemaal in het landschap, zoals hij daar zat, als een standbeeld aan de waterkant.

Zodra Toon goed en wel beet had, haalde hij met een rukje op, bekeek de vis even, deed hem van de haak en stopte hem in het leefnet.

Op een onzalig moment had ook Simon een voorn aan de haak, maar hij haalde te vlug op en de vis viel terug in het water.

Midden onder een litanie van vogelnamen hoorde hij Toon Vaes plotseling een nieuwe soort noemen.

“Vink...waterhoen...kluns...tapuit...”

“Wat zei je, Toon?”

“Kluns,” herhaalde hij.

Simon wist precies wat hij bedoelde, temeer daar Toon al een tijdje voorns ving bij de vleet. Na een paar uur zat zijn leefnet al half vol en Simon had er nog niet één opgehaald.

Op de terugweg maakte Toon een behoorlijke omweg, waarschijnlijk om wat langer te genieten van het landschap en het diepe geronk van de motor. Hij moet gevoeld hebben dat ook Simon plezier had in de rit en hij wilde hem dat genoegzaam blijkaar niet onthouden.

Het gaf hem inderdaad een gevoel van bevrijding om achter de brede rug van Toon op diens oude motor door het weidse land te scheuren. Hij kreeg zelfs even het diepe verlangen om dit welbehagen nooit meer te laten ophouden, zo genoot hij van de ruimte, de suizende wind en het donkere geronk. Dat alles vervulde hem met een kinderlijke blijheid.

De tranen stonden hem in ieder geval in de ogen.

Thuis gekomen ontdeed Toon de voorns van de koppen, maakte de vissen zorgvuldig schoon en voerde het afval buiten aan de kippen, die er letterlijk om vochten. In de grote keuken, waar een gezin in zou kunnen wonen, bakte hij de voorns in de grootste pan die Simon ooit gezien had. De pan stond op een oud fornuis, een Leuvense stoof, zoals Toon uitlegde, die nog met hout gestookt werd. Toon nam niet eens de moeite om eerst de dikke, witte laag reuzel uit de pan te schrapen, voordat hij met bakken begon.

Aan de enorme houten tafel die in de keuken stond, aten ze samen vis en brood en dronken er slappe koffie bij. Tijdens het eten was Toon nog minder spraakzaam dan gewoonlijk, maar Simon zag duidelijk dat hij genoot van de gezamenlijke maaltijd. Niets is eenzamer dan eten in je dooie eentje, wist Simon uit ervaring.

Na het eten nam Toon ruim de tijd om Simon zijn hele hebben en houden te laten zien, van zijn slordige slaapkamer, tot zijn hok met konijnen, van het kippenhok tot de bijenkorven in de boomgaard, van de grote moestuin tot de paardenstal.

Toen Simon tegen de avond weer naar huis fietste, had hij het ongewone gevoel een waardevolle kameraad gevonden te hebben. Toon was het tegendeel van een luidkeelse en het toonbeeld van een geruisloze vriendschap, zoals je die zelden zag. Het feit dat hij ook nog bijen hield en over zeven gezonde volken beschikte, leek een gelukkige, maar niet eens zo belangrijke bijkomstigheid.

Onder het fietsen werd hem pas goed duidelijk, dat Toon Vaes precies paste in het grote plan dat hij ten uitvoer wilde brengen. Bij het voltooien van een aantal zaken zou Toon hem een grote dienst kunnen bewijzen en hij zou er nog plezier in hebben ook. Wel moest hij zich ernstig de vraag stellen of Toon, gezien het feit dat hij al vijfenzeventig was, het einde van de onderneming zou kunnen meemaken. Over tien jaar zou hij immers vijfentachtig zijn, en die leeftijd is nu eenmaal alleen weggelegd voor de allersterksten.

Nog nooit had hij zo intens ervaren dat zijn plan werkelijkheid zou worden als op die avond, toen hij in zijn eentje door de velden terug naar het dorp fietste en voluit genoot van de ondergaande zon, die als een ronde, vurige bol in het westen afzonk naar een onpeilbare diepte.

Ontroerd stapte hij van de fiets om een paar minuten lang beter van het wonderlijke en altijd ontroerende schouwspel te genieten.

Volkomen onverwacht kreeg hij op dat moment een visioen van een volmaakt stille wereld. Er was geen mens die sprak. Iedereen keek iedereen zwijgend maar vriendelijk aan en de saamhorigheid was van de gezichten te lezen.

Hij sloot zijn ogen om het dierbare tafereel langer vast te kunnen houden, maar een passerende auto, die veel te hard reed, verstoorde zijn concentratie.

Meer ontgoocheld dan woedend sprong hij op de fiets en liet zijn ogen weer dwalen over het landschap, dat zich langzaam maar zeker hulde in een huid van schemer.

Toen hij thuis kwam, was alles al donker. Agnes was blijkbaar vroeg naar bed gegaan. Zo stil mogelijk ging hij de trap op. Eenmaal in de slaapkamer kleedde hij zich zo geruisloos mogelijk uit. Hij wilde juist onder het dekbed kruipen, toen Agnes zich omdraaide.

“Heb je een leuke dag gehad?”

“Ja, het was een fijne dag.”

De gele monnikskap bloeit van juni tot eind september. Als Simon Witlox datzelfde jaar nog zaad van de plant wilde verzamelen, mocht hij niet te lang meer wachten, want de oogstmaand liep ten einde. Hij had ergens gelezen dat de gele monnikskap op sommige plaatsen in de Belgische Ardennen nog zeer talrijk voorkwam, met name in donkere, vochtige bossen.

Na de ontdekking dat Toon over een Harley Davidson beschikte, dacht hij steeds nadrukkelijker aan een gezamenlijk ritje naar de streek van de gele monnikskap.

Een paar dagen overlegde hij uitvoerig met zichzelf over de vraag hoe hij zijn verzoek aan Toon Vaes het best kon inkleden. Hij wikte en woog en zette hele dialogen op, want hij moest koste wat kost voorkomen, dat Toon weigerde. Uiteindelijk besloot hij de zaak recht op de man af te spelen. Toon hield in geen geval van gezeur. Een vraag was een vraag, een feit was een feit en een belofte was een belofte.

Om Toon niet kopschuw te maken, stelde hij zijn verzoek nog een week uit, hoewel de tijd begon te dringen. Een te geregeld bezoek zou bovendien mogelijk afbreuk doen aan hun prille relatie en dat wilde hij tot elke prijs voorkomen. Toon was nu eenmaal iemand met wie je heel direct en toch ook weer omzichtig moest omgaan.

Toen hij hem uiteindelijk weer opzocht, was hij in de tuin met zijn bijen bezig. De zeven korven had hij zojuist teruggehaald uit de hei. Hij hield zich strikt aan de tijd die daarvoor stond, want dat had hij zo geleerd. Van vijftien augustus, Hoog Lieve Vrouw of Maria ten Hemelopneming, tot acht september, Laag Lieve Vrouw of Maria Geboorte, liet hij de bijen op de hei en geen dag langer. De vrome volksmond beweerde immers dat de bloeiende hei in die sacrale periode extra veel gezonde nectar bevatte, zoals alle kruiden die in die paar weken geplukt werden meer geneeskracht en smaak hadden. Ondanks het feit dat haast niemand meer de moeite nam om 's zondags naar de kerk te gaan, bleven dit soort vrome lessen opgang maken, vooral onder mensen die op de een of andere manier afhankelijk waren van de natuur. Ook Toon Vaes voelde dat zo aan.

Ondanks het feit dat hij me goed had zien aankomen, ging Toon in alle rust nog een half uur door met zijn werk. Hij inspecteerde één voor één de korven, haalde de volle raten er uit en zette de bijenvolken zorgvuldig weer op hun plaats onder een provisorisch afdak, dat zijn beste tijd al vele jaren achter de rug had. Eindelijk trok hij de grote beschermkap van het hoofd en knikte nauwelijks merkbaar.

“Morgen weer vissen?”

“Nee, we gaan morgen naar de Ardennen.”

Toon werd warm noch koud van die plotselinge wending in de zaak.

“Met de motor?”

“Met de motor.”

“Wat gaan we doen?”

“Zaad halen van de gele monnikskap, een wilde plant. Voor in mijn tuin.”

“Hoe laat? Vijf uur?”

“Afgesproken.”

Na al het oeverloze geleuter dat Simon zijn hele leven al te slikken had gekregen, ervoer hij deze beknopte dialoog als een regelrechte weldaad. Ieder woord had zin en er werd niets verspild.

Voorzichtig brak Toon twee stukjes uit een honingraat, gaf Simon er een van en begon erop te kauwen. Daarbij stootte hij een paar goedkeurende klanken uit. Het was blijkbaar een goed heidehoningjaar.

Een groot deel van de dag bracht Simon door bij Toon. Zo goed als hij kon assisteerde hij hem bij allerlei werkzaamheden, want hij hield niet van doelloos stilzitten. Zo roskamden ze gezamenlijk het paard, een diep bruin, ouderwets Belgisch trekpaard met, ondanks het verbod om te couperen, een knot van een staart en lange, blonde manen. Toon en het paard vertoonden enige gelijkheid, bedacht Simon onder het borstelen: ze straalden beide kracht uit, maar daar liepen ze niet mee te koop, alsof het nu eenmaal hoorde bij hun manier van leven, waarbij soberheid de overhand had. Ze haalden samen eieren uit de legbakken van de kippen, waarvan Toon er een twintigtal had. Ze werden beschermd en vertroeteld door een mooie grote haan, die mijn aanwezigheid niet erg op prijs stelde en boosaardig naar de veters van mijn schoenen pikte.

Na het werk bakte Toon spek in dezelfde pan waarin de voorns hadden gelegen en die sindsdien waarschijnlijk niet meer was schoongemaakt. Het derde Simon niet en het goed uitgebraden spek smaakte verrukkelijk bij het harde, bruine brood.

Moe en voldaan fietste Simon laat in de avond terug naar huis. Het besef dat hij in Toon Vaes mogelijk een vriend, maar in ieder geval een maat had gevonden, stemde hem vrolijk en tevreden. Niet alleen het nuttige aspect speelde daarbij een rol, maar vooral de menselijke kant van de zaak: twee mensen die elkaar bijna woordeloos verstonden.

's Avonds bestudeerde hij de kaart van België. Ze konden het best ergens onder Eindhoven de grens over gaan en dan via Hasselt en Tongeren naar Luik rijden. Voor alle zekerheid zette Simon ook de kleinere plaatsen die ze zouden passeren in de juiste volgorde op papier, zodat hij op alles voorbereid was.

In Luik zou het even zoeken worden. Ze moesten daar in ieder gevaal een heel eind langs de Maas blijven rijden en dan richting Aywaille of zelfs Bastogne aanhouden.

Bij Aywaille stroomde de Amblève en te oordelen naar het vele groen op de kaart moesten daar uitgestrekte bossen liggen, die hopelijk ook donker en vochtig waren.

Vanuit Aywaille konden ze te voet langs de Amblève omhoog en dan nog hoger het bergland in, op zoek naar de gele monnikskap.

In eerste instantie had hij overwogen om een nacht in Aywaille over te blijven, maar al gauw verwierp hij dat idee. Wat moest een man als Toon Vaes in een hotel? Het zou hem alleen maar in verlegenheid brengen en dat wilde Simon onder geen enkel beding. Toon was zijn maat, hij had iets van hem nodig en hij diende zich aan Toon aan te passen en niet andersom.

Toon leek er de man niet naar om zich binnen de horeca ook maar min of meer aan de regels te houden, zo hij die al kende, en Simon mocht wat dat aangaat de goden niet verzoeken.

Agnes had goed gezien dat Simon iets uitstippelde op de landkaart en in het voorbijgaan had ze er een steelse blik op geworpen. Pas toen hij de kaart zorgvuldig en met enige moeite weer in de plooiën vouwde, durfde ze naar de reden te vragen.

“Ga je ergens naar toe?”

“Ja, een dagje met Toon Vaes naar de Ardennen.”

“Ik zou graag mee willen. Zou dat kunnen?”

“We gaan met de motor.”

“O.”

Iets in haar houding beviel hem. Vooral dat teleurgestelde en tevens berustende 'o' sprak hem bijzonder aan. Vandaar dat hij er iets tegenover wilde stellen.

“Zou je niet eens op vakantie willen, Agnes? Misschien wil je eens naar Spanje of Turkije. In de winter zou je daar heerlijk een paar maanden kunnen doorbrengen.”

Ze keek hem sprakeloos aan.

“Als je niet graag alleen gaat, kun je je vriendin meenemen,” hielp hij haar op weg. “Over de kosten hoef je je geen zorgen te maken. Ik betaal alles.”

“Ik weet het nog niet,” zei ze onhandig. “Ik moet er nog eens over nadenken.”

Toen ze in bed lagen streek ze heel even vluchtig en bijna onmerkbaar met haar vingers over zijn rug. Hij kon er derhalve zeker van zijn dat ze in de winter met haar vriendin een paar maanden in de zon zou liggen. Hij gunde het haar van harte, maar ook de wetenschap dat ze hem niet hinderlijk voor de voeten zou lopen in die periode stemde hem meer dan tevreden.

Dat Toon Vaes veel zin had in het uitstapje naar de Belgische Ardennen bleek de volgende morgen. Al om half vijf, het werd net een beetje licht, stond zijn Harley Davidson te ronken voor het huis van Simon Witlox. Die werkte gauw zijn laatste boterham naar binnen en nam nog een slok thee.

Toen Toon hem aan zag komen, zette hij de motor af.

“We gaan via Maastricht,” zei hij. “Dat is wel een eind om, maar het rijdt veel lekkerder.”

Simon knikte verbouwereerd. Al het speurwerk op de landkaart de vorige avond had hij voor niks gedaan. Maar wat hem het meest verraste was de ondernemingslust van Toon. Hij klom achter hem op de motor en Toon startte weer.

Hier en daar werden bij de burens gordijntjes open geschoven, want het zware motorgeronk wekte beroering en misschien wel ongerustheid.

Toen ze wegreden zag hij Agnes voor het slaapkamerraam staan kijken. Ze zou die dag wel naar haar vriendin gaan, want ze had groot en opwekkend nieuws met het oog op de komende winter.

Eenmaal in het heuvelachtige gedeelte van Limburg genoten ze volop van het landschap. Door de zon beschenen glinsterden de pas gemaaide korenvelden in al hun glorie. Toon reed wat langzamer om dat plezier van kijken en ruiken nog wat langer vast te houden. De motor gromde als een diepe bas en dat monotone geluid paste wonderwel bij het golvende landschap en de diepblauwe lucht.

Het was bijna half acht toen ze in Luik aankwamen. Het stadsverkeer was al goed op gang gekomen en Simon hield zijn hart vast. Maar Toon trok zich van niemand iets aan. Handig manoeuvreerde hij tussen de auto's door en hield daarbij ook nog de juiste richting in het oog. Enige tijd volgde Toon inderdaad de route langs de Maas, zonder dat Simon hem ook maar één aanwijzing hoefde te geven. Een half uur later zaten ze op de grote weg in de richting van Aywaille en uiteindelijk Bastogne.

Voor de brug over de Amblève, daar waar het eigenlijke dorp Aywaille begint, draaide Toon rechtsaf en stopte op de parkeerplaats van hotel-restaurant 'Albert', een oud, wit gebouw dat er slecht onderhouden uitzag.

“Hier zullen we een kamer reserveren voor de nacht,” zei Toon, of het de gewoonste zaak van de wereld was.

Toon Vaes was van de ene dag op de andere in werkelijk alle opzichten veranderd. Niet alleen was hij spraakzamer en bediende hij zich van normale zinnen, hij ging ook zo soepel om met de hele situatie, dat Simon er niets meer van begreep.

In het hotel deed Toon het woord, terwijl Simon er als een verlegen jongen bij stond. Zelfs door de gérant, die Toon in het Frans aansprak, liet hij zich geenszins van de wijs brengen.

“On parle flamand,” zei hij zonder aarzelen. “We willen ieder een kamer en vanavond zouden we graag rond een uur of zeven dineren. Zou dat kunnen?”

“Zullen we vanavond forel eten, Simon?” vroeg hij.

Maar hij wachtte zijn antwoord niet eens af.

“Als je voorn lust, moet je een forel zeker ook kunnen waarderen,” zei hij lachend, maar beslist.

Het viel Simon vooral op, dat Toon hem bij zijn voornaam had genoemd. Na zijn huwelijk waren er buiten Agnes en de collega's van het belastingkantoor, nauwelijks mensen die zijn voornaam kenden, laat staan dat ze hem gebruikten. Hij moest dan ook even wennen aan de joviale en toch ook wat bazige, zo niet overheersende toon die zijn nieuwe maat aansloeg.

Vanaf het terras van het hotel liep een stenen trap naar beneden tot aan het jaagpad langs de Amblève. Ze daalden af en liepen langs de oever van de snel stromende rivier. Toon genoot zichtbaar van elke stap. Een paar kilometer gingen ze langs het water tot aan een pad dat omhoog kronkelde tussen een groot aantal eeuwenoude beuken door, die op de helling van de heuvel groeiden.

Toon hield er nogal de pas in en Simon moest zich erg inspannen om bij te blijven. Halverwege de helling werd hij gedwongen om even rust te nemen, zo ging zijn hart tekeer.

Toon was al uit het zicht verdwenen, toen hij het merkte. Hij kwam een eind teruglopen en ging naast zijn maat zitten.

“Valt niet mee, hè,” zei hij vriendelijk. “Maar je hebt groot gelijk. We hebben alle tijd aan onszelf.”

Toen Toon eenmaal naast hem zat, viel er even een stilte. Alleen het geruis van het water beneden hen was nog te horen. Ondanks de weldaad van die pauze kon Simon het niet laten om Toon een indiscrete vraag te stellen.

“Je bent vandaag heel anders Toon. Hoe komt dat?”

Hij keek Simon aan en begon toen te lachen.

“Gewoon, omdat ik daar zin in heb,” zei hij zonder aarzelen, “maar ook omdat ik geen hekel heb aan jou.”

Simon moet erg verrast opgekeken hebben, want Toon voelde zich blijkbaar geroepen om nadere uitleg te geven.

“Wij weten zo langzamerhand wel wat we aan elkaar hebben. En dan kan praten geen kwaad. Maar het moet ook weer niet te gek worden. Voor al dat gelul koop je niets.”

Simon wist precies wat Toon bedoelde.

Na een minuut of tien stonden ze op en klommen zwijgend verder. Het kon wel weer voor een tijdje.

Ongeveer vijfhonderd meter van de Amblève vonden ze een gemengd bos met veel elzen en een paar berken. Daar, onder de lichte schaduw van de bomen, stonden ze plotseling oog en oog met de gele monnikskap. Veruit de meeste planten waren al uitgebloeid, maar er zoemden nog heel wat hommels rond de nog bloeiende exemplaren. Bijen zag je er niet of nauwelijks

Toon haalde een paar handschoenen tevoorschijn en trok ze aan.

“We moeten voorzichtig te werk gaan, want die krenge zijn ontzettend giftig,” zei hij.

Voor de zoveelste keer die dag maaide Toon hem het gras voor de voeten weg. Hij meende te zien, dat Toon hem even onderzoekend aan keek, toen die het over giftig had, maar hij stelde verder gelukkig geen vragen.

Simon wikkelde een zakdoek om zijn rechterhand en samen plukten ze in korte tijd een groot aantal kokervruchtjes van de planten en stopten ze in een plastic zak.

“Dat moet meer dan genoeg zijn om mijn tuin mee in te zaaien,” zei Simon.

“Dat zou ik denken,” zei Toon. “Volgens mij kun je er het hele dorp mee inzaaien.”

31.

Na het diner in hotel-restaurant 'Albert' gingen Toon en Simon op het terras zitten, waar het aangenaam koel was, zo dicht bij de Amblève. Tijdens het eten had Toon hem nogmaals verbaasd. Hij toonde zich niet alleen een ongeëvenaard fijnproever, maar ook een wijnkenner en iemand met verfijnde manieren. De forellen hadden heerlijk gesmaakt en de zeer droge, witte wijn paste er uitstekend bij.

Tijdens het diner maar ook toen ze eenmaal op het terras zaten, kwamen er allerlei vragen in Simon op

over de persoon Toon Vaes, maar hij durfde ze niet te stellen. Toon leek echter aan te voelen wat er in Simon omging. Zoals altijd wond hij er geen doekjes om.

“Je zult je wel hebben afgevraagd wat ik nu eigenlijk voor iemand ben,” begon hij zijn korte relaas. “In feite heeft niemand daar natuurlijk een boodschap aan, maar aan jou wil ik wel het een en ander kwijt. Niet het hele verhaal, want daar schiet je niets mee op. Ik ben geboren in een grote Vlaamse stad. Je zou kunnen zeggen dat ik uit een kleurrijk geslacht stam, dat zowel keurige diplomaten als ruige dagloners heeft voortgebracht. Zelf behoor ik, maar dat zul je al wel begrepen hebben, tot de laatste categorie. Tot en met mijn zeventiende jaar heb ik een geweldige jeugd gehad. Hier vlak in de buurt in de Ardennen hadden mijn ouders een buitenhuis en daar hebben we met ons hele gezin heel wat zomers doorgebracht.”

Hier laste hij een pauze in van wel een minuut of vijf om pas daarna verder te gaan. Of het de gewoonste zaak van de wereld was.

“Vanwege een diepgaande ruzie, zeg maar gerust vete, in mijn familie ben ik op een bepaald moment uitgeweken naar Nederland, zomaar op eigen houtje. Sindsdien heb ik nooit meer contact met mijn familie gehad. Noch van mijn kant, noch van hun kant was er blijkbaar behoefte aan om naar elkaar te informeren. Ik weet zelfs niet wie er intussen gestorven is en wie er nog leeft van mijn broers en zusters. Dat mijn ouders intussen gehemeld zijn, kan ik gevoeglijk aannemen. want ze zouden nu ver over de honderd zijn.

In Nederland aangekomen, alweer meer dan vijftig jaar geleden, ging ik op een sigarenfabriek werken en leerde al doende het vak van sigarenmaker. Het was eentonig werk, maar omdat ik handig was verdiende ik behoorlijk.

Een voordeel vond ik, dat je soms met meer dan honderd man in een grote zaal aan een enorme tafel zat te werken en aan die tafel toch min of meer je eigen afdelinkje had, al was het krap bemeten. Als je wilde praten met je naaste burens, dan kon dat, maar als je, zoals ik, een zwijgzaam type was, kon je zonder al te veel commentaar je mond houden. Ze noemden mij op de fabriek dan ook Toon Stillekes, een naam die ik met ere droeg.”

Weer viel er een stilte van vijf minuten.

“Daarnaast ging ik op de zaterdagen een loonslachter helpen, die in de wintermaanden van boerderij naar boerderij trok om varkens te slachten. Omdat ik de avonden, de zaterdagmiddag en de zondag vrij was, hield ik tijd genoeg over om te genieten van het ongebonden leven op het platte land. Op den duur kon ik het huis kopen waar ik nu nog woon met de grote lap grond die erbij hoort. Ik heb er altijd met plezier gewoond.”

In een paar zinnen lag daar zijn hele leven.

Nadat Toon zijn verhaal gedaan had, hieven ze het glas en klonken op de goede dingen van het leven.

De Amblève lag er die avond in de late zomer bij als schitterend vloeibaar zilver. De zon zakte over de kam van de bergrug en haar kwijnende licht danste wat vermoeid over het rimpelend water.

Een visser waadde tot aan zijn heupen door de rivier en viste met zwiepende bewegingen op forel, de lijn met de vlieg telkens behendig uitgooiend en weer inhalend, onophoudelijk, maar zonder resultaat. Het was zo'n avond dat de tijd voor een ogenblik leek te stokken om het kostbare moment nog even vast te kunnen houden.

De warmte van de dag bleef nog wat hangen en er kroop een diepe loomheid in hun botten.

Zo langzamerhand voelde Simon zich haast verplicht om ook iets over zichzelf te vertellen, maar met zijn scherpe geest sneed Toon zonder aarzelen de eerste aanzet al door, voordat Simon ermee op de proppen was gekomen.

“Ik hoef helemaal niet te weten waar jij precies vandaan komt,” zei hij. “Het gaat mij er om wie je bent. Wat ik me alleen afvraag is, wat je met die monnikskappen in de zin hebt. Het moet wel haast iets met hun giftigheid te maken hebben, daar ben ik zeker van.”

Simon stond op het punt om hem zijn plannen uit te leggen, maar Toon gaf hem weer geen enkele kans. “Ik wil me overigens op geen enkele manier met jou bemoeien en daarom wil ik ook niets weten over jouw plannen met die giftige bloemen. Ik ben natuurlijk wel nieuwsgierig, maar daar moet jij geen boodschap aan hebben. Als ik je nu of later nog ergens mee kan helpen, je zegt het maar.”

Hoewel Toon zei dat hij zijn plannen niet hoefde te weten, was het voor Simon glashelder dat hij een vermoeden begon te krijgen. Dat hij hem graag wilde helpen bij de uitvoering van zijn plannen, kwam hem goed uit.

“Ik zou graag twee bijenvolken van je kopen,” zei Simon. “Zou dat kunnen?”

“Kopen kun je niets,” antwoordde Toon. “Ik kom ze wel brengen als het zover is.”

Daarna wisselde hij van onderwerp, omdat de eigenaar van 'Albert' erbij kwam zitten.

Ze kletsten gedrieën nog wat over het weer en genoten van het zeer gebrekkige Vlaams van de eigenaar. Na de tweede fles witte wijn zochten Simon en Toon hun kamers op. Het duurde uren voordat Simon in slaap viel.

Vroeg in de middag waren ze de volgende dag alweer terug in het dorp. Toon zette Simon voor diens huis af, gaf gas en verdween om de hoek. Het zou even duren voordat Simon hem zou weerzien, maar dat hoorde bij hun nog steeds prille relatie. Ze liepen elkaars deur niet plat.

Voor Simon was nu de tijd aangebroken om een begin te maken met het meer praktische deel van de uitvoering van zijn grote plan. Eerst was het zaak voldoende ruimte te scheppen op zolder. Hij droeg allerlei oude spullen, van stoelen tot kasten en teilen, de trap af en zette ze bij de deur. Na een tefoontje naar de gemeente kwamen drie mannen de rommel een dag later ophalen. Zonder morren telde Simon veertig euro neer, want ook dienstbetoon had tegenwoordig zijn prijs.

Op de vrijgekomen plek op zolder spreidde hij een groot aantal oude kranten uit, pulkte voorzichtig het zaad uit de vruchtkokers van de monnikskappen en strooide het uit op de kranten, zodat het zaad goed kon drogen. In de loop van de maand oktober, als het kurkdroog geworden was, zou hij het moeten uitzaaien in de tuin.

Daarna haalde hij een aantal balken, planken en dakleer bij een bouwmarkt, timmerde met de nodige moeite een soort afdak in elkaar, dat geen schoonheidsprijs verdiende, maar er wel oerdegelijk uitzag. Dat afdak was bestemd voor de bijenvolken die Toon hem beloofd had. Alles bij elkaar namen die karweitjes zowat een week in beslag. Doodmoe kroop hij elke avond in bed.

“Wat doe je toch allemaal?” vroeg Agnes met zorgelijke stem. “Je overwerkt je nog op je ouwe dag.”

“Ik doe iets waar de hele mensheid wel bij zal varen,” antwoordde hij en viel weer als een blok in slaap.

Eind oktober bracht Toon zonder mankeren de beloofde bijenvolken, die intussen de winterrust waren ingegaan. Hij had zijn oude gewoonte weer opgevat en zei geen woord teveel.

Ongeveer één keer in de twee maanden bracht Simon hem trouw een bezoek. Aan alles was te merken dat hij zijn aanwezigheid, op gezette tijden dan, zeer op prijs stelde, vooral omdat hij er zeker van kon zijn, dat Simon niet zou overdrijven en zijn bezoeken zou beperken tot hooguit een keer of zes per jaar. Hij ging het liefst zijn eigen gang en elke vorm van gezelschap verstoorde dat uitgangspunt meer dan hij verdragen kon en wilde.

Met name in de wintermaanden groef Toon zichzelf helemaal in, alsof hij behoefte had aan een soort winterslaap. De dagen bracht hij nagenoeg allemaal door in de, dankzij de Leuvense stoof, uitstekend verwarmde woonkeuken. Enkel en alleen om de dieren te voeren en boodschappen te doen kwam hij buiten.

Als Simon op bezoek kwam, zaten ze veelal zwijgend in de keuken bij de stoof, die Toon zo nu en dan wat opporde en van nieuw brandhout voorzag, dat in een hoek van het vertrek metershoog lag opgestapeld. In de herfst had hij van een min of meer bevriende buurman die in de bossen werkte, zoveel haardhout gekocht als hij maar bergen kon.

Het kon gebeuren dat Simon en hij in een paar uur tijd nog geen drie woorden wisselden. Maar na afloop hadden ze allebei het gevoel, dat ze hun hart nog eens ouwerwets hadden gelucht. Hun kameraadschap verdiepte zich langzaam maar zeker tot een vorm van vriendschap.

Vanaf half december tot eind maart ging Agnes met haar vriendin naar de zon in Spanje. Die periode was, op voorstel van Simon en op zijn kosten, wat langer geworden, omdat het allemaal veel goedkoper was dan hij verondersteld had. Bovendien betekende dat voor hem een langere periode van rust. In feite kon hij in die paar maanden precies doen waar hij zin in had. Hij schafte nieuwe, meer moderne boeken aan over planten en bijen, die uitgebreid ingingen op de toe te passen technieken, zodat hij in ieder geval in theorie van een groot aantal dingen op de hoogte raakte.

Het was zijn opzet dat de bijen nectar zouden halen uit de gele monnikskappen, maar hij stuitte op een paar grote problemen. De bloemkelk van de monnikskap is erg diep, vandaar dat bijen met hun korte zuigslurfje met geen mogelijkheid bij de nectar kunnen komen. Daarom had hij het plan opgevat om via de regels van de evolutie een bijenvolk te kweken, waarvan de werksters na verloop van tijd over een langer slurfje zouden beschikken. Hij hoopte en verwachtte daarmee in een jaar of vijf klaar te zijn. Maar daarna zou er een tweede probleem opdoemen. Het sterke gif in de nectar van de monnikskappen zou onder de bijen vooral in aanvang veel slachtoffers maken. Zijn hoop was erop gevestigd, dat een aantal bijen op den duur resistent zou worden.

In de loop van april kwamen de eerste monnikskappen uit de grond en ze deden het voortreffelijk. Ook de bijen vlogen volop, zeer tot ongenoegen van Agnes en de hele buurt. "Laat ze maar lullen," zei Toon Vaes die weer eens op bezoek was. "Het zal me benieuwen of jouw plannen iets uithalen. Ik heb er een hard hoofd in." Simon had weer eens het gevoel dat Toon zijn bedoelingen min of meer doorzag. Maar Toon drong niet aan, zodat Simon het maar liet zoals het was.

Het was bijna half juli toen de eerste monnikskappen in bloei kwamen. De bijen deden hun uiterste best om in de bloemkelken door te dringen, want ze roken de nectar die diep in het binnenste van de bloem te lonken lag.

Gewapend met een vergrootglas volgde Simon de verwoede, maar tot mislukken gedoemde pogingen van de bijen. In de meeste gevallen was hun zuigslurfje naar schatting niet meer dan één of hooguit anderhalve millimeter te kort. Voorzichtig maakte Simon een gaatje in een aantal bloemkelken, om beter te kunnen zien wat er zich afspeelde tussen bij en bloembodem. Vooral als de bij haar slurfje tot het uiterste rekte, was het verschil uiterst miniem.

Eind augustus verscheen er een nieuwe generatie werksters. Nadat ze eerst hun diverse taken binnen de korf tot een goed einde hadden gebracht, wat toch een dag of tien in beslag nam, mochten ze naar buiten om honing te verzamelen. Simon was in die periode van hoopvol afwachten erg nerveus en gespannen. Toen zag hij dat enkele werksters bijna in staat waren met hun inderdaad wat langer geworden slurfjes tot bij de nectar te komen. Het daglicht gloorde, zo leek het.

In september oogstte hij het zaad van de uitgebloeide monnikskappen, die door de bijen, maar tevens met de ongevraagde hulp van steenhommels en aardhommels, bestoven waren. Dat spaarde hem een nieuwe tocht naar de Ardennen uit, wat Toon Vaes ongetwijfeld spijtig zou vinden.

De bijen gingen zo zoetjesaan weer in winterrust, Agnes vetrok zo langzamerhand weer naar het zuiden en Toon spitte in het vroege voorjaar de tuin weer om. Het was aan hem te merken dat hij ouder werd. Hij liep niet meer zo kaarsrecht en hij hijgde voortdurend, zelfs als hij zich niet inspande.

“Ik heb een paar dagen eens goed nagedacht over jouw probleem met de bijen,” zei hij na het spitten, dat bijna een dag geduurd had. “Volgens mij kan het niet lukken om bijen te kweken die op den duur een langer zuigslurfje zullen ontwikkelen. De bloeiperiode van de monnikskap is veel te kort om de bijen succesvol aan te zetten tot zo'n evolutionaire aanpassing. De werksters die na de bloeiperiode van de monnikskap geboren worden en bijvoorbeeld vliegen op de dan bloeiende klimop, zeg maar van eind september tot ver in oktober, missen de drang om een langer slurfje te ontwikkelen. Op die manier zul je ieder voorjaar weer van voren af aan moeten beginnen, vrees ik.”

Voor Toon zijn doen was dat een van de langere frases die hij in zijn leven aan één stuk door had uitgesproken. Simon had hem verteld van zijn pogingen om de evolutie een handje te helpen en Toon had daar blijkbaar diepgaand over nagedacht.

Toon Vaes deed zijn kritische verhaal zeker niet hautain of betweterig, maar toch stak het Simon Witlox, dat de oude man op een ernstig hiaat in zijn plan was gestuit. Maar hij had nog meer opmerkingen.

“Bovendien moet ik je waarschuwen, dat je nog heel wat bijenvolken zult verspelen, voordat er een stam resistent is tegen het gif van de monnikskap. Dat risico mag je in geen geval onderschatten.”

“Maar wat moet ik dan?” vroeg Simon met merkbaar verzet in zijn stem.

“Ik weet maar al te goed, dat ik er eigenlijk niks mee te maken heb,” zei Toon, “maar ik wil je ook niet zomaar wat laten aanmodderen. In mijn ogen heb je de hele zaak te theoretisch aangepakt. Je zit elke winter met je neus in de boeken en je denkt daar alle wijsheid uit te kunnen halen. Nou, vergeet het maar. Ik hou al meer dan vijftig jaar bijen en al heb ik nauwelijks ooit iets over hun doen en laten gelezen, door die halve eeuw aan ervaring ken ik alle kneepjes van het vak. Wat jij nodig hebt, is een bijenvolk uit de streek waar de gele monnikskap algemeen voorkomt.”

“Uit de Ardennen dus?”

“Of uit de Alpen, of de Vogezen of de Pyreneeën, dat maakt niet uit.”

“Maar hoe krijg je zo'n volk in Nederland?”

“Je moet ook geen heel volk naar hier halen, maar enkel en alleen een koningin. Iedere imker hoort te weten, dat je de koningin van een volk ongestraft door een andere koningin kunt vervangen. Zo'n ruil wordt nogal eens uitgevoerd als een koningin te agressief is en haar agressie overbrengt op haar hele volk. Ze wordt dan door de imker vervangen door een zachtaardiger exemplaar, zodat het ganse volk minder kribbig en stekurig wordt.”

“Dat ik daar zelf niet aan gedacht heb,” zei Simon teleurgesteld. “De werksters die uit de nieuwe koningin geboren worden, zijn in staat de nectar uit de monnikskapen te halen en tevens immuun voor het gif.”

“Zo had ik dat ook gedacht,” zei Toon zonder enige vorm van victorie in zijn stem. “Zodra het wat beter weer wordt, gaan we nog eens naar de Ardennen. Al duurt het ook een week, ik ben ervan overtuigd dat we uiteindelijk minstens twee geschikte koninginnen zullen vinden, daar durf ik mijn woord op te geven.

33.

Het duurde welgeteld vier dagen, voordat ze in de Ardennen vonden wat we zochten. De betreffende imker woonde nogal hoog in de bergen en erg ver van de bewoonde wereld. Het was een stugge man, die hen pas na lang getreuzel te woord wilde staan. Zijn Vlaams was zeer gebrekkig, maar gelukkig sprak Toon het Franse dialect van de streek min of meer. Daarom moest Simon de hele conversatie en de onderhandelingen wel aan Toon overlaten.

De imker leefde ondermeer van het verzamelen van de zogenaamde koninginnengelei, een rijk mengsel van stuifmeel, honing en nog een vreemde substantie, die de werksters in een bepaalde periode van hun leven produceren en aan hun koningin voeren. Hij verkocht de gelei met name aan sportmensen en vooral ook bekende wielrenners behoorden tot zijn vaste cliëntele.

De speciale koninginnengelei die bestond uit een mengsel van stuifmeel en honing van de monnikskap, zou een stimulerende, maar tevens pijnstillende werking hebben, zodat een wielrenner langer voorbij de pijngrens kon opereren.

Ze kochten voor 750 euro per stuk drie koninginnen, die ze, met wat gelei, ieder in een apart doosje stopten, omdat deze dames bij een confrontatie de gewoonte hebben zonder uitstel een strijd op leven en dood aan te gaan. Ook als er in een bijenvolk, zo vertelde Toon en zo stond het ook in de boeken, bij toeval twee koninginnen tegelijk worden geboren, volgt er een heroïsch gevecht, dat pas eindigt als een van de twee het leven laat. Koninginnen beschikken over een zeer lange angel zonder weerhaak, zodat ze een steek die ze aan een ander toebrengen, niet met de eigen dood hoeven te bekopen, zoals dat bij werksters het geval is.

Toon kwam steeds beter op dreef en nog lang nadat de koop gesloten was, bleef hij met de imker staan praten. Het viel Simon toen pas op, hoeveel die twee van elkaar weg hadden. Het zouden broers van elkaar kunnen zijn.

Nadat ze bij de eenzame en eigengereide imker de koninginnen gekocht hadden, haalden ze in hotel-restaurant 'Albert' hun spullen op en reden naar huis.

De hele reis, maar vooral de lange voettocht over smalle bergweggetjes, die soms zeer stijl waren, had veel van Toon gevergd.

Thuis hielp Toon nog met het verwisselen van twee van de drie koninginnen, maar daarna ging hij meteen naar huis. De derde koningin zou hij, als een soort reserve als er iets fout mocht gaan, inplanten in een van zijn eigen volken.

Simon keek hem na toen hij de straat uitreed. De ouderdom knaagde merkbaar aan zijn lijf en leden.

Om er zeker van te zijn dat hij geen fouten meer zou maken, bestudeerde Simon die avond het hoofdstuk over de bijenkoningin en de werksters nog maar eens.

Een bijenvolk vormt een volkomen autonome staat. De koningin heeft uitsluitend de taak het leven door te geven. En dat doet ze dan ook. Omringd door haar lijfwachten, die haar zo nu en dan van voedsel voorzien, gaat ze in de broedperiode van cel naar cel en legt er een eitje in, soms duizenden per dag.

Jaren achtereen is de koningin niet meer of minder dan een productiemachine, in volkomen dienstbaarheid aan haar volk. Dat is haar taak en dat is haar leven. Tot de dood er op volgt.

Als individu heeft een bij binnen die gemeenschap in feite geen recht op een eigen bestaan, want een bijenvolk leeft volkomen in de tredmolen van de eigen behoeften en daar is geen plaats voor persoonlijke inbreng. Dat is tegelijkertijd de kracht en de zwakte van zo'n volk.

Met behulp van de monnikskappen en de hem zo geliefde en hooggeachte bijenvolken zou hij, Simon Witlox, zo geloofde hij vast, op den duur in staat moeten zijn om die kwalijke ontwikkeling in de maatschappij waar hij zo van gruwde, in ieder geval voor een paar dagen een halt toe te roepen. Bijna halfjaarlijks zag hij wel een volksmennertje opstaan, zo'n populistische oproerkraaier die alleen maar dingen riep, niets wezenlijks tot stand wist te brengen en alleen maar zwelgde in eigen machtswellust. Het was de taak van Simon Witlox om dat soort figuren in ieder geval tijdelijk de mond te snoeren en die taak zou hij feilloos uitvoeren, dat stond voor hem vast.

De monnikskappen bloeiden dat jaar zeer uitbundig en de bijen bleken inderdaad, zoals Toon Vaes voorspeld had, in staat om bij de nectar te komen. Mede dankzij Toon leek het grote plan een succes te kunnen worden. Maar Simon voelde totaal geen triomf. Het overheersende gevoel bleef, dat hij het grootste deel van zijn leven aan de verkeerde dingen had gewijd.

Goed, hij had het leven, als een trouwhartige dar, doorgegeven aan zijn zoon Gerard, maar die schreeuwde als socioloog het hardst om vernieuwing van de maatschappelijke structuren, temeer ook omdat het zijn broodwinning was. Zijn vrouw deed zeer verwoed aan milieubescherming en maakte zich drukker over een dooie pimpelmees dan over het onrecht, de oorlogen en de hongersnoden in de wereld. Agnes, tenslotte, kwam niet veel verder dan de behoefte aan een bruine huid, een weldadige temperatuur en op zijn tijd nieuwe kleren.

Dan waren daar nog zijn twee kleinzonen, Geert, de oudste, waar Simon nooit zoveel mee had gehad, en Simon junior, met wie hij juist goed overweg kon. Tijdens een van die winterse perioden die Agnes met haar vriendin in Spanje doorbracht, stond uitgerekend Simon junior plotseling voor zijn deur.

“Kan ik hier vannacht blijven slapen, want ik wil niet meer naar huis,” zei hij zeer beslist.

“Kom eerst maar eens binnen en vertel me wat er aan de hand is,” zei Simon.

Simon junior bleek ruzie te hebben met zijn ouders over de te kiezen studierichting als hij eenmaal het gymnasium had afgemaakt. Zelf dacht hij er aan biologie te gaan studeren, maar met name zijn vader zag meer in economie. Toen ook zijn moeder te kennen gaf meer in een studie economie te zien en daarbij opmerkte, dat hij anders in financieel opzicht niet veel van hen mocht verwachten tijdens zijn studie, was de ruzie hoog opgelopen. Zijn broer Geert, die intussen al economie studeerde aan een universiteit niet ver uit de buurt, kwam thuis trouw elke week zijn hand ophouden, omdat hij er niet kon komen met zijn basisbeurs.

Toen Simon junior stug volhield dat hij biologie en eigenlijk zelfs, God verhoede het, ecologie wilde gaan studeren - hij was zeer bezorgd om de toekomst, of liever gezegd de achteruitgang van de aarde en hij wilde zijn steentje bijdragen om er nog van te maken wat er van te maken was – hadden zijn ouders hem verdrietig maar ook vernietigend aangekeken. Daarop was hij het huis uit gegaan, op zijn fiets gesprongen en naar grootvader gereden.

“En hier sta ik dan,” zei hij.

Het was zeker drie jaar geleden dat Simon hem nog gezien had, om van het met elkaar praten nog maar te zwijgen. Na de heftige woordenwisseling met zijn ouders over het ruilen van hun appartement tegen zijn huis, was Simon hun hele gezin uit het oog verloren. Slechts zo nu en dan had hij een glimp opgevangen van Gerard of Marijke, als die Agnes met de auto kwamen ophalen of terugbrengen.

34.

“Misschien willen je ouders je alleen maar onder druk zetten,” zei hij tegen zijn kleinzoon toen ze goed en wel in de woonkamer zaten met een kop thee. “Ik denk niet dat het allemaal zo'n vaart zal lopen als je eenmaal gaat studeren.”

“Dan ken je mijn ouders nog niet,” zei Simon junior. “Die houden altijd voet bij stuk.”

“Ik zou me er maar niet druk over maken,” zei Simon senior. “Mochten je ouders onverhoopt bij hun standpunt blijven, dan zal ik wel zorgen dat je geen geld tekort komt. Hoeveel denk je per maand nodig te hebben?”

“Geert krijgt elke week 50 euro bij van mijn ouders.”

“Goed, dan laat ik maandelijks automatisch tweehonderd euro op jouw rekening storten als het echt nodig mocht blijken. Zullen we dat afspreken?”

Simon junior keek hem verbaasd en tegelijk vol ongeloof aan. De tramen stonden hem in de ogen.

Ze praatten nog wat over koetjes en kalfjes. Simon liet zijn kleinzoon de bijenkasten zien, legde uit dat hij werkte aan een experiment met bijen en monnikskap en wist hem al doende zover te krijgen, dat hij terugfietste naar huis.

“Zeg maar niks tegen je ouders, want dit is een zaak tussen ons,” zei Simon senior nog.

“Binnenkort kom ik nog eens langs,” riep Simon junior toen hij al op de fiets zat.

Met Toon Vaes ging het intussen minder goed. Hij werd opvallend mager en hij verviel meer en meer in een ongenaakbaar zwijgen. Simon verhoogde, bijna ongemerkt, de frequentie van zijn bezoeken en op het laatst nam hij ook voedsel en andere huishoudelijke zaken voor hem mee. Maar Toon wilde alleen nog zacht gekookte eieren eten. Van een dokter wilde hij niets weten.

Uiteindelijk ging Simon hem dagelijks bezoeken, ook al om de beesten te voeren. Toon keek hem dankbaar aan en één keer zelfs pakte hij Simon bij de arm en kneep erin.

Op een van die breekbare dagen in september vond Simon hem dood in zijn stoel in de keuken.

De begrafenis van Toon Vaes verliep erg sober. De dodenmis werd opgeluisterd door een iel dameskoor, dat met de Gregoriaanse gezangen omsprong alsof het levenloze melodieën en inhoudsloze teksten waren, terwijl er toch zoveel aan schoons te beleven viel voor iemand met een geoefend en luisterend oor. Met name de golvende ritmiek, die perfect diende samen te vallen met de beklemtoning van de Latijnse woorden, werd voortdurend de nek omgedraaid. Op het einde van elke melodische zin, haalden de dames nog eens extra hard uit, in plaats van de nodige ingetogenheid te betrachten, want daar ligt de kracht van het Gregoriaans. Vooral het engelachtige 'In Paradisum' had op die manier meer weg van een fuifnummer dan van een hemelse oproep:

In paradisum deducant te Angeli:
in tuo adventu suscipiant te Martyres,
et perducant te in civitatem sanctam Jerusalem.

Chorus Angelorum te suscipiat,
et cum Lazaro quondam paupere
aeternam habeas requiem.

Dat ten paradijze de engelen u voeren;
dat, bij uw aankomst, de martelaren u ontvangen

en u brengen in de heilige stad Jeruzalem.

Dat het koor van engelen u ontvang,
dat u, met Lazarus, weleer arm,
de eeuwige rust moge genieten.

Er zaten, alles bij elkaar, een vijftiental oude mensen in de kerk, maar er ging niemand mee naar de begraafplaats. Zo waren daar slechts de oude pastoor, vijf mannen van de begrafenisonderneming en Simon Witlox.

Voorwaar een uitgelezen gezelschap van gescheiden geesten: de pastoor namens God, de vijf kraaien namens de Mammon en Simon namens het zwijgende deel der mensheid.

Daar stond hij dan, Toon Vaes, in zijn blankhouten kist, een man voor wie Simon veel dankbaarheid, maar totaal geen deernis voelde.

Het was zo'n stille nazomerdag. Alles stond nog volop in het groen, al hing er wel een bijna onzichtbare grauwsluier over, als een waas van verraad dat de herfst aankondigde.

Op weg van de begraafplaats naar huis, voelde Simon dat er iets van de krachtadigheid van Toon in hem overvloedde. Hij zou die nog hard nodig hebben.

De oogst aan nectar van de gele monnikskap was redelijk groot. In de bloeitijd van *Aconitum lycoctonum*, die al bij al zo'n twee maanden duurde, hadden de bijen ongeveer drie kilo honing verzameld. Simon haalde raten uit de korven en zette ze zorgvuldig op een droge plaats op zolder. In een van zijn boeken over bijen had hij eens gelezen, dat er in het graf van een farao nog goed eetbare honing was gevonden, dankzij het feit, dat hij niet uit de raat was gehaald. Door hem ook in de raten te laten zitten, zou hij de honing in elk geval een aantal jaren goed kunnen houden.

Om de bijen de gelegenheid te geven om voor de winterperiode nog voldoende honing voor eigen gebruik te verzamelen, zaaide Simon eind juli lupinen, zodat ze eind september in bloei zouden staan. Zodoende hadden de bijen nog ruim voldoende tijd om zich te bevoorraden.

Het loof van de lupinen was bovendien een stikstofrijke bemesting voor de monnikskappen van het komende jaar.

Na de dood van Toon Vaes was het leven van Simon Witlox nog een stuk eentoniger geworden dan het al was. Maar misschien juist daardoor kreeg hij een soort verbetering over zich, die hem kaarsrecht in het goede spoor hield.

De momenten dat Simon junior hem kwam opzoeken - als een rechtgeaarde Witlox had hij woord gehouden - gaven heel wat afleiding en plezier, zodat hij er weer een paar weken tegen kon. De laatste keer dat zijn kleinzoon op bezoek kwam, had hij een boek over bijen meegenomen: de oude liefde voor vliedvleugeligen was blijkbaar teruggekeerd.

Het plan met de bijen en de gele monnikskappen was alleen nog een kwestie van zorgvuldig volgen en handelen. Simon begon wat meer aandacht te krijgen voor de krant en voor radio en televisie. Vooral zogenaamde praatprogramma's, forums, commentaren en reacties op de actualiteit, volgde hij van 's morgens tot 's avonds.

Op een kwade dag zag hij in de krant dat Sjefke Beulings overleden was. Hij was nog 85 jaar geworden. Omdat hij eigenlijk niets met Sjefke van doen had, afgezien dan van het boek dat hij van hem langdurig in bruikleen had gekregen, besteedde hij er verder geen aandacht aan. Maar een paar dagen later viel er een brief van de notaris in de bus. Om de een of andere reden werd hij genoemd in het testament van Sjefke: alle, maar dan ook alle, de kostbare en de minder kostbare boeken over planten en insecten werden zijn eigendom. De rest van de erfenis, inclusief de opbrengst van de kapitale villa, viel ten deel aan een verre achternicht van Sjefke, zo vertelde de notaris ongevraagd.

Met een klerk van het notariaat ging hij de volgende dag al naar het huis van Sjefke en bekeek de erfenis eens van dichtbij. Er waren werkelijk schitterende boeken bij, die er niet alleen mooi maar ook zeer kostbaar uitzagen. Maar wat moest hij ermee? Opeens dacht hij aan de man van het antiquariaat, die hem zo gul het boek in bruikleen had gegeven waar het verhaal van de monnikskap in stond. Weer via het notariaat werden de boeken twee dagen later bij Simon thuis bezorgd. Meteen daarna belde hij de man van het antiquariaat op, die nog dezelfde avond poolshoogte kwam nemen. De man wist niet wat hij zag. Na een tijdje speuren keek hij Simon langdurig en onderzoekend aan. "Ik geef tweeduizend euro voor alle boeken samen," zei hij. "Ik verkoop ze niet, ik geef ze weg," zei Simon. "Neem ze allemaal maar mee en doe ermee wat u goeddunkt. Beter dan in uw handen kan een boek niet zijn."

Simon Witlox bleef er zich, ondanks zijn gevorderde leeftijd, doorlopend en grenzeloos over verbazen, dat er, niet alleen in dit land, maar intussen in heel Europa, zo onnoemelijk veel werd afgeluld. Iedereen leek wel een mening over alles en iedereen te hebben en daarbij ook nog het grootste gelijk van de wereld. Volkomen tegengestelde meningen passeerden de revue, zonder dat er onder de journalisten en programmamakers ook maar iemand met de ogen knipperde. Boerenbedrog werd als ingrediënt heel gewoon, als het maar een goed bekeken of beluisterd programma was of desnoods een artikel dat veel stof deed opwaaien. Ook aan de leugenachtige bedriegerij van de reclameboodschappen ergerde hij zich meer en meer: hoe verder de vooruitgang van de mensheid voortschreed, hoe kinderachtiger die boodschappen werden verpakt.

Maar zijn allergrootste ergernis gold het ontstaan van de roddelbladen, die in het begin door de zogenaamde serieuze pers werden verketterd, Maar toen de verkoopcijfers van die bladen maar bleven stijgen, gingen ook de serieuze kranten maar al te graag in de mode mee.

Toen ontstond, tot overmaat van ramp, ook nog de mode om mensen in de uitzending rechtstreeks per telefoon te laten reageren. Vanaf dat moment kreeg de onzinnigheid totaal de overhand. Simon begon de namen van de vlotste verbale knoeiers te registreren in een speciaal voor dat doel aangeschaft boekje. Zo kwamen de klinkende namen van bekende Nederlanders onder zijn beheer. Hij zou er zijn voordeel mee doen.

Toen Agnes met haar vriendin half december weer naar Spanje vertrok, had Simon een paar maanden van immense stilte voor zich.

In die periode vernam hij van dezelfde notaris, dat hij ook genoemd werd in het testament van Toon Vaes.

“Twee erfenissen in een paar maanden tijd,” zei de notaris. “Of het niet op kan.”

Alle spullen om honing te slingeren of die anderszins iets met bijen te maken hadden, had Toon aan Simon vermaakt. Het huis, de meubels, de grond, het geld en de rest ging volgens de notaris naar een Cisterciënserklooster ergens in de Ardennen. Het was een contemplatieve orde, dat wil zeggen, dat het om monniken ging die veel in stilte baden en er voor het overige het zwijgen toe deden, tot meerdere eer van God en de mensen. Ongetwijfeld het beste doel dat een mens kan nastreven.

In de daarop volgende jaren, tussen zijn zeventigste en vijfenzeventigste levensjaar, veranderde er nauwelijks iets. Agnes werd merkbaar en hij voelbaar ouder. Steeds meer gingen ze hun eigen weg. Daarom hadden ze ook nooit ruzie.

Zo nu en dan kwam Simon junior op bezoek. Hij interesseerde zich inderdaad steeds meer voor bijen en hij kon uren zitten kijken naar hun doen en laten. Er woonde iets van de grote stilte in zijn wezen.

Agnes had snel door dat Simon junior bij opa een streepje voor had. En Agnes zou Agnes niet zijn, als ze daar geen gebruik van probeerde te maken.

De dagen regen zich aaneen tot een lange keten. Simon werd steeds eenzamer, maar ook zelfbewuster. Beter dan ooit wist hij waar hij stond en hij kende zijn taak als geen ander. Met niemand had hij contact, behalve zo nu en dan met zijn kleinzoon.

Vooraf de winters vielen hem zwaar. Hoe ouder hij werd, hoe meer moeite hij kreeg om die lange, sombere, meestal grauwe perioden door te komen.

Als Agnes in Spanje was, begon hij haar doen en laten in huis zelfs te missen. Zowel haar gereedder in de keuken als het vertrouwde gesnuif bij het succesvol oplossen van een kruiswoordraadsel, miste hij tijdens de lange, trage avonden.

Gebruind en vrolijk kwamen Agnes en haar vriendin steeds van zo'n vakantie terug. De dag daarna kwam Gerard of Marijke haar ophalen om haar mee te nemen naar de stad. Ze hadden intussen een ruimer appartement gekocht, zodat Agnes over een eigen kamer kon beschikken. Nu de oudste uit huis was en de jongste zou volgen, was een tuin blijkbaar niet zo belangrijk meer.

Met zijn kleinzoon Simon had hij op een middag een lang gesprek over het evenwicht in de natuur en de rol van de mensen daarin. Dat was Agnes niet ontgaan. 's Avonds durfde ze er zelfs over te beginnen.

“Je moet de komende winter ook maar eens mee naar Spanje gaan. Het zal je goed doen. De bijen vliegen daar al in februari, heb ik gezien. De natuur is daar veel vroeger.”

“Je weet dat ik een hekel heb aan reizen, Agnes. Ik ben in dit land geboren en daarom neem ik de sombere winterperiode op de koop toe. Dat hoort nu eenmaal bij de kringloop der dingen.”

“Maar er gaan tegenwoordig zovél oudere mensen naar de zon,” zei ze opbeurend.

“Ja, het is erg in de mode,” antwoordde hij. “Maar bijen doen niet aan mode. Al miljoenen jaren leven ze hetzelfde leven. En ze zijn nooit gefrustreerd of neurotisch. Ze leven van de ene dag in de andere en dat leven duurt meestal niet langer dan een paar weken. In die relatief korte periode geven ze het beste van zichzelf aan energie en werklust. Misschien leven wij mensen wel te lang. Vraag je maar eens af, om maar eens een voorbeeld te noemen, wat jij de laatste tien jaar aan werkelijk nuttige dingen hebt gedaan. Niets, in feite.”

Agnes pakte een kruiswoordraadsel en deed er het zwijgen toe. Het gesprek zinde haar niet meer. Het werd te persoonlijk en ze moest er te diep bij nadenken.

Van lieverlee kwamen er steeds meer namen van raaskallende, delibererende en kletsende Nederlanders in het kleine aantekeningenboekje van Simon Witlox. Zijn levenswerk naderde zijn voltooiing.

36.

De laatste jaren had hij tientallen glazen potjes verzameld, die stuk voor stuk van een stevig sluitend deksel waren voorzien. Hij maakte de potjes zorgvuldig schoon en weekte er de etiketten af. Bij een bedrijf in de stad had hij een honderdtal kleurige etiketten laten drukken, die precies pasten op de potjes.

Op die etiketten stonden gele monnikskappen afgebeeld, heel natuurgetrouw.

Het had hem veel tijd en moeite gekost om een geschikte tekst te bedenken voor op de etiketten en pas na veel wikken en wegen koos hij voor de volgende:

*Honing van
Aconitum lycoctonum*

heilzaam en rustgevend

Aan de achterkant stond:

*veel mensen die van praten
hun beroep hebben gemaakt
zullen rust vinden
na het nuttigen van deze bijzondere honing*

Met de spullen die hij van Toon Vaes had geërfd, slingerde en zuiverde hij de intussen verzamelde monnikskaphoning en vulde er de glazen potjes mee. Het waren er welgeteld vijfenzeventig. Bij de namen in zijn aantekeningenboekje had hij de afgelopen winter met veel moeite ook de adressen gevoegd van de betreffende personen. Dat was nog een heel werk, maar met de telefoon, internet en veel doorvragen, was hij er uiteindelijk uitgekomen. Hij kocht kleine, kartonnen doosjes waar de potjes precies in pasten en maakte alles verzendklaar.

In september, enkele dagen voor Prinsjesdag, verzond hij de potjes aan babbelend Nederland. Tien jaar na zijn pensionering, precies zoals hij zich had voorgenomen, had hij het karwei geklaard. Zijn grote plan was aan uitvoering toe en hij had er niets meer aan toe te voegen.

Agnes had hij voor een week of wat met haar vriendin naar zee gestuurd. Verrast en blij had ze op zijn aanbod gereageerd. Ze hield van de zee en het weer was nog prima.

Na het verzenden van de potjes met honing trok hij zich terug in huis om de gebeurtenissen af te wachten. Na twee dagen was er al enig resultaat. Hij hoorde het via een ingelaste nieuwsuitzending op de radio.

“Hier volgt een extra uitzending van de nieuwsdienst.

Bij een groot aantal vooraanstaande Nederlanders doen zich de laatste dagen merkwaardige en raadselachtige verschijnselen voor, die wijzen op een vooralsnog onbekende ziekte. Uit medische kringen komt het bericht, dat het zou gaan om een verlamming van de tongspieren.

De ziekte heeft toegeslagen bij een aantal ministers, fractieleiders, vertegenwoordigers van vakbonden

en ondernemers, omroepers van radio en t.v., verslaggevers, redacteurs van actualiteitenrubrieken, quiz-masters, cabaretiërs, sportverslaggevers en fervente feministes. Gezien het grote aantal politici dat slachtoffer van de ziekte is geworden, lijkt het doorgaan van Prinsjesdag aan een zijden draadje te hangen.

In politiek den Haag circuleren berichten over sabotage, maar de Rijksvoorlichtingsdienst kan of wil dat niet bevestigen. De minister-president is niet in staat commentaar te geven op de gebeurtenissen, omdat hij zelf tot de slachtoffers behoort.

Zojuist bereikt ons het bericht, dat alle slachtoffers een potje honing thuisgestuurd hebben gekregen. De honing is afkomstig van één bepaald adres. Of er sprake is van een relatie tussen de honing en de specifieke aandoening aan de tongspieren, kan niemand bevestigen. De politie stelt een onderzoek in. Tot zover deze extra nieuwsuitzending.”

Doodkalm had hij het bericht aangehoord. Hij had zijn doel bereikt. Rustig zette hij de CD Winterreise van Franz Schubert op en ging zitten luisteren. Met name 'Gefrome Tränen' wilde hij graag nog eens horen.

Terwijl hij luisterde, ging hij achter de computer zitten om twee brieven te schrijven. Eerst een soort afscheidsbrief voor Agnes, Gerard en Marijke en de kleinkinderen. Hij schreef hun ondermeer dat ze voor zijn part in zijn huis konden komen wonen, omdat hij het toch niet meer nodig zou hebben.

Daarna schreef Simon een brief aan alle Nederlanders.

“Geacht Nederland,

Ik, Simon Witlox, verklaar hierbij, dat ik verantwoordelijk ben voor de tijdelijke sprakeloosheid van een aantal bekende Nederlanders. Wat hun medische toestand betreft, kan ik u gerust stellen. Na een paar dagen zullen ze weer volop huilen, zoals wolven in een maanverlicht bos. Ook later zullen ze totaal geen hinder ondervinden van deze kortstondige uitval van hun spraakvermogen. Ik heb bij mijzelf een paar dagen geleden de proef op de som genomen: na enkele dagen was het gif volkomen uitgewerkt.

Intussen kan het hele land genieten van een weldadige rust.

Nogmaals wil ik stellen, dat ik volledig verantwoordelijk ben voor deze toestand. Nu alweer tien jaar geleden heb ik besloten de verbale agressie in dit land een tijdje uit te schakelen. U moet het zien als een protest tegen wat ik noem 'de dictatuur van de welbespraaktheid'.

Onze cultuur dreigt ten onder te gaan aan gladde sprekers, die zich bovendien bedienen van een taalgebruik, dat vol staat met modewoorden, jargon, holle frasen en misleidende zinnen zonder enige betekenis. Meer dan ze in hun kleingeestigheid zullen vermoeden, hollen ze het leven van de gewone mensen uit. Ze maken er een schertsvertoning van.

De sprakelozen, de woordenlozen, de hakkelaars, de broddelaars, de slissers, de lispelaars, de stotteraars, de oraal onvermogenen en de introverten maken ze welbewust tot nutteloze toeschouwers bij hun verbale steekspelen.

Daartegen heb ik op mijn manier protest aangetekend.

Zeker na de moordaanslagen, de dreiging met terrorisme en sabotage, besef ik maar al te goed, dat

mijn straf niet licht zal zijn. Ze zullen mijn lange straf dan ook een “voorbeeldfunctie” noemen, die recht doet aan de geest van de tijd. Ik ben mij daarvan bewust en ik heb er vrede mee.”

Nadat hij klaar was met deze brief, zette hij een feestneus op en een oranje petje, alsmede een CD met de triomfmars van Verdi en ging in zijn leunstoel zitten wachten op de dingen die komen gingen.

Terwijl de muziek nog klonk, werd zijn voordeur met grof geweld ingebeukt. De Mobiele Eenheid was gearriveerd. Hij was er helemaal klaar voor en op alles voorbereid.

37.

Tot slot

Na een proces dat enkele weken duurde, vooral vanwege de aandacht die de pers aan deze nogal spectaculaire zaak besteedde, maar ook om het evenredig grote eergevoel van de rechterlijke macht te strelen, werd Simon Witlox veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf met aftrek van voorarrest. De straf was behoorlijk zwaar uitgevallen, maar dat kwam volgens de rechter, omdat hij met zijn daad de rechtsorde in dit land ernstig had verstoord en de publieke opinie diep had geschokt.

De officier van Justitie had overigens zeven jaar tegen hem geëist, omdat het een daad was die sterk aan terrorisme deed denken. En daar was zowat de hele wereld allergisch voor geworden sinds de aanval op de Twin Towers in New York.

De eerste dagen na zijn arrestatie werd hij dag en nacht verhoord en zwaar onder druk gezet. Hij hield er een ontzette schouder en een aantal blauwe plekken aan over. Pas toen duidelijk werd, dat niemand iets van de oude, breekbare man Simon Witlox te vrezen had, werd de aanpak humaner.

De advocaat die hem werd toegewezen wilde maar niet begrijpen waar het Simon om te doen was. Telkens als hij het probeerde uit te leggen, haalde de man zijn schouders op en begon in het dikke dossier te bladeren. Op de lange duur gaf Simon de moed op en liet de man maar begaan. Wat maakte het ook uit, een paar jaar meer of minder. Hij had zijn gram gehaald en er was meer dan voldoende aandacht aan besteed.

Simon junior was de eerste die hem kwam opzoeken. Simon senior zat toen nog in het huis van bewaring in afwachting van het uiteindelijke vonnis. Met een mengeling van verwijt en verwondering op het gezicht, stapte hij het wachtkamertje binnen. Simon senior gaf zijn kleinzoon ontroerd een hand en, niet goed wetend wat anders te zeggen, zegde hij hem de maandelijkse toelage van tweehonderd euro nogmaals toe, ongeacht het feit of zijn ouders al dan niet zouden bijdragen aan zijn onderhoud tijdens zijn studie. Ze spraken samen een uurtje of wat over allerlei zaken, totdat er op de deur werd geklopt. De tijd was om.

De week daarop, toen hij alweer op bezoek kwam, vertelde Simon junior, dat hij in het dorp was geweest om naar het huis te kijken. Werkers van de gemeente hadden, zo wisten de burens te vertellen, de bijenkorven de dag na Simons' arrestatie al afgevoerd en de monnikskappen met wortel en al uitgerukt en ergens op de gemeentewerf verbrand, waarschijnlijk omdat ze de giftigheid van de planten zwaar overschatten, maar misschien ook om de herinnering uit te wissen aan die beruchte dorpsgenoot, die het hele land op stelten had weten te zetten. En in een rustig dorp zijn ze daar niet zo van gediend. Pas toen alles netjes opgeruimd was, mocht Agnes haar eigendom weer opeisen. Of ze er zou blijven wonen en of Gerard er voor voelde met zijn gezin bij haar in te trekken, was nog maar de vraag.

Het duurde al bij al een maand voordat Agnes voor de eerste keer op bezoek kwam. Ze begon, zodra ze binnen was, zijn kleren te schikken en pluizen van zijn colbert te poetsen.

“Je hebt geen stropdas aan en je bent niet geschoren,” zei ze afkeurend.

Simon Witlox glimlachte flauwtjes en liet haar begaan. Hij had niet meer de moed om tegen wat dan ook te vechten.

Een tijdje later kwam Simon junior weer op bezoek. Hij had nieuws over bijen in het algemeen. Ook de

landelijke pers had eindelijk een plaatsje ingeruimd voor een nogal wat onrust oproepend verschijnsel. Bij veel imkers stierven er elke winter wel een paar bijenkasten uit, soms wel de helft van de volken, en niemand wist precies wat er aan de hand was. Er werd gesproken over de bijenmijt, een piepklein insect, dat er uit zag als een spinnetje, dat zich nestelde in de kiemcellen van een volk en niet alleen aan het jonge bijenbroed veel schade toebracht, maar ook nog eens allerlei ziektes obverbracht. Of dat de oorzaak van de mistereuze sterfte was, durfde niemand voluit te beweren. Ook het gebruik van een bepaald soort insecticide zou daarbij volgens veel imkers een rol kunnen spelen, hoewel de wetenschap daaraan twijfelde. In de ons omringende landen was dat bepaalde middel al geruime tijd verboden en uit de handel genomen, maar in Nederland werd het nog volop gebruikt. Eigen belang en politiek schenen ook hier weer de eerste viool te spelen en wie het hardst riep, kreeg het gelijk aan zijn kant. Er was alle reden tot zorg, dat was wel duidelijk. Hier en daar werd zelfs geopperd, dat het wel eens zou kunnen liggen aan de onkunde van veel imkers, die hun bijenvolken gewoon niet gaven wat ze nodig hadden. En aan onkunde hadden zowel Simon senior als junior een grote hekel.

'En dat ga ik nou allemaal eens zorgvuldig uitzoeken,' zei Simon junior. "Daar wil ik mijn tijd graag aan besteden.'

Simon senior keek hem eens aan en knikte toen bijna onmerkbaar.

'Zonder bijen zou het wel eens slecht met de mens kunnen aflopen,' zei hij. 'Een beter levensdoel dan voor de bijen opkomen, zou ik niet kunnen bedenken.'

En daar was het bij gebleven. Meer was ook niet nodig, want die twee verstonden elkaar het best zonder woorden.

Gerard en Marijke lieten zich niet zien, evenmin als Geert, hun zoon en Simons' oudste kleinkind. Blijkbaar schaamden ze zich voor hun ontaarde vader. Maar Simon Witlox schaamde zich in het geheel niet, integendeel. Inwendig genoot hij van de consternatie die zijn onschuldige actie teweeg had gebracht. Wat hij betreurde was de vaststelling, dat niemand, maar dan ook niemand er iets van begrepen, laat staan opgestoken had. De brallers en de brullers gingen weer gewoon hun gang, zoals hij vanuit zijn cel via radio en televisie kon beleven.

Hij deed zijn best om zijn straf waardig uit te zitten, precies zoals hij zijn hele leven geweest was: ingetogen, zwijgend en met respect voor anderen. Hij was vriendelijk tegen zijn bewaarders en hij hield zich strikt aan de strenge regels. Maar met de dag voelde hij het leven uit zijn lijf wegvloeien en in zijn hoofd groeide langzaam maar zeker de grote stilte. Hij had zijn taak volbracht en enig nut had zijn bestaan niet meer.

Ongeveer vier weken na zijn veroordeling vond een cipier Simon Witlox dood op bed. Zijn hart was er van het ene op het andere moment mee opgehouden.

Hij werd opgebaard in een apart zaaltje.

Naast zijn familie was er vooral veel pers op zijn begrafenis, want er viel wat te halen aan sensatie.

Simon W., vanuit de media ook bekend als 'de bijenman', werd gisteren in alle stilte ter aarde besteld, zou er de volgende dag in de kranten staan. En daar was geen woord van gelogen.

De requiemmis verliep, naar de wens van de overledene, in alle soberheid. Het koor zong de Gregoriaanse gezangen zoals het hoorde: ingehouden en bezielde. Met name het *In Paradisum* vulde de ruimte volledig, terwijl de kist de kerk werd uitgedragen, gevolgd door de kleine stoet.

De begrafenis vond plaats op zo'n grijze, grauwe herfstdag, zo'n dag die alweer was vergeten, voordat hij goed en wel voorbij was. Boven de begraafplaats waar Simon Witlox ter ruste werd gelegd, hing een dik wolkendek waaruit zo nu en dan wat regen viel. Geen eerlijke plensbui, maar een miezige,

druilerige regen, die binnen een paar minuten alle aanwezigen tot op de huid doorweekte, want een paraplu past niet bij zo'n droevig gebeuren. Ook wat dat betreft was het een dag van niks.

Gelukkig maar dat niemand van de schaarse aanwezigen zich geroepen voelde om een grafrede te houden. Simon zou zich geërgerd in zijn vurenhouten kist hebben omgedraaid, want de stilte was hem liever dan ooit.

Frans Hoppenbrouwers